

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 – 2034

**(územia európskeho významu – SKUEV0008 Repiská, SKUEV0009 Koryto,
SKUEV0045 Kopa, SKUEV0046 Javorinka, SKUEV0248 Močidlianska skala,
SKUEV0249 Hrbatá lúčka, SKUEV0319 Poľana, SKUEV0400 Detsiansky potok,
SKUEV0694 Vrchslatina, SKUEV0856 Dolná Zálomská)**

8. júl 2025

OBSAH

1. Základné údaje	4
1.1 Názov a kategória chráneného územia	4
1.2 Prekryv s inými chránenými územiaми a územiaми medzinárodného významu	4
1.3 Kategória chráneného územia podľa medzinárodných štandardov	15
1.4 Vymedzenie chráneného územia a jeho ochranného pásma (dotknuté územnosprávne jednotky – kraj, okres, obec, katastrálne územie, dotknuté lesné celky)	16
1.5 Výmera chráneného územia a jeho ochranného pásma	19
2. Predmet ochrany	19
2.1 Vymedzenie predmetu ochrany	19
2.2 Zhodnotenie stavu predmetov ochrany	23
2.3 Faktory ovplyvňujúce stav predmetu ochrany	36
3. Ciele ochrany a opatrenia na ich dosiahnutie	44
3.1 Stanovenie cieľov ochrany	44
3.2 Zásady a regulatívy hospodárskeho, rekreačného a iného využívania územia	46
3.3 Opatrenia na dosiahnutie cieľov ochrany, harmonogram a merateľné indikátory ich plnenia, subjekt zodpovedný za ich plnenie	66
4. Financovanie a vyhodnocovanie opatrení	100
4.1 Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení a zdroje financovania	100
4.2 Spôsob vyhodnocovania programu starostlivosti	119
5. Použité podklady a zdroje informácií	123
6. Prílohy	134

V programe starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034 (ďalej aj „program starostlivosti o CHKO Poľana“ alebo „dokument“) sú uvedené všetky predmety ochrany Chránenej krajinnéj oblasti (ďalej len „CHKO“) Poľana a dôvody pre ochranu územia z hľadiska jeho špecifickej geologickej, geomorfologickej a hydrologickej charakteristiky, výskytu druhov a biotopov národného a európskeho významu, ako aj ciele ochrany a opatrenia pre zachovanie prírodných hodnôt a dosiahnutie cieľov.

Predmetom ochrany je 17 biotopov a 14 druhov európskeho významu, ako aj biotopy a druhy národného významu a abiotické javy. Tieto sú v dokumente osobitne špecifikované z hľadiska ich súčasného stavu.

Dominantou a hlavným predmetom ochrany tejto CHKO je pohorie Poľany s najlepšie zachovanými rysmi pôvodnej vulkanickej morfoštruktúry. Výnimočne je zachovaná najmä kolapsovo-erózna kaldera v centre vulkánu. Okraj kaldery tvorí hlavný hrebeň pohoria, k západu otvorený Hrochotskou dolinou, ktorá vznikla spätnou eróziou Hučavy – jedného z tokov, ktoré sa radiálne rozbiehali po vonkajšom vulkanickom svahu. V severnej časti vybieha z hlavného hrebeňa rázsocha Vepra (1 270 m n. m.) s geografickým centrom Slovenska (Hrb, 1 255 m n. m.). Masív Poľany dominuje veľkej časti stredného Slovenska. Má pre tunajšiu krajinu veľký prírodný, ale aj kultúrno-historický význam. Poľana je vulkanická štruktúra, ktorá horninovým zložením a reliéfom úzko nadväzuje na svoje bezprostredné okolie, či už sú to okolité vulkanické pohoria (Javorie, Kremnické a Štiavnické vrchy), alebo Zvolenská kotlina a stredné Pohronie.

CHKO Poľana je súčasťou európskej sústavy chránených území Natura 2000. Celá CHKO je súčasťou Chráneného vtáčieho územia Poľana, pre ktoré vláda Slovenskej republiky schválila program starostlivosti na roky 2019 – 2048¹. Do CHKO Poľana zasahuje 10 území európskeho významu.

V dokumente je spomenutá aj významná biosférická rezervácia Poľana, ktorá je v zmysle platnej legislatívy územím medzinárodného významu. Jej jadrová, nárazníková zóna a z časti aj prechodná zóna sa prekrýva s hranicami územia CHKO Poľana. Z titulu vymedzenia biosferickej rezervácie Poľana však pre región v prechodnej zóne nevyplývajú žiadne obmedzenia a slúži na prirodzený rozvoj územia.

Dokument bol vytváraný participatívnym spôsobom, na ktorom sa podieľajú mnohí aktéri a partneri regiónu. Zdôrazňuje reálny vplyv spôsobu využívania krajiny v okolí CHKO Poľana s ohľadom na konektivitu krajiny a efektívne územné plánovanie.

Zdôrazňujeme, že na to, aby boli zachované uvedené hodnoty, je nevyhnutné zabezpečenie finančnej podpory pre navrhované hospodárske aktivity vlastníkov, užívateľov a správcov pozemkov. Ide najmä o podporu poľnohospodárstva – chov hospodárskych zvierat, podporu špecifických spôsobov hospodárenia v lesoch, ale i podporu obyvateľstva v okolí CHKO Poľana s cieľom vytvárať podmienky pre život miestnych obyvateľov dlhodobo zabezpečujúcich tradičné obhospodarovanie krajiny.

¹ <https://www.minzp.sk/natura2000/chrane-vtacie-uzemia/programy-starostlivosti-chvu.html>

1. ZÁKLADNÉ ÚDAJE

1.1 Názov a kategória chráneného územia

Názov územia: Poľana.

Bola vyhlásená v roku 1981 v kategórii CHKO vyhláškou Ministerstva kultúry Slovenskej socialistickej republiky č. 97/1981 Zb., ktorou sa vyhlasuje chránená krajinná oblasť Poľana a následne v roku 2001 bola novelizovaná vyhláškou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 431/2001 Z. z. o Chránenej krajinej oblasti Poľana². Výmera územia CHKO Poľana je **20 360,48 ha**.

Mapa vymedzenia územia CHKO Poľana je v prílohe č. 6.1.

V dokumente sú uvedené predmety ochrany CHKO Poľana, ako aj jednotlivých území európskeho významu (ďalej len „ÚEV“) a pre tieto predmety ochrany sú určené ciele ochrany a opatrenia ochrany. Opatrenia zahŕňajú bezzásah, ako aj zásahy, do biotopov (lesných aj nelesných) s cieľom zlepšovania stavu biotopu alebo druhov vykonávaných pracovníkmi Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky (ďalej len „ŠOP SR“) alebo samotným užívateľom/správcom pozemkov.

1.2 Prekrýv s inými chránenými územiami a územiami medzinárodného významu

Územie CHKO Poľana je súčasťou európskej sústavy chránených území Natura 2000 vymedzenej podľa § 28 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 543/2002 Z. z.“).

Chránené vtáčie územie Poľana (ďalej len „CHVÚ Poľana“ alebo „SKCHVU022“) v sebe zahŕňa celé územie CHKO Poľana. CHVÚ Poľana bolo vyhlásené vyhláškou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 24/2008 Z. z. , ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Poľana³ (ďalej len „vyhláška MŽP SR č. 24/2008 Z. z.“) a jeho celková výmera je 32 188,38 ha.

Na území CHKO Poľana sa nachádza 10 ÚEV, ktorých prehľad je spracovaný v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1: Prehľad ÚEV v rámci CHKO Poľana

Kód ÚEV	Názov ÚEV	Výmera v ha	Stupne územnej ochrany
SKUEV0008	Repiská	61,67	2.
SKUEV0009	Koryto	25,32	2., 5.
SKUEV0045	Kopa	89,79	2., 4.
SKUEV0046	Javorinka	44,31	2.
SKUEV0248	Močidlíanska skala	199,27	2.
SKUEV0249	Hrbatá lúčka	180,31	2.

² <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/431/20020101>

³ <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/24/20080201>

SKUEV0319	Poľana	3086,09	2., 4., 5.
SKUEV0400	Detviansky potok	72,65	2., 4.
SKUEV0694	Vrchslatina	17,82	5.
SKUEV0856	Dolná Zálomská	7,54	2., 4.

ÚEV boli zaradené do výnosu Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu v znení neskorších predpisov, ako aj do rozhodnutia Komisie 2008/218/ES z 25. januára 2008, ktorým sa podľa smernice Rady 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a rastlín prijíma prvý aktualizovaný zoznam lokalít európskeho významu v alpskom biogeografickom regióne (ďalej len „smernica o biotopoch“). Toto rozhodnutie Komisie bolo ďalej aktualizované novšími rozhodnutiami. V súčasnosti je účinné vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2025/251 zo 7. februára 2025, ktorým sa prijíma osemnásta aktualizácia zoznamu lokalít s európskym významom v alpskom biogeografickom regióne⁴. Vyššie uvedený výnos bol zrušený nariadením vlády Slovenskej republiky č. 451/2023 Z. z., ktorým sa ustanovuje národný zoznam území európskeho významu⁵, ktorý nadobudol účinnosť 01.01.2024. Všetky ÚEV, ktoré sa nachádzajú na území CHKO Poľana, sú zaradené v prílohe citovaného nariadenia vlády.

V rámci CHKO Poľana sa nachádzajú viaceré **tzv. maloplošné chránené územia**, ktorých zoznam je spracovaný v tabuľke č. 2.

⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202500251&qid=1744277349257

⁵ <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/451/20240101>

Tabuľka č. 2: Prehľad tzv. maloplošných chránených území, ktoré sú súčasťou CHKO Poľana

Názov chráneného územia	Kategória	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	Vyhlasovací predpis	Predmet ochrany	Číslo v štátnom zozname
Zadná Poľana	Národná prírodná rezervácia	4., 5.	855,49	Úprava ministerstva kultúry SSR o vyhlásení ŠPR Poľana nad Detvou zo 6.3.1972 Vyhláška MŽP SR č.112/1999 Z. z., Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v Banskej Bystrici č. 6/2001 zo 16.3.2001 Vyhláška MŽP SR č.17/2003 Z. z. z 9. januára 2003	Ochrana zachovalého komplexu lesných porastov bukového až smrekového lesného vegetačného stupňa prevažne pralesovitého charakteru, na ktoré sú viazané rastlinné a živočíšne spoločenstvá typické pre zachovalé lesné ekosystémy Poľany. Biodiverzitu územia zvyšujú lúčne enklávy a rašelin. biocenózy.	383
Lubietovský Vepor	Národná prírodná rezervácia	5.	236,88	Rozhodnutie SNR pre kultúru a informácie č. 6 z 25.4.1967 Vyhláška MŽP SR č.17/2003 Z.z. z 9. januára 2003 Všeobecne záväzná vyhláška Krajského úradu v Banskej Bystrici č. 7/2003 z 31.3.2003	Vrcholové spoločenstvá jedľových bučín masívu Lubietovského Vepora v rozsiahlej oblasti smrekových monokultúr a v území ovplyvňovanom poľnohospodárstvom. Národná prírodná rezervácia (ďalej len „NPR“) predstavuje jedno z najväčších jadier BR Poľana.	335
Hrončecký grúň	Národná prírodná rezervácia	5. (4. – ochranné pásmo)	55,30 (112,83)	Rozhodnutie Komisie SNR pre školstvo a kultúru č. 58906/64 - osv./11 z 21.8.1964, Úprava č.58906/1964-osv./11/ŠaK 56003/1964-osv. Vyhláška MŽP SR č.83 z 23.3.1993 Vyhláška MŽP SR č.17/2003 Z.z. z 9. januára 2003	Prírodné, zachovalé a druhovo bohaté lesné spoločenstvá 5. a 6. lesného vegetačného stupňa s významným podielom cenných listnáčov (jaseň štíhly, javor horský), v ktorých jednotlivé dreviny dosahujú mimoriadne dimenzie.	271
Havranie skaly	Prírodná rezervácia	5.	32,65	Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v Banskej Bystrici č.7/1996 z 20.12.1996 Vyhláška MŽP SR č.17/2003 Z. z. z 9. januára 2003	Ochrana zachovalých lesných porastov s typickými zástupcami flóry a fauny v piatom a šiestom vegetačnom stupni. Členitý terén prechádza do skalnatých stien porastených lišajníkmi. Pestré geologické a fytoecologické pomery, predpoklad ďalšieho prírodného vývoja.	1019

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Pri Bútl'avke	Prírodná rezervácia	5.	21,50	Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 83/1993 Z. z. z 23. marca 1993 Vyhláška MŽP SR č. 17/2003 Z. z. z 9. januára 2003	Zachovalá časť pôvodných lesov s ojedinelým výskytom vzácneho tisu obyčajného (<i>Taxus baccata</i>), ktorú vhodne dopĺňajú skalné a bralné spoločenstvá.	844
Vrchslatina	Prírodná rezervácia	5.	18,05	Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 83/1993 Z. z. z 23. marca 1993 Vyhláška MŽP SR č.17/2003 Z. z. z 9. januára 2003	Pomerne zachovalé zamokrené až rašelinné biocenózy, na ktoré sa viaže výskyt zvláštneho ekotypu smreka, schopného v mrazovej polohe sa trvalo reprodukovat'. Sú tu podmienky pre pomalý rast porastov s tvorbou rezonančného dreva.	849
Pod Dudášom	Prírodná rezervácia	5.	6,24	Úprava Ministerstva kultúry SSR č. 3482/1980-32 z 31.5.1980 Vyhláška MŽP SR č. 17/2003 Z. z. z 9. januára 2003	Fragment pôvodných lesov geomorfologického celku Poľana určený aj na vedecko-výskumné a náučné ciele.	379
Príslopy	Prírodná rezervácia	4.	0,22	Výnos Ministerstva kultúry SSR č. 1161/1988-32 z 30.6.1988, Vyhláška MŽP SR č. 17/2003 Z. z. z 9. januára 2003 Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v Banskej Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003	Zachovalé rašelinné spoločenstvo s výskytom rosičky okrúhlolistej (<i>Drosera rotundifolia</i>) v oblasti Poľany.	394
Mačinová	Prírodná rezervácia	5.	4,86	Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 83/1993 Z.z. z 23.3.1993 Vyhláška MŽP SR č. 17/2003 Z.z. z 9. januára 2003	Pomerne zachovalé lesné spoločenstvá 4. a 5. vegetačného stupňa, ktoré v JZ časti prechádzajú v bezlesnú kamennú sutinu, ktorá je estetickým prvkom územia. Výskyt lišajníkov, machorastov a krov. Ochrana na vedecko-výskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele.	837
Kopa	Prírodná rezervácia	4.	5,69	Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v Banskej Bystrici č. 3/2001 z 23.1.2001 - ú. od 1.3.2001 Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003 Vyhláška MŽP SR č. 17/2003 Z. z. z 9. januára 2003	Skalná stena so zvetrávajúcimi blokmi, ktorá predstavuje dominantu podhorskej krajiny na južných svahoch Poľany s výskytom xerotermej flóry a fauny	1095
Melichova skala	Prírodná pamiatka	4.	0,09	Rozhodnutie Školskej a kultúrnej komisie ONV Zvolen č.24/64 z 24.4.1964, Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z.z. z 30. septembra 1996, VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003	30 m vysoká skalná ihla na južnom miernom svahu stratovulkánu Poľany. Vznikla pôsobením selektívnej erózie a denudácie, pričom sa zachovalo len najtvrdšie jadro. Má vedecký i estetický význam.	354

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Bátovský balvan	Prírodná pamiatka	4.	0,03	Uznesenie Školskej a kultúrnej komisie ONV v Banskej Bystrici č. škol. 90/64 zo 6.5.1964 Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z. z. z 30. septembra 1996 VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003 - 4. stupeň ochrany od 1.4.2003	Význačný osamotený skalný útvar na dne Hrochotskej doliny. Je to aglomerátový skalný útvar, zguľaný zo svahu doliny. Potrebne je zachovať jeho vedeckú a estetickú hodnotu pred prípadným poškodzovaním.	209
Kalamárka	Prírodná pamiatka	4.	1,28	Uznesenie ONV vo Zvolene č.12/77 z 21.1.1977 Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z.z. z 30. septembra 1996 VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003 - 4. stupeň ochrany	Erózný zvyšok bočného prúdu, tvoreného pyroxenickým andezitom. Hlavný význam objektu spočíva v neporušenosti morfológických javov podmienených vo svojom vzniku stratovulkanickou stavbou masívu Poľany.	295
Jánošíkova skala	Prírodná pamiatka	5.	1,68	Rozhodnutie Školskej a kultúrnej komisie ONV v Banskej Bystrici č. 90/64 zo 6.5.1964 Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z. z. z 30. septembra 1996	Zvislá stena skaly, vysoká asi 30 m je budovaná andezit. brekciou, ktorej lapilly, bomby, a bloky sú stmelené tufovým tmelom. Mech. zvetrávaním neodol. križovatky puklín sa vytvorila jaskyňa.	279
Spády	Prírodná pamiatka	4.	0,14	Uznesenie ONV v Banskej Bystrici č. 46/1988 z 22.4.1988 Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z. z. z 30. septembra 1996 VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003	Prírodná pamiatka (ďalej len „PP“) je vyhlásená na ochranu ojedinelej morfológickej formy - stupňa s mohutným blokovým zrútením pyroxenických andezitov a 15 m vysokého vodopádu v závere doliny Spády, dôležitého z vedecko-výskumného, náučného a kultúrno-výchovného hľadiska.	426
Havranka	Prírodná pamiatka	4.	0,01	Rozhodnutie OÚŽP č.ŽP-98/3/66/92-Kassa z 23.3.1992 Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z.z. z 30. septembra 1996 VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003	Územie predstavuje zriedkavý morfológický útvar - skal. hradbu, vypreparovanú eróziou na hrebeni medzi dvoma dolinami, ktorá umožňuje sledovať vnútornú stavbu - vrstevnatosť viacerých fáz vulkanosedimentárneho procesu.	776
Veporské skalky	Prírodná pamiatka	4.	5,22	Uznesenie ONV v Banskej Bystrici č. 27/1981-ONV z 29.4.1981 a z neho vyplývajúce Nariadenie ONV Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z.z. z 30. septembra 1996 VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003	Skalný výtvar charakteru hradieb predstavuje ojedinelý príklad geomorfologického útvaru tohto charakteru v sopečných horninách v rámci celého Slovenska.	473
Kamenistý potok	Prírodná pamiatka	4.	7,64	Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v Banskej Bystrici č.14/1999 z 5.8.1999 VZV KÚ v B. Bystrici č. 6/2003 zo 4.3.2003	Zabezpečenie ochrany zachovalej ukážky ekosystému podhorského vodného toku ako významného areálu vydry riečnej (<i>Lutra lutra</i>).	1064

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Hrochotská Bukovina	Chránený areál	4.	0,24	Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v Banskej Bystrici č.2/2000 z 25.2.2000	Ochrana lokality významnej z hľadiska zachovania fauny horských lúk, predovšetkým rovnokrídlovcov.	1083
Dolná Zálomská	Chránený areál	4.	2,48	Všeobecne záväzná vyhláška KU v Banskej Bystrici c.3/2000 z 25.2.2000	Územie je mozaikou mezofilných lúčnych a mokradných spoločenstiev. Ide o lokalitu s mimoriadnou diverzitou rastlinných spoločenstiev na malej ploche, ktorá je podmienená rôznorodosťou stanovištných podmienok, najmä vlhkostným gradientom a expozíciou.	1084
Meandre Kamenistého potoka	Chránený areál	4.	X	Rozhodnutie Okresného úradu životného prostredia v Banskej Bystrici č. ŽP - 592/1991-3 z 25.6.1991 Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z. z. z 30. septembra 1996	Chránený areál (ďalej len „CHA“) predstavuje 2,5 km dlhý úsek Kamenistého potoka od okraja obce Sihla po horáreň Klimentka, ktorá s bezprostredným okolím vytvára unikátny model, na ktorom možno dokladovať tvorbu a dynamiku meandrov.	771
Horná Chrapková	Chránený areál	4.	1,06	Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v Banskej Bystrici č. 8/1998 z 30.11.1998	Územie predstavuje podmáčané až mokradné lúky s bohatým floristickým zložením, napr. ohrozený <i>Trollius europaeus</i> a mnohé z čeľade <i>Orchidaceae</i> - orchideovitých. Reprodukčná lokalita ohrozených druhov obojživelníkov.	1049
Vodopád Bystrého potoka	Prírodná pamiatka	-	-	Nariadenie ONV vo Zvolene č. 37/1982 z 19.10.1982, Vyhláška MŽP SR č. 293/1996 Z.z. z 30. septembra 1996 Od r. 2002 je vodopád chránený ako národná prírodná pamiatka s podmienkami ochrany podľa § 24 zákona 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov bez stupňa ochrany a výmery.	Ochrana skalnej steny vodopádu, ktorý tvorí najvyšší vodopád na vulkanitoch Západných Karpát	
Buk pod Kľukou	Chránený strom	-	-	Uznesenie ONV vo Zvolene č. 4/1985 z 24.09.1985 Všeobecne záväzná vyhláška KÚ v B. Bystrici, 5/1996, 20.12.1996	Strom má vzhľadom na svoj vek a dimenzie významný vedecký, ekologický a estetický prínos.	S 283
Pralesy Slovenska-Bartkovo	Prírodná rezervácia	5.	15,11	Nariadenie vlády SR č. 427/2021 Z. z. z 3.11.2021	Biotop európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130).	1279
Pralesy Slovenska-Bukovina	Prírodná rezervácia	5.	37,11	Nariadenie vlády SR č. 427/2021 Z. z. z 3.11.2021	Biotopy európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180).	1284

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Pralesy Slovenska-Bútľavka	Prírodná rezervácia	5.	191,05	Nariadenie vlády SR č. 427/2021 Z. z. z 3.11.2021	Biotopy európskeho významu: Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130).	1286
Pralesy Slovenska-Bystrý potok	Prírodná rezervácia	5.	21,89	Nariadenie vlády SR č. 427/2021 Z. z. z 3.11.2021	Biotopy európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180).	1288
Pralesy Slovenska-Koryto	Prírodná rezervácia	5.	22,76	Nariadenie vlády SR č. 427/2021 Z. z. z 3.11.2021	Biotopy európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180).	1309
Pralesy Slovenska-Kútik	Prírodná rezervácia	5.	11,60	Nariadenie vlády SR č. 427/2021 Z. z. z 3.11.2021	Biotopy európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180).	1315
Pralesy Slovenska-Poľana	Prírodná rezervácia	5.	41,25	Nariadenie vlády SR č. 427/2021 Z. z. z 3.11.2021	Biotopy európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 5.3 Javorovo-bukové horské lesy (9140).	1326

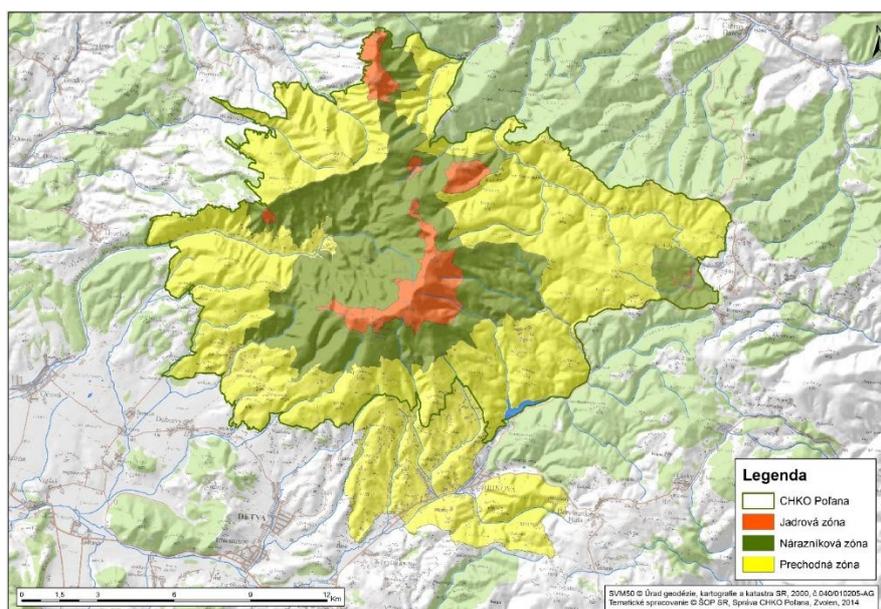
Mapy prekryvu CHKO Poľana s územiaми európskej sústavy chránených území Natura 2000 a tzv. maloplošnými chránenými územiaми sú v prílohách č. 6. 1 a 6.2.

Podľa § 28b zákona č. 543/2002 Z. z. je Poľana aj **územím medzinárodného významu – biosferickou rezerváciou** (ďalej aj „BR“). Medzinárodná koordinačná rada programu UNESCO Človek a biosféra - MAB (ďalej len „ICC MAB“) schválila CHKO Poľana za BR dňa 27. marca 1990 a zaradila ju do Svetovej siete BR UNESCO. BR slúžia ako príklady trvalo udržateľného života, prijateľnej rovnováhy a vzájomného vzťahu človeka s prírodným prostredím. Výmera územia korešpondovala s výmerou CHKO Poľana o rozlohe 20 360 ha. V roku 2015 bol na zasadnutí Medzinárodnej koordinačnej rady UNESCO predložený návrh na rozšírenie BR Poľana o jej prechodovú zónu v katastrálnom území Mesta Hriňová, tzv. Hriňovské lazy. Návrh rozšírenia bol akceptovaný, a tak sa výmera BR v roku 2016 zvýšila na 24 158,23 ha, aktuálne vymedzenie je nasledovné:

Jadrová zóna: 1 332,70 ha (2016) - Jadrová zóna slúži predovšetkým na ochranu biodiverzity. Prísna právna ochrana jadrovej zóny zabezpečuje predovšetkým plnenie ochrannárskej funkcie. Ľudské zásahy sú vo všeobecnosti zakázané. V tejto zóne je po udelení výnimky možný vedecký výskum. Jadrová zóna sa skladá zo šiestich prírodných rezervácií (ďalej len „PR“) (NPR Zadná Poľana, NPR Hrončecký grúň, NPR Ľubietovský Vepor, PR Pri Bútl'avke, PR Vrchslatina a PR Havranie skaly). Na jadrové územie sa vzťahuje 5. stupeň ochrany podľa zákona č. 543/2002 Z. z.

Nárazníková zóna: 6 418,53 ha (2016) - Nárazníková zóna predstavuje 26,60 % rozlohy BR. Tvoria ju prevažne lesy. Tieto lesy sú obhospodarované s ohľadom na potrebu ochrany biodiverzity a zabezpečenia poskytovania ekosystémových služieb. Zóna výrazne podporuje plnenie logistickej a ochrannárskej funkcie BR a čiastočne aj rozvojovej funkcie.

Prechodná zóna: 16 407,0 ha (2016) - Prechodná zóna bola rozšírená na základe konzultácií so zainteresovanými stranami a predstavuje 67,90 % plochy BR. Prechodná zóna teraz podporuje najmä realizáciu rozvojovej funkcie BR. V tejto zóne sú prírodné zdroje vo všeobecnosti riadené s ohľadom na trvalo udržateľný regionálny rozvoj. Prechodová zóna navyše významne prispieva k ochrane historických krajinných vzorov (predovšetkým malých terasových polí na juhu vrátane rozšíreného územia BR „Hriňovské lazy“) a lokálne k ochrane biodiverzity.

Obrázok č. 1 Mapa zón BR Poľana

BR Poľana zasahuje do nasledovných okresov a katastrálnych území:

Okresy: Detva, Zvolen, Banská Bystrica, Brezno

Katastrálne územia: Hrochoť, Ľubietová, Hronec, Sihla, Valaská, Hriňová, Očová, Poniky, Detva, Povrazník, Strelníky, Čierny Balog, Dúbravy.

BR Poľana plní tri funkcie - ochrannú, logistickú, rozvojovú, a to participatívnym spôsobom riadenia. Ochrana je do veľkej miery zabezpečovaná plnením úloh vyplývajúcich z činnosti Správy CHKO Poľana. Správa CHKO Poľana je partnerom Koordinačnej rady BR Poľana (ďalej len „KR BR Poľana“), ktorý napĺňa ochrannú funkciu cez plán hlavných úloh ŠOP SR, ako aj napomáha pri plnení logistickej a rozvojovej funkcie. V regióne pôsobí ako partner, konzultant a iniciátor a tvorca myšlienok. Logistická funkcia je zabezpečovaná podporou výskumu, monitorovania životného prostredia, ako aj šírením osvetu a vzdelávacích aktivít na školách pre lepšie pochopenie interakcií medzi ľuďmi a prírodou. Zvýšená pozornosť sa venuje výchove mladej generácie k prírodným a kultúrnym hodnotám Poľany, ako kľúčovej úlohe dôležitej pre zachovanie hodnôt územia. BR Poľana iniciovala stretnutie vedeckých inštitúcií (jún 2023) a v súlade s UNESCO Technickými smernicami pre BR má ambíciu zriadiť vedeckú radu, ktorá zastreší rozsah výskumných aktivít v území a zabezpečí dostupnosť výsledkov výskumu. Rozvojová funkcia má podporovať miestnych obyvateľov a zabezpečovať jeho sebestačnosť a princípy obehovej ekonomiky regiónu. Súčasnou výzvou je udržať človeka v krajine a zachovať tradičné hospodárenie na Poľane.

V roku 2014 bol prvýkrát Správou CHKO Poľana zvolaný Prípravný výbor KR BR Poľana. Výbor zasadal ako neformálna skupina zástupcov z regiónu do roku 2022.

Činnosť a úsilie neformálneho zoskupenia viedlo k príprave nových stanov pre vznik právnej formy KR BR Poľana, ktoré boli uznané Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky v roku 2022. KR BR Poľana sa tak stala právnickou osobou vo forme občianskeho združenia.

Členmi rady sú zástupcovia samospráv, vlastníkov a užívateľov, podnikateľov, lesníkov, poľnohospodárov, zástupcov kultúrnych, vzdelávacích a výskumných inštitúcií. Spoločne reagujú na podnety z územia a prijímajú spoločné závery a rozhodnutia. Predsedom KR BR Poľana je volený zástupca regiónu. Predsedníctvo zložené s deviatich členov, je výkonným orgánom združenia, ktoré sa svojou činnosťou zodpovedá valnému zhromaždeniu. Riadi činnosť združenia v období medzi zasadnutiami valného zhromaždenia. Predsedníctvo KR BR Poľana zvoláva valné zhromaždenie dvakrát do roka. Na dodržiavanie stanov a vnútorných predpisov dohliada kontrolný orgán – revízor. BR Poľana prijala v roku 2014 akčný plán a vypracovala stratégiu regionálnej identity pre rozvoj BR Poľana. Úzko spolupracuje so Správou CHKO Poľana.

Poslaním Občianskeho združenia KR BR Poľana je participatívne realizovať program UNESCO „Človek a biosféra“. Združenie má priniesť pre región Podpoľania nové príležitosti, reagovať na výzvy a vytvárať princípy podporujúce udržateľný život miestnych obyvateľov. KR BR Poľana sa snaží posilniť rozvojovú funkciu, ktorá je v agende biosférických rezervácií dlhodobo zanedbávaná. Vytvára podmienky pre otvorené diskusie odborníkov z oblasti urbanizmu, poľnohospodárstva, ochrany prírody, veľkých šeliem, lesníctva a poľovníctva. Má ambíciu podporovať a zlepšovať životnú úroveň miestnych obyvateľov prípravou partnerských projektov.

Analýza vonkajšieho prostredia a jeho vplyvy na BR Poľana

Medzinárodné vplyvy

- **Existujúce medzinárodné vymedzenie BR (UNESCO)** - fungovanie BR upravujú medzinárodné dokumenty UNESCO v rámci Programu MAB, ku ktorým sa prihlásila aj Slovenská republika (ďalej aj „SR“). Podľa Štatútu BR UNESCO z roku 1995 BR sa rozumejú: „Oblasti suchozemských a pobrežných/morských ekosystémov alebo ich kombinácie, ktoré sú medzinárodne uznávané v rámci programu UNESCO – Človek a biosféra, v súlade s týmto štatútom“;
- **ICC MAB dynamicky reflektuje na potreby BR** a rokuje o návrhoch jednotlivých BR, aj keď nemajú doteraz právne postavenie, je snaha o upevnenie postavenia BR na medzinárodnej a národnej úrovni,
- **Snaha o vytvorenie medzinárodnej právnej databázy** členských krajín Programu MAB o ukotvení BR v národných legislatívach.

Program MAB sa stal „vlajkovou loďou“ pre prijatý **Globálny rámec pre biodiverzitu do roku 2030 a Agendy 2030. Národné vplyvy:**

- **Politicky a legislatívne** Slovenská republika k programu UNESCO MAB pristúpila v januári 1993, kedy bol schválený štatút Slovenskej komisie pre UNESCO a vláda SR následne svojím uznesením č. 338/1994 schválila návrh na zabezpečenie medzinárodných programov UNESCO v rámci SR a uložila ministrom životného prostredia, školstva a vedy, výskumu a športu, ako aj ministrom poľnohospodárstva, vytvárať podmienky na realizáciu programu UNESCO MAB,
- aj napriek vyššie uvedenému nie je dostatočne chápaný význam a úlohy BR na Slovensku,
- BR je v § 28b zákona č. 543/2002 Z. z. zaradená medzi územie medzinárodného významu. Samotný pojem „biosférická rezervácia“ však definovaný, zákonom alebo právnym predpisom nižšej právnej sily, nie je. Zároveň v žiadnom inom právnom predpise Slovenskej republiky a/alebo predpise nižšej právnej sily sa nenachádza ani len odkaz na pojem „biosférické rezervácie“;
- nezáujem štátu o UNESCO lokality o zabezpečenie ich udržateľného financovania a zabezpečenia ich poslania,
- postavenie SV MAB je slabo akceptované inými rezortami,
- silná preferencia a tlak na využívanie BR len ako chránených území, čo má negatívny dopad na plnenie všetkých troch funkcií BR,
- dokumenty prijaté UNESCO nemajú záväzný charakter, ale len formu odporúčania, a preto ich nedodržiavanie alebo nezakotvenie do právneho poriadku nie je možné nijakým spôsobom sankcionovať,
- záväzok SR naplňovať ciele Agendy 2030, ktoré by mali byť dosahované cez plnenie indikátorov naprieč SR,
- vplyv politického cyklu (voľby na všetkých úrovniach vlády) na riešenie problematiky BR v SR (ich podpory),
- politika zameraná na oblasť životného prostredia z úrovne regiónov, obcí a miest.

Spoločenské vplyvy

- nedostatočná podpora udržania a rozvoja poľnohospodárstva v SR,
- zmena využívania krajiny,
- nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily,
- nezáujem o tradičné povolania,
- slabá podpora vzdelávacích programov pre BR,
- živý potenciál zachovávaní tradícií.

Ekonomické vplyvy

- neexistujúci priamy finančný mechanizmus podpory fungovania BR vytvorený z úrovne zastrešujúceho orgánu MŽP SR,
- finančná podpora z Plánu obnovy a odolnosti, Program Slovensko a z iných domácich a európskych zdrojov, dopady pandémie COVID-19,
- nerozvíjajúci sa cestovný ruch - príčiny treba definovať.

Sociálne vplyvy

- demografický vývoj – starnutie obyvateľstva a migrácia obyvateľstva za prácou, čo ohrozuje zachovanie kultúry, autenticity a špecifik území,
- zmeny v správaní obyvateľov prejavujúci sa v spôsobe trávenia voľného času,
- nekonceptnosť urbanizácie krajiny tvorby strategických dokumentov,
- veľmi slabá úroveň povedomia o význame BR v SR,
- trendy v prepájaní vedy a praxe – využívanie potenciálu vedeckých poznatkov.

Inštitucionálne vplyvy

- BR Poľana je spravovaná pracovníkom ŠOP SR, Správy CHKO Poľana, ktorá nemá právnu subjektivitu a je organizačným útvarom ŠOP SR. Zodpovednosť za veľkoplošné chránené územie je úzko spätá s plnením úloh v rámci agendy BR, ktorá pokrýva spravidla rozlohou väčšie územie, väčšie množstvo zainteresovaných subjektov a tým náročnejšie riadenie jeho rozvoja,
- absentuje dlhodobý strategický prístup k rozvoju BR s podporou zastrešujúcich inštitúcií - MŽP SR a ŠOP SR,
- UNESCO Technické smernice pre BR, ktoré tvoria rámec pre tvorbu kľúčových dokumentov BR prispôbených podmienkam konkrétnej krajiny, v podmienkach SR takéto národné smernice v oblasti riadenia a pôsobenia BR chýbajú,
- kľúčovou požiadavkou pre spravovanie BR z úrovne UNESCO je uplatňovanie participatívneho manažovania územia s dôrazom na zapájanie relevantných stakeholderov,
- otvorené možnosti vo vzniku koordinačných rád BR.

Technické a technologické vplyvy

- značný rozvoj nových technológií a techniky s možnosťou uplatnenia v BR,
- rozvoj nových trendov v lokálnom a regionálnom rozvoji,
- implementácia nových ekologických a voči životnému prostrediu ohľaduplných výrobných postupov a dodržiavanie štandardov v tejto oblasti; udržateľná doprava,
- starostlivosti o krajinu a chránené územia.

Analýza zložiek potenciálu BR Poľana

Prírodno-geografický potenciál

- **prírodno-geografický potenciál**, tzv. environmentálna identita BR Poľana obsahuje potenciál abiotických a biotických zložiek územia a druhotnej krajinej štruktúry je podrobne rozpracovaný v 1. kapitole tohto dokumentu.

Socio-ekonomický potenciál

- **Socio-ekonomický potenciál** je orientovaný predovšetkým na poľnohospodárstvo a lesníctvo,
- Najväčšiu časť využívanej poľnohospodárskej pôdy tvoria trvalé trávne porasty (ďalej len „TTP“),

- Tradičné poľnohospodárske postupy, zanikajú z dôvodu zmeny kultúrnych vzorcov správania,
- Územie Poľany je veľmi známe mnohými miestnymi remeselnými, ako aj potravinárskymi výrobkami z mlieka, bravčového a hovädzieho mäsa, medu, ale aj pekárenských výrobkov,
- Miestni výrobcovia sú označení aj regionálnou značkou Podpoľanie, ktorá je zárukou originálnej výroby a kvality.

Inovačný potenciál

- **Inovačný potenciál** predstavuje výskumno-vzdelávacie podmienky a prostredie, kultúrnu diverzifikáciu, zázemie nových nápadov, inovácií, či pôsobenia tretieho sektora v území,
- Existencia rôznych vzdelávacích a kultúrnych inštitúcií pokrývajúcich rôzne úrovne vzdelávania, či kultúrno-spoločenských aktivít (9 materských škôl, 15 základných škôl, 4 umelecké školy a 3 stredné školy),
- Existencia vysokých škôl a výskumno-vedeckých pracovísk (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Technická univerzita vo Zvolene, Akadémia umení v Banskej Bystrici, či Fakulta zdravotníctva Slovenskej zdravotníckej univerzity, či pobočka Slovenskej akadémie vied – Ústav vied o Zemi v Banskej Bystrici, Ústav ekológie lesa vo Zvolene),
- Realizácia projektu Implementácia Agendy 2030 prostredníctvom BR (Projekt APVV) v BR Poľana,
- Významným faktorom, ktorý ovplyvňuje inovačný potenciál tohto územia, je zapojenie kľúčových stakeholderov a obyvateľstva,
- Správa CHKO Poľana je dôležitým koordinátorom spolupráce medzi miestnymi zainteresovanými stranami. V rámci BR iniciuje stretnutia odborníkov, partnerov, ale aj volených predstaviteľov obcí spadajúcich do tohto územia prostredníctvom KR BR Poľana. Uplatňujú participatívny prístup riadenia rozvoja BR na základe pravidelných stretnutí a projektov so zástupcami miestnych samospráv, podnikateľmi, mimovládnyimi organizáciami a občanmi.

1.3 Kategória chráneného územia podľa medzinárodných štandardov

CHKO Poľana zodpovedá manažmentovej kategórii chránených území Medzinárodnej únie ochrany prírody (IUCN) Chránená krajina – kategória V. Tá je definovaná ako územie, v ktorom interakcia medzi človekom a prírodou dala vznik krajine so špecifickým charakterom s významnými ekologickými, biologickými, kultúrnymi a krajinárskymi hodnotami. Udržiavanie integrity tejto interakcie je nevyhnutné pre ochranu a zachovanie takýchto území a na ne viazaných prírodo-ochranných a ďalších hodnôt.

Územie je určené na ochranu:

- a) ekologických procesov spolu s množstvom druhov a ekosystémov charakteristických pre dané územie, ktoré zároveň dávajú možnosť pre uplatnenie duchovných, vedeckých, vzdelávacích, rekreačných zámerov, či pre návštevnosť, ktoré sú zlučiteľné s cieľmi ochrany územia (ekologicko-funkčný priestor (ďalej len „EFP”) L1 a L2 a N6 v rámci CHKO),
- b) konkrétnych druhov alebo biotopov, ktorých manažment by mal odrážať túto prioritu. Veľká skupina biotopov a druhov, ktoré sú predmetom ochrany, vyžadujú pravidelné aktívne zásahy, nutné pre ich zachovanie v území. Územie bude obhospodarované primárne kvôli vzácnej flóre a faune a manažmentové zásahy budú vykonávané s vedomím, že akýkoľvek zisk alebo sociálny benefit je tu sekundárny (v území vymedzené EFP L3, L4, EFP N1 – N4, EFP N7) alebo s cieľom zachovania alebo zlepšenia stavu biotopov a biotopov druhov, ktoré sú predmetom ochrany v rámci územia CHKO,

- c) charakteristickej štruktúry krajiny a jej vzhľadu s vysokým rekreačným potenciálom a to prostredníctvom podpory k prírode šetrnému poľnohospodárstvu a prírode blízkeho hospodáreniu v lesoch s cieľom postupnej obnovy ich prirodzeného druhového zloženia a usmernením urbanizácie územia (EFP G1, EFP L5, EFP N5, EFP N8).

V časti lesov v rámci CHKO Poľana (časť EFP L2), ktoré boli zmenené ľudskou činnosťou, ale v ktorých ekologické procesy naďalej prebiehajú, budú vykonávané opatrenia na regeneráciu biotopov (napr. odstraňovanie stanovištno nepôvodných druhov drevín, doplnenie chýbajúcich prirodzene sa vyskytujúcich drevín, obnova prirodzenej štruktúry). Takýto opravný manažment bude časovo a priestorovo jasne ohraničený a bude v súlade s cieľmi ochrany uvedenými v kapitole č. 3.

1.4 Vymedzenie chráneného územia a jeho ochranného pásma (dotknuté územnosprávne jednotky – kraj, okres, obec, katastrálne územie, dotknuté lesné celky)

Tabuľka č. 3: Zoznam dotknutých územnosprávnych jednotiek v rámci CHKO Poľana

Názov kraja	Názov okresu	Názov obce	Názov katastrálneho územia
Banskobystrický	Banská Bystrica	Hrochoť	Hrochoť
		Ľubietová	Ľubietová
		Poniky	Poniky
		Povrazník	Povrazník
		Strelníky	Strelníky
	Brezno	Čierny Balog	Čierny Balog
		Hronec	Hronec
		Sihla	Sihla
		Valaská	Valaská
	Detva	Detva	Detva
		Dúbravy	Dúbravy
		Hriňová	Hriňová
	Zvolen	Očová	Očová

CHKO Poľana sa nachádza na 8 lesných celkoch (ďalej len „LC“) štátnych obhospodarovateľov pozemkov a na 4 LC neštátnych subjektov. Podrobnosti sú uvedené v tabuľke č. 4.

Tabuľka č. 4: Zoznam dotknutých obhospodarovateľov lesov v rámci CHKO Poľana

	Užívatelia JPRL	LC	Výmera (ha) podľa GIS	Obdobie platnosti PSL
Štátni	Lesy Slovenskej republiky, š.p., o. z. OZ Poľana, IČO: 36038351	Poľana	4264,4821	2021-2030
		Kyslinsky	3267,1726	2021-2030
		Očová	1709,3267	2021-2030
		Lesy Sihla	0,0226	2015-2024
		Slovenská Ľupča	17,0956	2020-2029
	Lesy Slovenskej republiky, š.p., o. z. OZ Horehronie, IČO: 36038351	Lesy Sihla	4041,0903	2015-2024
		Lesy Hronec	947,2229	2015-2024
		Osrbľie	1093,0986	2022-2031
		Projekt Sihla I.	0,097	2016-2024

		Čierny Balog	9,8822	2016-2025
Spolu štátni užívatelia (ha)			15349,4906	
Neštátni	Pozemkové spoločenstvo - spoločná hora	Poľana	30,3877	2021-2030
	Spoločná hora Hriňová - Chabadové p.s., IČO:	Poľana	13,9266	2021-2030
	Debnárová Mária	Kyslinsky	2,4387	2021-2030
	Urbárske pozemkové spoločenstvo Hrochoť,	Kyslinsky	0,7325	2021-2030
	Šimková Viera	Očová	0,2527	2021-2030
	Šufliarsky Jozef a spol.	Očová	2,5950	2021-2030
	Báťka Jaroslav, MVDr. a spol. II	Očová	0,9433	2021-2030
	Báťka Jaroslav, MVDr. a spol.I	Očová	7,0966	2021-2030
	Babic Jozef	Očová	10,5876	2021-2030
	Babic Peter	Očová	4,1352	2021-2030
	Babic Peter a spol.	Očová	0,7880	2021-2030
	Balážová Oľga	Očová	2,0303	2021-2030
	Fekiač Jozef	Očová	2,8758	2021-2030
	Golian Jozef	Očová	3,9861	2021-2030
	Golian Marián	Očová	1,3353	2021-2030
	Chabadová Anna	Očová	0,5228	2021-2030
	Chlebničanová Anna a spol.	Očová	0,4221	2021-2030
	Lakota Štefan a Krnáčová	Očová	9,5357	2021-2030
	Melich Jozef	Očová	15,3573	2021-2030
	Murín Matúš a spol.	Očová	5,0821	2021-2030
	Nosál Miroslav, Ing.	Očová	4,3195	2021-2030
	Pozemkové spoločenstvo obce Očová, IČO: 37958461	Očová	213,1734	2021-2030
	Slivka Ján	Očová	0,7022	2021-2030
	Spoločná hora Hriňová - Chabadové p.s., IČO: 42317461	Očová	56,5365	2021-2030
	Sujová Elena a spol.	Očová	7,5829	2021-2030
	Urbárska spoločnosť Dúbravy - Pozemkové spoločenstvo, IČO: 42190177	Očová	27,7672	2021-2030
	Urbárska spoločnosť Detva, pozemkové spoločenstvo, IČO: 42314640	Očová	651,7124	2021-2030
	Obecné lesy Ľubietová, spol. s.r.o., IČO: 31579043	Slovenská Ľupča	750,6347	2020-2029
	Obecný podnik lesov, spol. s.r.o., Poniky, IČO: 31604510	Slovenská Ľupča	497,3931	2020-2029
	Pozemkové spoločenstvo - URBÁR v Strelníkochoch, IČO: 31930824	Slovenská Ľupča	95,0263	2020-2029
Rímskokatolícka cirkev, farnosť Medzibrod, IČO: 31938574	Slovenská Ľupča	64,0182	2020-2029	
Urbárske pozemkové spoločenstvo Povrazník, IČO: 31936636	Slovenská Ľupča	16,2257	2020-2029	
Spolu neštátni užívatelia (ha)			2500,1235	
Spolu lesné pozemky podľa JPRL (ha)			17849,6141	

Mapa vlastnícko-užívateľských vzťahov chráneného územia je spracovaná v prílohe č. 6.4.

Z hľadiska vlastníckych vzťahov **prevláda štátne vlastníctvo**, na takmer 64 % výmery územia CHKO Poľana. Prehľad využívania pozemkov podľa evidencie katastra nehnuteľností v rámci CHKO je uvedený v tabuľke č. 5.

Tabuľka č. 5: Prehľad druhov pozemkov a foriem vlastníctva v rámci CHKO Poľana (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností - ďalej len „KN-C“, stav k 01. júnu 2024)

Druh pozemku forma vlastníctva	výmera (ha)							
	orná pôda	záhrada, ovocný sad	trvalý trávnny porast	lesný pozemok	vodná plocha	zastavaná plocha a nádvorie	ostatná plocha	Spolu
štátne	28,46	1,86	343,2	12647,68	89,33	23,92	15,58	13150,03
súkromné	32,32	8,49	421,4	658,43	0	15,78	20,69	1157,11
miest, obcí, samosprávneho kraja	0	0,04	0,8	26,7	0	0,58	11,75	39,87
cirkevné	0	0	7,37	89,86	0	0	0	97,23
bez LV	14,42	293,67	1456,74	4391,17	8,66	23,28	38,75	6226,69
Spolu	75,2	304,06	2229,51	17813,84	97,99	63,56	86,77	20670,93

Druh pozemku forma vlastníctva	podiel (%)							
	orná pôda	záhrada, ovocný sad	trvalý trávnny porast	lesný pozemok	vodná plocha	zastavaná plocha a nádvorie	ostatná plocha	Spolu
štátne	0,14	0,01	1,66	61,19	0,43	0,12	0,08	63,62
súkromné	0,16	0,04	2,04	3,19	0,00	0,08	0,10	5,60
miest, obcí, samosprávneho kraja	0,00	0,00	0,00	0,13	0,00	0,00	0,06	0,19
cirkevné	0,00	0,00	0,04	0,43	0,00	0,00	0,00	0,47
bez LV	0,07	1,42	7,05	21,24	0,04	0,11	0,19	30,12
Spolu	0,36	1,47	10,79	86,18	0,47	0,31	0,42	100

1.5 Výmera chráneného územia a jeho ochranného pásma

Výmera CHKO Poľana podľa vyhlášky č. 431/2001 Z. z. o Chránenej krajinskej oblasti Poľana je **20 360,4804 ha**.

Podľa aktuálneho parcelného stavu KN-C k roku 2024 je výmera CHKO Poľana **20 670,93 ha**. Z toho je 2 608,77 ha poľnohospodárskej pôdy, 17 813,84 ha lesnej pôdy, 97,99 ha vodných plôch, 63,56 ha zastavaných plôch a 86,77 ha ostatných plôch.

Uvedený rozdiel vo výmere územia CHKO Poľana **vznikol technickou chybou** v procese spracovania podkladov z katastra nehnuteľností v roku 2000 (nesprávne, resp. neúplné podklady o výmerách parciel – vzhľadom na vtedajšie technické možnosti, a to vyhlasovanie územia na fyzických - tlačných mapách sa tieto rozdiely nedali zistiť). Preto v tomto dokumente pri vyhodnocovaní plôch a ich percentuálneho zastúpenia budeme vychádzať z reálneho údajov o výmere (zisteného v prostredí GIS).

Z toho podiel území s 5. stupňom ochrany dosahuje 1 536,76 ha (7,43 %), so 4. stupňom 144,34 ha (0,7 %), s 3. stupňom ochrany (nevyhlásené ochranné pásma okolo tzv. maloplošných chránených území 336,49 ha (1,63 %) a s 2. stupňom ochrany 18 653,34 ha (90,24 %) z celkovej výmery CHKO Poľana.

CHKO Poľana nemá ochranné pásmo.

2. PREDMET OCHRANY

2.1. Vymedzenie predmetu ochrany

Predmetom ochrany CHKO Poľana sú:

a) Pohorie Poľany – kaldera a jej anorganické javy, hydrológia a geomorfológia, krajinný ráz

Poľana vznikla postupne v štyroch etapách neogénnej vulkanickej činnosti, ktorých aktivitu dotvorili tektonické procesy doznievania mladších fáz alpínskej orogenézy a vytvorili množstvo pozoruhodných geologických javov, štruktúr a foriem, ktoré sú spolu s biotickou zložkou považované za predmety ochrany.

Mohutné lávové prúdy tvoria základ viacerých chránených území, ako napr. skalné mesto v PR Kopa, skalný amfiteáter národnej prírodnej pamiatky Vodopád Bystrého potoka, veniec andezitových brál, veží a skalných stĺpov v PP Kalamárka, či PP Melichova skala.

Pozoruhodné aglomerátové hradby, bralá či bloky sú základom PP, ako PP Havranka, PP Jánošíkova skala, PP Bátorový balvan, či PP Veporské skalky.

Vzácnym abiotickým javom je CHA Meandre Kamenistého potoka, ktorý predstavuje unikátny, učebnicový model tvorby a dynamiky meandrov.

Špecifická geomorfologická stavba územia sa odráža aj v jedinečnej riečnej sieti územia. Centrálnu časť kaldery Poľany odvodňuje potok Hučava, ktorého prítoky vytvárajú dostredivú sieť vodných tokov. Naopak na obode kaldery sa vytvorila odstredivá – radiálna sieť vodných tokov, ktoré odtekajú z územia na všetky svetové strany. Celková udávaná dĺžka vodných tokov na Poľane je 357,12 km (Sláviková & Krajčovič, 1996). Najvýznamnejšími tokmi územia okrem spomínanej Hučavy sú Hukava a Slatina na juhovýchode územia, Kamenistý potok na

severovýchode, Hutná na severozápade a Zolná na západe. Všetky toky patria do povodia rieky Hron.

V juhovýchodnej časti územia na hornom toku Slatiny sa nachádza vodárenská nádrž Hriňová. Na juhovýchodnú časť územia CHKO Poľana sa preto vzťahujú obmedzenia vyplývajúce z príslušných pásiem hygienickej ochrany.

Najvýznamnejším zdrojom podzemnej vody v neovulkanitoch sú zrážky. Priemerná hodnota pH podzemných vôd na Poľane je 6,8. Poľana patrí spomedzi vulkanických pohorí (podľa výskumu z roku 2011) k územiu s najmenej znečistenými podzemnými vodami.

b) **biotopy európskeho významu a národného významu** podľa prílohy č. 1 k vyhláške Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška MŽP SR č. 170/2021 Z. z.“), ktoré sú zároveň predmetom ochrany ÚEV, prekrývajúcimi sa s CHKO. Sú uvedené v tabuľkách č. 6 a 7, zobrazené v mapovej prílohe č. 6.3.1 (za všetky ÚEV), resp. jednotlivo za ÚEV v prílohách 6.3.1a) – až.6.3.1 j).

Tabuľka č. 6: Biotopy európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany CHKO Poľana v zmysle prílohy č. 1 k vyhláške MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

Kód biotop	Kód Natura	Názov biotopu	Kód ÚEV, kde je biotop predmetom ochrany
Tr 8	* 6230	Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte	SKUEV0046, SKUEV0319
Lk 1	6510	Nížinné a podhorské kosné lúky	SKUEV0046, SKUEV0248, SKUEV0319, SKUEV0400, SKUEV0856
Lk 2	6520	Horské kosné lúky	SKUEV0319, SKUEV0856
Lk 4	6410	Bezkolencové lúky	SKUEV0400
Lk 5	6430	Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach	SKUEV0046, SKUEV0319, SKUEV0400, SKUEV0856
Ra 3	7140	Prechodné rašeliniská a trasoviská	SKUEV0319, SKUEV0400, SKUEV0856
Sk 2	8220	Silikátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou	SKUEV0045, SKUEV0248, SKUEV0319, SKUEV0400
Sk 5	8150	Nespevnené silikátové sutiny v kolínnom stupni	SKUEV0045, SKUEV0319, SKUEV0400
Ls 2.2	* 91G0	Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy	SKUEV0319
Ls 4	* 9180	Lipovo-javorové sutinové lesy	SKUEV0009, SKUEV0045, SKUEV0248, SKUEV0249, SKUEV0319, SKUEV0400
Ls 5.1	9130	Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy	SKUEV0008, SKUEV0009, SKUEV0045, SKUEV0248, SKUEV0249, SKUEV0319, SKUEV 0400
Ls 5.2	9110	Kyslomilné bukové lesy	SKUEV0248, SKUEV0249, SKUEV0319
Ls 5.3	9140	Javorovo-bukové horské lesy	SKUEV0319
Ls 7.3	* 91D0	Rašeliniskové smrekové lesy	SKUEV0694
Ls 9.1	9410	Smrekové lesy čučoriedkové	SKUEV0319
Ls 9.2	9410	Smrekové lesy vysokobylinné	SKUEV0319
Ls 1.4	* 91E0	Horské jelšové lužné lesy	Nie je predmetom ochrany ÚEV**

Vysvetlivky:

* *prioritné biotopy európskeho významu – biotopy, za zachovanie ktorých má Európska únia (ďalej len „EÚ“) mimoriadnu zodpovednosť, § 2 ods. 2 písm. t) zákona č. 543/2002 Z. z.*

** *pre biotopy, ktoré nie sú predmetom ochrany ÚEV, sa nespracúvajú ciele ochrany.*

Tabuľka č. 7: Biotopy národného významu, ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHKO Poľana v zmysle prílohy č. 1 k vyhláske MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

Kód biotopu	Názov biotopu
Lk 3	Mezofilné pasienky a spásané lúky
Lk 6	Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí
Lk 7	Psiarkové aluviálne lúky
Lk 10	Vegetácia vysokých ostríc
Pr 2	Prameniská nízina a pahorkatín na nevápencových horninách
Ls 2.1	Dubovo-hrabové lesy karpatské

c) **biotopy druhov** podľa prílohy č. 4 a 5 k vyhláske MŽP SR č. 170/2021 Z. z., pričom mapové zobrazenie druhov európskeho významu je v prílohách č. 6.3.2 a 6.3.3.

Biotopy druhov rastlín európskeho významu, ktoré sú zároveň predmetom ochrany vybraných ÚEV:

Tabuľka č. 8: Druhy rastlín európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHKO Poľana v zmysle prílohy č. 4 k vyhláske MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

Druhy rastlín európskeho významu	Kód ÚEV, kde je druh predmetom ochrany
kyjanôčka zelená (<i>Buxbaumia viridis</i>)	SKUEV0319
kosákovec lesklý (<i>Hamatocaulis vernicosus</i>)	SKUEV0319
* zvonček hrubokoreňový (<i>Campanula serrata</i>)	SKUEV0856, SKUEV0046, SKUEV0319

Biotopy druhov rastlín národného významu:

Tabuľka č. 9: Druhy rastlín národného významu, ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHKO Poľana v zmysle prílohy č. 4 k vyhláske MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

	Druhy rastlín národného významu
Machorasty	dvojhrot vlnkatý (<i>Dicranum undulatum</i>)
	bakul'ka trojrohá (<i>Meesia triquetra</i>)
Lišajníky	alektória rozkonárená (<i>Alectoria sarmentosa</i>)
	fúzatec dvojfarebný (<i>Bryoria bicolor</i>)
	pl'uzgierka islandská (<i>Cetraria islandica</i>)
	jamkatec veľký (<i>Lobaria amplissima</i>)
	jamkatec pľúcny (<i>Lobaria pulmonaria</i>)
	stužkovec jaseňový (<i>Ramalina fraxinea</i>)
	bradatec drsný (<i>Usnea dasopoga</i>)
Huby	muchotrávka cisárska (<i>Amanita caesarea</i>)
	hríb kráľovský (<i>Butyriboletus regius</i>)
	koralovec ježovitý (<i>Hericium erinaceus</i>)
	misôčka tmavá (<i>Pseudoplectania melaena</i>)
	náramkovka cisárska (<i>Catathelasma imperiale</i>)
Cievnaté rastliny	ostrica tŕňomilná (<i>Carex umbrosa</i>)
	vstavačovec májový pravý (<i>Dactylorhiza majalis</i> subsp. <i>majalis</i>)
	vstavačovec bazový (<i>Dactylorhiza sambucina</i>)
	vstavačovec (vemeníček) zelený (<i>Dactylorhiza viridis</i> , syn. <i>Coeloglossum viride</i>)
	rosička okrúhlohlístá (<i>Drosera rotundifolia</i>)
	kruštík močiarny (<i>Epipactis palustris</i>)
	krivec najmenší (<i>Gagea minima</i>)
mečík strechovitý (<i>Gladiolus imbricatus</i>)	

	Druhy rastlín národného významu
	päťprstnica obyčajná (<i>Gymnadenia conopsea</i>)
	vstavač mužský poznačený (<i>Orchis mascula</i> subsp. <i>speciosa</i> , syn. <i>O. m.</i> subsp. <i>signifera</i>)
	plavúň pučivý (<i>Lycopodium annotinum</i>)
	plavúň obyčajný (<i>Lycopodium clavatum</i>)
	kosatec sibírsky (<i>Iris sibirica</i>)
	hadivka obyčajná (<i>Ophioglossum vulgatum</i>)
	tis obyčajný (<i>Taxus baccata</i>)
	pavstavač hlavatý (<i>Traunsteinera globosa</i>)
	soldanelka valašská (<i>Soldanella marmarossiensis</i>)
	žltohlav najvyšší (<i>Trollius altissimus</i>)
	veronika štítovitá (<i>Veronica scutellata</i>)

Biotypy druhov živočíchov európskeho významu, ktoré sú zároveň predmetom ochrany vybraných ÚEV, pričom mapové zobrazenie druhov európskeho významu je v prílohách č. 6.3.2 a 6.3.3:

Tabuľka č. 10: druhy živočíchov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHKO Poľana v zmysle prílohy č. 5 k vyhláske MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

Druhy živočíchov európskeho významu	Kód ÚEV, kde je druh predmetom ochrany
* fuzáč alpský (<i>Rosalia alpina</i>)	SKUEV0248, SKUEV0249, SKUEV0319
bystruška potočná (<i>Carabus variolosus</i>)	SKUEV0008, SKUEV0319, SKUEV0400
plocháč červený (<i>Cucujus cinnaberinus</i>)	SKUEV0319
* fuzáč karpatský (<i>Pseudogaurotina excellens</i>)	SKUEV0319
kunka žltobruchá (<i>Bombina variegata</i>)	SKUEV0045, SKUEV0248, SKUEV0249, SKUEV0319, SKUEV0400, SKUEV0694
mlok karpatský (<i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i>)	SKUEV0400, SKUEV0319
netopier veľkouchý (<i>Myotis bechsteini</i>)	SKUEV0319
uchaňa čierna (<i>Barbastella barbastellus</i>)	SKUEV0319
rys ostrovid (<i>Lynx lynx</i>)	SKUEV0045, SKUEV0319
* vlk dravý (<i>Canis lupus</i>)	SKUEV0319
* medveď hnedý (<i>Ursus arctos</i>)	SKUEV0045, SKUEV0319

Biotypy druhov živočíchov národného významu:

Tabuľka č. 11: Druhy živočíchov národného významu, ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHKO Poľana v zmysle prílohy č. 5 k vyhláske MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

	Druhy živočíchov národného významu
Hmyz - chrobáky	bystruška zlatá (<i>Carabus auronitens</i>)
	bystruška (<i>Carabus irregularis</i>)
	(<i>Ditylus laevis laevis</i>),
	drobčík huňatý (<i>Emus hirtus</i>)
	behúnik podzemný (<i>Duvalius microphthalmus microphthalmus</i>)
	krasoň jedľový (<i>Eurythyrea austriaca</i>)
	kováčik (<i>Lacon lepidopterus</i>)
fuzáč borievkový (<i>Semanotus ruscicus</i>)	
Rovnokrídlovce	koník pestrý (<i>Arcyptera fusca</i>)
	sedlovka bronzová (<i>Ephippiger ephippiger</i>)
	kobylka Frivaldského (<i>Pholidoptera frivaldskyi</i>)
Obojživelníky	salamandra škrvňová (<i>Salamandra salamandra</i>)

	Druhy živočíchov národného významu
	mlok horský (<i>Ichthyosaura alpestris</i>)
	ropucha bradavičnatá (<i>Bufo bufo</i>)
	skokan hnedý (<i>Rana temporaria</i>)
Plazy	vretenica severná (<i>Vipera berus</i>)
	jašterica živorodá pravá (<i>Zootoca vivipara vivipara</i>)

2.2. Zhodnotenie stavu predmetov ochrany

Stav pohoria Poľany a jej geologických, geomorfologických a hydrologických charakteristík je primeraný exogénnym procesom, ktoré v území prebiehajú, ide najmä o zvetrávanie a eróziu. Môže však byť ohrozené najmä antropogénnou činnosťou, napríklad ťažbou nerastných surovín, či uskladnením odpadu.

Najvýraznejšie dominanty geomorfologického charakteru sú chránené ako PP alebo PR (PR Kopa, PP Jánošíkova skala, PP Bátovský balvan, PP Veporské skalky, NPP Vodopád Bystrého potoka, PP Melichova skala, PP Kalamárka, PP Spády). Samotné geomorfologické prvky týchto území sú v dobrom stave, problematické je okolie niektorých dominant, ktoré bez ľudských zásahov zarastá. V niektorých chránených územiach sa vykonáva pravidelný alebo nepravidelný manažment na odstránenie drevinových zárastov, aby sa daný jav zviditeľnil návštevníkom.

Na základe zhodnotenia stavu druhov a biotopov zo správ podľa článku 17 smernice o biotopoch, medzinárodných záväzkov a cieľov stanovených v strategických dokumentoch EÚ a Slovenskej republiky je potrebné v predmetnom území zachovať alebo zlepšiť stav uvedených predmetov ochrany vyššie uvedených ÚEV. Predmetné hodnotenie stavu biotopov a druhov európskeho významu je zohľadnené v cieľoch ochrany pre jednotlivé ÚEV, ktoré sú uvedené v prílohe č. 6.8.

Biotopy európskeho významu:

Stav nelesných biotopov

Bol stanovený odborným odhadom so všeobecným opisom stavu pre konkrétny biotop pre celé územie CHKO

Biotop **Tr 8 Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (* 6230)** je v území prevažne v priaznivom (dobrom) stave. Jeho celková výmera v rámci CHKO je 167,62 ha, z toho 22 ha v rámci ÚEV Javorinka a 18 ha v rámci ÚEV Poľana. Biotop má veľmi rozdielne podmienky, ale vyskytuje sa takmer všade vo vyšších polohách vo výbornej kvalite. Vyhovuje mu extenzívna pastva, ktorá bola ešte v nedávnej minulosti na väčšine územia CHKO. Z mapy zárastov je však možné usúdiť, že v minulosti bol biotop na území CHKO podstatne častejší ako dnes. Mnohé jeho výskyty už zanikli (zarástli lesom a aj v súčasnosti je ohrozený na viacerých lokalitách sekundárnou sukcesiou). Celková výmera biotopu bude v skutočnosti pravdepodobne väčšia, keďže nový klasifikačný prístup potvrdil zaradenie podstatnej časti psinčekových porastov do zväzov *Violion caninae*, *Polygono bistortae-Trisetion flavescens* a *Nardo strictae-Agrostion tenuis*.

V rámci ÚEV Poľana je biotop v priaznivom stave v časti nad Horským hotelom Poľana pravidelne kosený až po rašelinisko Žliebky. Rozrastajúce sa skupinky stromov a zarastajúce okraje (evidované ako iné lesné pozemky) však postupne znižujú perspektívu využívania a zachovania priaznivého stavu do budúcnosti vo viacerých častiach lokality. Pravdepodobnosť

zabezpečenia pastvy ako optimálneho spôsobu využívania je už tiež veľmi nízka. V severnej časti ÚEV už absentuje pastva dlhodobejšie a biotop tu postupne degraduje (smlz). Za súčasného stavu manažmentu tu budú okraje zarastať a plocha biotopu sa bude znižovať. Aj intenzita zarastania biotopu smrekom je rôzna, pričom pre zachovanie biotopu, resp. zlepšenie jeho stavu je nevyhnutné cyklicky realizovať výrub náletových drevín. Zatiaľ iba maloplošne niektoré okrajové časti zarastajú čučoriedkou.

V rámci ÚEV Javorinka je biotop zachovaný v relatívne dobrej kvalite a s dobrou reprezentatívnosťou vďaka pravidelnej každoročnej pastve hovädzieho dobytku. Niektoré roky však išlo až o príliš intenzívnu pastvu a nedopasky hlavne v kamenistejších častiach zarastajú náletovými drevinami a na niektorých miestach je už nadmerný výskyt smlzu či pichliača roľného. Pri vhodnom manažmente (výrub náletových drevín, pastva) je však možné stav biotopu v pomerne krátkej dobe zlepšiť.

Biotop **Lk 1 Nížinné a podhorské kosné lúky (6510)** sa v rámci CHKO vyskytuje na základe výsledkov doterajšieho mapovania na výmere 184,64 ha, z toho na výmere 4,70 ha v rámci ÚEV Javorinka, 42,25 ha v rámci ÚEV Močidlianska skala, 20 ha v rámci ÚEV Poľana, 5,56 ha v rámci ÚEV Dolná Zálomská a 2 ha v rámci ÚEV Detviansky potok. Prevažná časť biotopu je každoročne kosená, čo vytvára predpoklad na zachovanie biotopu v priaznivom stave. Biotop sa vyskytuje najmä v nižších polohách CHKO v územiach s ľudským osídlením a intenzívnejším využívaním trávnych porastov (s výnimkou Hrochotskej doliny). Na niektorých lokalitách sa vytvoril na mieste bývalých polí. Vzhľadom na pomerne intenzívne využívanie je relatívne menej ohrozený sekundárnou sukcesiou. Jeho stav hodnotíme ako stabilizovaný. Biotop je podľa mapovania prevažne v priaznivom (dobrom) stave. Celková výmera biotopu bude v skutočnosti určite oveľa väčšia (aj stovky ha navyše), keďže nový klasifikačný prístup potvrdil zaradenie as. *Anthoxantho odorati-Agrostietum tenuis* do zväzu *Arrhenatherion elatioris* (doteraz Lk 3).

V rámci ÚEV Poľana je biotop v nepriaznivom stave, vzhľadom na nevhodný (iba pasenie), alebo absentujúci manažment v rámci dlhodobého trendu opúšťania odľahlých lokalít (napr. oblasť Vepra, alebo lúka Krížne).

V rámci ÚEV Javorinka bol biotop zachovaný v relatívne dobrej kvalite a s dobrou reprezentatívnosťou vďaka pravidelnému manažmentu kosením. V poslednej dobe však už lokalita kosená nie je a je predpoklad zachovania iba pastvy a následného zhoršenia stavu. Pri obnovení vhodného manažmentu (kosenia), ktoré je v tejto časti možné (absencia kameňov a dobrá konfigurácia terénu) je však možné stav biotopu zlepšiť.

V rámci ÚEV Močidlianska skala, kde má biotop najväčšiu výmeru, ako predmet ochrany je biotop v relatívne dobrom stave na plochách, kde sa manažuje kosením či kombináciou kosenia a pasenia. Viacero lokalít však v poslednej dobe už využívaných nie je a degraduje (cca 10 ha) a perspektíva využívania do budúcnosti je nízka. Pri vhodnom manažmente (výrub náletových drevín, kosenie) je však možné stav biotopu v pomerne krátkej dobe zlepšiť.

V rámci ÚEV Detviansky potok má biotop iba okrajový výskyt na okraji mokrých bezkolencových lúk a je tu v zlom stave vzhľadom na nevhodné využívanie iba pasením ovcami, pričom s iným typom využívania sa v budúcnosti ani nepočíta.

Biotop **Lk 2 Horské kosné lúky (6520)** sa v rámci CHKO vyskytuje na základe výsledkov mapovania na výmere 111,05 ha, z toho na výmere 20 ha v rámci ÚEV Poľana.

Biotop bol pravdepodobne v minulosti oveľa častejší, čo súvisí s faktom, že v minulosti sa kosili aj lúky vo vyšších polohách. V súčasnosti sa už takéto porasty väčšinou iba pasú, a preto sa stav tohto biotopu na území CHKO pravdepodobne neustále zhoršuje. Zachoval sa iba na

niekoľkých lokalitách. Jeho stav je však možné hodnotiť podľa výsledkov mapovania zatiaľ ako prevažne dobrý.

V rámci ÚEV Poľana je biotop v nepriaznivom stave vzhľadom na nevhodný (iba pasenie), alebo absentujúci manažment v rámci dlhodobého trendu opúšťania odľahlých lokalít (Jahodovie jama, Krížne, Koliby).

Biotop **Lk 4 Bezkolencové lúky (6410)** sa v rámci CHKO vyskytuje na základe výsledkov mapovania na výmere 3,5 ha, z toho na výmere 1,9 ha v rámci ÚEV Detviensky potok, kde je predmetom ochrany.

Biotop sa vyskytuje v jedinej oblasti Iviny-Chrapková na 11 lokalitách na výmere 3,5 ha, pričom výsledky mapovania poukazujú na jeho prevažne priaznivý (dobrý) stav. Na lokalite s najlepším potenciálom pre výskyt biotopu v CHA Horná Chrapková aktuálne evidujeme zhoršenie stavu v dôsledku absencie kosby na úkor pasenia.

V ÚEV Detviensky potok sa vyskytuje tento biotop len v severovýchodnej časti. Je tu v zlom stave vzhľadom na nevhodné využívanie iba pasením ovcami, pričom bez dodatočných finančných prostriedkov sa nepredpokladá zmena starostlivosti o biotop v tejto lokalite.

Biotop **Lk 5 Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach (6430)** sa vyskytuje na území na celkovej zmapovanej výmere 10,74 ha, pričom evidovaný je na výmere (spoločnej spolu s biotopom Br 6) 0,44 ha v rámci ÚEV Javorinka, 4,55 ha v rámci ÚEV Poľana, 1,00 ha v rámci ÚEV Dolná Zálomská a 0,3 ha v rámci ÚEV Detviensky potok. Biotop je súčasťou komplexu mokradných biotopov pozdĺž horských tokov. Jeho celková výmera v rámci CHKO (mimo ÚEV) je väčšia, vyskytuje sa často veľmi fragmentálne, ekotonovo, alebo v komplexe s inými mokradnými biotopmi (napr. v medzerách brehových porastov či krovitých zárastoch vrúb). Biotop sa vyskytuje len vzácně na niekoľkých lokalitách v relatívne dobrom stave. Na lokalitách s výskytom slatiných biotopov ho môžeme hodnotiť ako ich degradačné štádium vplyvom nevyužívania. Trend vývoja biotopu je však negatívny. V minulosti bol pravdepodobne oveľa častejší, veľká časť alúvií tokov v rámci CHKO však zarastá jelšínami alebo vrbinami, časť vysokosteblových porastov je poškodzovaná pastvou.

Biotop **Ra 3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140)** je v území evidovaný na výmere 5,5 ha, z toho 3 ha v rámci ÚEV Poľana, 0,16 ha v rámci ÚEV Dolná Zálomská a 0,1 ha v rámci ÚEV Detviensky potok.

Biotop sa vyskytuje na niekoľkých miestach CHKO, pričom jeho stav je najlepší v chránených územiach (Zadná Poľana, Príslopy, Zálomská), kde sa vykonáva pravidelný manažment. Biotop ohrozuje sekundárna sukcesia a tiež pastva dobytkom, ktorá spôsobuje jeho degradáciu a zmenu na zošľapávané a vysokobylinné porasty. Jeho stav pokladáme za zhoršujúci sa aj napriek pravidelným cieleným zásahom. Biotop je podľa výsledkov mapovania zatiaľ prevažne v dobrom stave.

V rámci ÚEV Poľana je biotop vo výbornom stave (lokalita Žliebky v NPR Zadná Poľana) vďaka pravidelnému manažmentu užívateľom (ručné kosenie) a odstraňovaniu biomasy. Vďaka tomu tu doteraz prežívajú také citlivé druhy ako kosákovec lesklý (*Hamatocaulis vernicosus*), alebo bakuľka trojrohá (*Meesia triquetra*). Perspektíva využívania aj do budúcnosti je dobrá.

V rámci ÚEV Detviensky potok, je biotop v nepriaznivom stave predovšetkým vďaka ručnému koseniu lokality pracovníkmi Správy CHKO Poľana a dobrovoľníkmi. Čiastočne býva narušený pastvou ovcami, ale iba v minimálnej miere. Biotop má dobré vyhlídky, iba ak bude

pokračovať pravidelný manažment tak, ako doteraz (doterajší užívateľ, ktorý lokalitu iba pásol už o lokalitu záujem nemá). Pri absencii manažmentu by sa stav biotopu rýchlo zhoršil.

Biotop **Sk 2 Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220)** sa vyskytuje v rámci CHKO na celkovo neznámej výmere. Evidovanú výmeru má iba v rámci ÚEV Kopa (2,44 ha), ÚEV Močidlíanska skala (2,05 ha), ÚEV Poľana (6,72 ha) a v rámci ÚEV Detsviatsky potok (0,5 ha), čo predstavuje spolu 11,72 ha vo všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v predmetnej CHKO.

Biotop nebol dosiaľ v CHKO komplexne zinventarizovaný. Predpokladáme však, že vzhľadom na svoj charakter sa biotop nachádza v dobrom a stabilizovanom stave na viacerých lokalitách v celej CHKO Poľana, čomu napovedajú aj prvé výsledky monitoringu na trvalých monitorovacích lokalitách (ďalej len „TML“) tohto biotopu. Vo všetkých ÚEV je biotop v dobrom stave bez súčasného ohrozenia antropogénnymi faktormi (väčšinou bezzásahové územia alebo ochranné lesy). Pre tento biotop nie sú potrebné žiadne manažmentové opatrenia.

Biotop **Sk 5 Nespevnené silikátové sutiny v kolínnom stupni (8150)** sa vyskytuje v rámci ÚEV Kopa, ÚEV Poľana a ÚEV Detsviatsky potok na celkovej výmere 3,95 ha. Ani tento biotop nebol zatiaľ kompletne inventarizovaný a monitorovaný v rámci celej CHKO, podobne ako pri predošlom biotope však predpokladáme dobrý a stabilizovaný stav. Nachádza sa v bezzásahových územiach a ochranných lesoch s minimálnym rizikom ohrozenia. Pre tento biotop nie sú potrebné žiadne manažmentové opatrenia.

Stav lesných biotopov

Dlhodobým obhospodarovaním lesov v minulosti došlo vo veľkej miere k zmene pôvodných lesov CHKO na zmenené až premenené lesné porasty. Prírodné a prírodné lesy ostali v prevažnej miere zachované len v územiach PR s bezzásahovým režimom a v ochranných lesoch. Z tohto dôvodu bola v nedávnej minulosti snaha o zaradenie významnejších zvyškov prírodných a prírodných lesov (vymapované pralesy) do bezzásahových území. Tieto snahy sa naplnili nariadením vlády č. 427/2021 Z. z., ktorým sa vyhlasujú niektoré prírodné rezervácie ako Pralesy Slovenska⁶. Na území CHKO Poľana ide o 7 lokalít - PR Pralesy Slovenska – Bartkovo, Bukovina, Bútlavka, Bystrý potok, Koryto, Kútik, Poľana. Slúžia aj ako rezervoár biodiverzity, ich súčasťou je aj semenný materiál pôvodných druhov stromov, ktorý poslúži ako zdroj pre prírodnú obnovu okolitých porastov.

Z poslania CHKO a prebiehajúcich klimatických zmien je zrejmé, že do budúcnosti musí byť pri obhospodarovaní lesov cieľom postupná obnova prírodného drevinového zloženia lesov. Tento cieľ sa pomaly začína naplňovať už v súčasnosti. Limitujúcim faktorom je momentálne šíriaca sa podkôrnikova kalamita, ktorá obmedzuje realizáciu úmyselných zásahov.

Terénne mapovanie v jednotlivých ÚEV prebehlo v roku 2020 (Hrbatá lúčka, Repiská, Kopa, Melichova skala, Detsviatsky potok, Koryto), 2024 (Vrchslatina, Hrončeký grúň) v rámci prípravy podkladov pre vyhotovenie nových programov starostlivosti o lesy pre dané lesné celky. Na základe terénnych zistení boli navrhnuté konkrétne hospodárske opatrenia na zachovanie prípadne zlepšenie stavu biotopov, ktoré sú predmetmi ochrany v jednotlivých ÚEV. Zhodnotenie stavu biotopov a návrh opatrení pre jednotlivé jednotky priestorového rozdelenia lesa (ďalej len „JPRL“) je súčasťou prílohy č. 6.9.

⁶ <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2021/427/20211201>

Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (* 91E0) nie je predmetom ochrany ÚEV, je však predmetom ochrany CHKO Poľana. Väčšina porastov má prirodzený charakter a dobrý stupeň zachovalosti. Prevažná väčšina týchto porastov vznikla počas posledných 100 rokov po ukončení obhospodarovania vlhších častí lúk v alúviu väčších vodných tokov. Biotop je potenciálne ohrozený intenzívnym využívaním, údržbou, opravou a budovaním dopravnej cestnej siete. Doliny tokov Hučava a Kamenistý potok sú východiskom siete lesných ciest v tomto území. V rámci obnovy priľahlých lesných porastov je potrebné vylúčiť zásahy do brehových porastov.

Predmetný biotop sa vyskytuje fragmentárne pozdĺž tokov mimo území európskeho významu.

Ls 2.2 Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy (* 91G0) sa v území vyskytuje na výmere 14,32 ha v nepriaznivom stave. Tento biotop predstavuje len úzky pás staršieho lesa s významným bočným vplyvom lesnej cesty trasovanej údolím toku Hučavy a mladých lesných porastov kategórie hospodárske. Napriek tomuto čiastočne nepriaznivému stavu má zachovanie tohto biotopu veľký význam z pohľadu pestrosti vertikálneho členenia lesných biotopov v rámci ÚEV Poľana – od dubín až po prirodzené smrečiny.

Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180) - vzhľadom na výskyt v podmienkach problematických pre hospodárenie si zachováva väčšinou prírodný charakter a štruktúru aj s dostatočným množstvom hrubých, zvlášť cenných stromov a odumretého dreva. Biotop je ohrozený predovšetkým v hospodárskych lesoch, a to spôsobom hospodárenia, kde dochádza k zmene drevinového zloženia a často vzniku takmer čistých porastov jaseňa štíhleho z prirodzeného zmladenia. Tieto porasty bývajú často výrazne poškodzované jeleňom lesným (juhovýchodne až juhozápadne orientované svahy Hrochotskej doliny, Kútik, Koryto, Detsiansky potok, Mačinová). V niektorých častiach sú lesy tiež ohrozené inváziami nepôvodných expanzívnych rastlín (napr. *Impatiens parviflora*), prípadne v menšej miere erózia pôdy spôsobená mechanizmami.

V území sa vyskytuje na výmere 291,55 ha. Z toho je 265,76 ha v priaznivom stave (ÚEV Koryto, ÚEV Hrbatá lúčka, ÚEV Poľana, ÚEV Detsiansky potok). Ide o lokality už s dlhodobjšie nastaveným režimom bez zásahu. V priaznivom (dobrom) stave je biotop v ÚEV Kopa na výmere 13,28 ha a v nepriaznivom stave je biotop v ÚEV Močidlianska skala na výmere 12,51 ha (tvoria ho mladé lesné porasty s absenciou mŕtveho dreva, drevinové zloženie je pozmenené).

Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130) predstavuje najviac zastúpený biotop v rámci CHKO Poľana. Veľká časť týchto biotopov bola v minulosti premenená na smrekové monokultúry. Obnovné zásahy smerujú k zlepšeniu drevinového zloženia. Veľmi výrazným ohrozením tohto typu biotopu je negatívny vplyv jeleňa lesného, ktorý hlavne v hospodárskych lesoch výrazne eliminuje obnovu jedle s výnimkou severovýchodnej časti CHKO.

Zaberá v území 1 505,7 ha, z toho 116,75 ha je v priaznivom stave (ÚEV Repiská, ÚEV Koryto, ÚEV Hrbatá lúčka). Zvyšná výmera 1388,95 ha predstavuje biotop v nepriaznivom stave (ÚEV Kopa, ÚEV Močidlianska skala, ÚEV Poľana, ÚEV Detsiansky potok). Nepriaznivý stav biotopu zdôvodňujeme hlavne pozmeneným zastúpením drevín a nepriaznivou priestorovou štruktúrou.

Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110) sa v území vyskytuje na výmere 37,27 ha v nepriaznivom stave (ÚEV Močidlíanska skala, ÚEV Hrbatá lúčka, ÚEV Poľana). Nepriaznivý stav biotopu je dôsledkom použitia nevhodných lesohospodárskych postupov a preferovaním smreka obyčajného v minulosti.

Ls 5.3 Javorovo-bukové horské lesy (9140) sa v území vyskytuje na výmere 33,50 ha (ÚEV Poľana). Biotop je v priaznivom stave a jeho perspektíva je zabezpečená ochranou v NPR Zadná Poľana. Mimo bezzásahových území sa vyskytuje len okrajovo. Okrem lesohospodárskej činnosti (spracovanie náhodnej ťažby) je biotop ohrozený ohryzom jeleňa lesného, čo má nepriaznivé konzekvencie na obnovu javora horského a jedle bielej v rámci tohto typu biotopu (podhrebeňová časť ÚEV Poľana).

Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0) sa vyskytuje v ÚEV Vrchslatina a to na výmere 13,01 ha. Biotop je v priaznivom stave. Nebolo identifikované priame ohrozenie tohto typu biotopu. Nepriamo môže byť ohrozený zmenou vodného režimu, alebo zmenou klimatických podmienok, v dôsledku ktorých by bol obmedzený proces rašelinenia. Výskyt mimo územia PR Vrchslatina je len fragmentovitý.

Ls 9 Smrekové a zmiešané smrekové lesy (9410) je reprezentovaný dvoma typmi a to Smrekové lesy čučoriedkové a smrekové lesy vysokobylinné. Spolu zaberajú v území 354,77 ha (ÚEV Poľana). Biotop sa nachádza vo vrcholových partiách masívu Poľana. Biotop je v priaznivom stave.

Ls 9.1 Smrekové lesy čučoriedkové (9410) - prirodzené spoločenstvá tohto typu sa vyskytujú len v NPR Zadná Poľana. Biotop je v priaznivom stave, i keď v niektorých lokalitách nemajú porasty prírodnú štruktúru a majú nízke zastúpenie odumretého dreva. Ich ohrozenie predstavujú snahy o zasahovanie do prirodzeného vývoja biotopu s cieľom eliminácie lykožrúta smrekového. Zmeny stavu populácie lykožrúta smrekového je však potrebné považovať za súčasť prirodzeného vývoja týchto biotopov. Zásahy na jeho elimináciu môžu predstavovať podstatne väčšie ohrozenie pre prirodzený charakter spoločenstiev. Prírodné faktory ako je vietor, sneh, námraza, podkôrny hmyz ovplyvňujú biotopy aj v extrémnejších polohách Poľany, no vzhľadom na ich vysoký stupeň zachovalosti a spôsob vývoja týchto spoločenstiev sú tieto faktory prirodzenou súčasťou týchto spoločenstiev a nepredstavujú vážnejšie riziko.

Ls 9.2 Vysokobylinné smrekové lesy (9410) - porasty majú rozvoľnený charakter s priaznivou štruktúrou s dostatkom hrubých stromov a odumretého dreva. Rozpad spoločenstiev tu prebieha pomerne pozvoľne na malých plôškach a riziko nárastu populácie podkôrneho hmyzu je tu nižšie ako v biotope Ls 9.1. Snahy o zasahovanie do prirodzeného charakteru biotopu s cieľom eliminácie premnoženia lykožrúta smrekového sú určitým ohrozením. Pôsobenie prírodných faktorov ako vietor, sneh, námraza, podkôrny hmyz sú prirodzenou súčasťou vývoja týchto spoločenstiev a v rámci dynamického nazerania na stav biotopov nepredstavujú ohrozenie tohto typu biotopu aj vzhľadom k jeho vysokému stupňu zachovania.

Biotopy národného významu:

Stav nelesných biotopov

Biotop **Lk 3 Mezofilné pasienky a spásané lúky** je podľa mapovania široko rozšírený po celej CHKO ako dominantný biotop. Ako sme však už uviedli vyššie, pre ochranu prírody, ako aj praktické činnosti je dôležité zaradenie podstatnej časti psinčekových porastov do zväzov

Violion caninae, *Polygono bistortae-Trisetion flavescentis* a *Nardo strictae-Agrostion tenuis*, ako aj zaradenie as. *Anthoxantho odorati-Agrostietum tenuis* do zväzu *Arrhenatherion elatioris*. Tento aktuálny klasifikačný prístup potvrdil ich zaradenie medzi biotopy európskeho významu a tým pádom ich celoeurópsky význam. Z tohto pohľadu bude treba výskyt v súčasnosti podľa mapovania dominantného biotopu Lk 3 prehodnotiť. Biotop je podľa mapovania prevažne v priaznivom (dobrom) stave s celkovým podielom v rámci nelesných travinno-bylinných biotopov takmer 60 %.

Biotop **Lk 6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí** sa vyskytuje roztrúsene po celej CHKO, jeho stav však väčšinou nie je priaznivý. Kosia sa iba niektoré porasty, pri nekosení rýchlo degraduje a mení sa na porasty biotopu Lk 5 alebo na porasty vrbín a jelšových lesov. Poškodzuje ho tiež pastva a preháňanie hospodárskych zvierat. Trend jeho stavu v rámci CHKO je negatívny a patrí k ohrozeným biotopom CHKO. V súčasnosti hodnotíme jeho stav na výmere takmer 60 ha podľa mapovania prevažne ako priaznivý (dobrý).

Biotop **Lk 7 Psiarkové aluviálne lúky** sa vyskytuje len vzácnne na niekoľkých lokalitách s menšou rozlohou na celkovej výmere do 5 ha. Väčšina je pravidelne kosená a biotop je tu v priaznivom (dobrom stave), ktorý pokladáme za stabilizovaný.

Biotop **Lk 10 Vegetácia vysokých ostríc** sa vyskytuje v území iba v menších fragmentoch v Kamenistej doline. Porasty sú tu súčasťou sukcesnej série zazemňujúcich sa meandrov. Maloplošne sa vyskytuje aj na iných lokalitách v komplexoch iných vlhkomilných biotopov (napr. v CHA Dolná Chrapková). Vzhľadom na skutočnosť, že biotop nevyžaduje každoročný manažment okrem občasného odstraňovania sukcesných náletových drevín a krovín, hodnotíme jeho stav ako priaznivý (dobrý).

Biotop **Pr 2 Prameniská nížin a pahorkatín na nevápencových horninách** sa vyskytuje roztrúsene maloplošne v celom území na viacerých lokalitách. Biotop nebol nikdy podrobne skúmaný a mapovaný. Najkrajšie ukážky zachovalých pramenísk sú samozrejme v bezzásahových územiach, kde boli uchránené pred priamymi (napr. rozjazdenie) aj nepriamymi vplyvmi (narušenie vodného režimu v okolí). Ide o najvýznamnejší biotop pre druh európskeho významu *Carabus variolosus*, kde sa vyskytuje s najvyššou populačnou hustotou. Celkovo môžeme hodnotiť stav tohto biotopu za priaznivý (dobrý).

Stav lesného biotopu

Čo sa týka biotopu **Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské**, dubiny v oblasti Ivín sú čiastočne zmenené, ale stále ich považujeme za prevažne prirodzené lesné porasty. Ich výmera je 28,22 ha. Biotop je čiastočne ohrozený nevhodnými lesohospodárskymi zásahmi – v rámci obnovy dubovo-hrabových lesov je potrebné voliť citlivý prístup s ohľadom na obnovu duba.

Druhy rastlín európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany CHKO Poľana i prekrývajúcich sa ÚEV:

Druh machorastu **kosákovec lesklý (*Hamatocaulis vernicosus*)** je predmetom ochrany v rámci ÚEV Poľana, kde sa vyskytuje recentne v rašelinisku Žliebky. Na základe výsledkov monitoringu môžeme považovať stav v území za priaznivý (dobrý). Kvalita biotopu je dobrá, lokalita je každoročne kosená, vyhliadky biotopu sú tiež dobré a tak isto aj kvalita populácie druhu na lokalite. Druh tu tvorí súvislý porast na ploche cca 3 – 4 m, v pozdĺžnych terénnych zníženinách na úseku asi 30 m.

Druh machorastu **kyjanôčka zelená** (*Buxbaumia viridis*) je predmetom ochrany v rámci ÚEV Poľana. V poslednom období boli v rámci CHKO Poľana zistené významné populácie tohto druhu. Druh sa začal pravidelne monitorovať od roku 2013, plánovaný je monitoring na 25 TML v 3 ročných intervaloch.

Druh bol zistený na viac ako 25 lokalitách a stále sa zisťujú nové miesta výskytu. Je predpoklad, že rozptýlený výskyt bude takmer v celom území CHKO Poľana okrem najteplejších polôh a intenzívnych hospodárskych lesov. Stav populácií druhu vzhľadom na početnosť lokalít jedincov, ako aj zachovalosť biotopov, v ktorých sa vyskytuje môžeme považovať za dobrý. Miesta výskytu sú predovšetkým v chránených územiach s najvyšším stupňom ochrany, v ÚEV, prípadne v ochranných lesoch, kde je zatiaľ plánovaný bezzásahový režim. Druh *Buxbaumia viridis* je viazaný na prítomnosť mŕtvej, rozkladajúcej sa drevnej hmoty v lesoch, ktorá je jej biotopom. Pre existenciu druhu je kľúčové ponechávanie ležiacej, mŕtvej drevnej hmoty na mieste, ktorá sa postupným rozkladom mení na vhodný biotop. Odstraňovanie mŕtveho dreva (ležiacich kmeňov predovšetkým jedlí a bukov) dramaticky znižuje šancu druhu na prežitie. Druh je ohrozený predovšetkým lesohospodárskou činnosťou vo zvyškoch zachovalých lesov, kde nie je zabezpečená bezzásahovosť. Z vyššie uvedených dôvodov bol druh doplnený ako predmet ochrany v ÚEV Poľana.

V roku 2023 bola zistená prítomnosť ďalšieho machorastu európskeho významu **dvojhrot zelený** (*Dicranum viride*) na lokalite Hrončeky Grúň (ÚEV Poľana) a je určitá pravdepodobnosť nálezov aj v ďalších lokalitách. Predmetný druh nie je zaradený medzi predmety ochrany ÚEV Poľana.

Zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*) sa vyskytuje a je predmetom ochrany v ÚEV Javorinka, ÚEV Poľana a ÚEV Dolná Zálomská. Druh bol zistený približne na 50 lokalitách vo vyšších polohách pohoria na horských lúkach a pasienkoch, môžeme ho považovať za bežný druh, v nižších polohách je však často zamieňaný s druhom *Campanula rotundifolia*. Skutočný počet lokalít je preto možno nižší.

Biotopom druhu sú pastvou extenzívne využívané porasty, hlavne kvetnaté psicové porasty (biotop Tr 8). Jej klesajúca intenzita, hlavne v posledných rokoch spôsobuje zmenu rastlinných spoločenstiev (zvyšovanie pokryvnosti čučoriedky, sukcesie smreka a ďalších náletových drevín, expanziu smlzu), ktoré druhu nevyhovujú.

Druh je pravidelne monitorovaný na 2 trvalých monitorovacích plochách (ďalej len „TMP“) v CHKO (NPR Zadná Poľana, ÚEV Poľana – Výbohové a ÚEV Javorinka). Na základe výsledkov tohto monitoringu môžeme považovať zatiaľ jeho stav za dobrý. Ohrozenie predstavuje predovšetkým sukcesia, zarastanie nevyužívaných TTP a na druhej strane príliš intenzívna pastva. V ÚEV Dolná Zálomská je vzhľadom na priaznivý stav biotopov možné predpokladať, že je stav rovnako dobrý.

Mimo ÚEV má druh stabilné populácie, napr. na Majerovej, Ľubietovskej Bukovine, Sihle, Obrubovanci a ďalších menších TTP.

Druhy rastlín národného významu, ktoré sú predmetom ochrany CHKO Poľana:

Z druhov národného významu majú stabilné a vitálne populácie druhy: vstavačovec májový pravý (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*), vstavačovec bazový (*Dactylorhiza sambucina*), vstavačovec (vemeniček) zelený (*Dactylorhiza viridis*, syn. *Coeloglossum viride*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*), plavúň pučivý (*Lycopodium annotinum*), plavúň obyčajný (*Lycopodium clavatum*), kosatec sibírsky (*Iris sibirica*), hadivka obyčajná (*Ophioglossum vulgatum*), pavstavač hlavatý (*Traunsteinera globosa*), soldanelka valašská (*Soldanella marmarossiensis*), žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*), veronika štítovitá (*Veronica scutellata*).

Vzhľadom na malý počet lokalít, celkovú vzácnosť, alebo ohrozenosť sú populácie nasledovných druhov alebo stav ich biotopov v horšom stave: ostrica tŕnomilná (*Carex umbrosa*), rosička okrúhlolistá (*Drosera rotundifolia*), kruštík močiarny (*Epipactis palustris*), vstavač mužský poznačený (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*, syn. *O. m.* subsp. *signifera*) a mečík škridlicovitý (*Gladiolus imbricatus*). U týchto druhov je potrebné vo zvýšenej miere sledovať ich stav a navrhovať vhodné manažmentové opatrenia minimálne tak, ako doteraz (manažment CHA Príslopý, ÚEV Dolná Zálomská, Žliebky v NPR Zadná Poľana, resp. zachovanie bezzásahového režimu pre tis v PR Pralesy Slovenska).

Veľmi vzácné (1 lokalita) v málopočetných populáciách sa vyskytujú druhy krivec najmenší (*Gagea minima*) v PP Kalamárka a tis obyčajný (*Taxus baccata*) na južných svahoch Hrochotskej doliny, preto môžeme považovať stav ich populácií za zlý. Vzhľadom na súčasný režim ochrany lokalít, v ktorých sa vyskytujú však nie je predpoklad navrhovania opatrení okrem zachovania stavu ich biotopov bezzásahovým režimom tak, ako doteraz.

Druhy živočíchov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany CHKO Poľana i prekrývajúcich sa ÚEV:

Poznatky o bezstavovcoch nie sú celkom uspokojivé. Najviac dát bolo zozbieraných náhodne pri bežných kontrolách území, pri nesystematickom mapovaní a iba v posledných rokoch aj na základe cieľeného mapovania a monitoringu. Posúdenie ich stavu je preto stanovené predovšetkým expertným odhadom.

Bystruška potočná (*Carabus variolosus*) je predmetom ochrany v ÚEV Repiská, ÚEV Poľana a ÚEV Detviensky potok. Tento vzácnejší druh hygrolilnej bystrušky bol v minulosti pozorovaný roztrúsene takmer v celom území CHKO Poľana (Predná Poľana, Lubietovský Vepor, Pod Dudášom, Havranie skaly, svahy Žiarca a ďalšie), napr. L. Korbelom, V. Francom, a J. Kleinertom (KORBEL 1963, FRANC 2001, KLEINERT 1985). Novšie údaje z lokalít Vodopád Bystrého potoka, Kamenistá dolina, Hriňovská priehrada, Hukavský Grúň, Zadná Poľana, Horná Riečka a Kyslinky sú od J. Lakotu (LAKOTA 1997, LAKOTA 2000, KRIŠTÍN, JANIŠOVÁ et al. 1996, a UJHÁZY, KRIŠTÍN et al., 1998). Zamestnanci Správy CHKO Poľana zaznamenali tento druh niekoľkokrát v PP Spády a okolí, v ochrannom pásme NPR Zadná Poľana (Trojkopcovská zväžnica a Čierny Grúň), ako aj v blízkosti hranice CHKO (NPR Dobročský prales). Rozšírený bude pravdepodobne v celom území na zachovalých mokradných biotopoch (prameniská, horné časti bystrín, mláky, atď).

Druh má vytvorenú 1 TML v rámci územia CHKO Poľana, na základe výsledkov môžeme považovať populácie druhu za stabilizované v priaznivom stave s dobrými vyhliadkami. Ohrozenia predstavujú predovšetkým zmeny vodného režimu, poškodzovanie tokov a pramenísk pri ťažbe a približovaní dreva, a pod. Vzhľadom na vhodnosť a zachovalosť podmienok prostredia pre tento druh hodnotíme stav jeho populácií v ÚEV Poľana v priaznivom (dobrom) stave. Druh tu býva pravidelne pozorovaný a v tesnej blízkosti ÚEV v rámci monitoringu v TML bol stav hodnotený pozitívne. V ÚEV Detviensky potok a ÚEV Repiská je v zlom stave predovšetkým vzhľadom na skutočnosť, že tu druh býva iba sporadicky pozorovaný, alebo vhodné biotopy sú iba na veľmi malej časti územia (úsek potoka na hranici ÚEV).

* **Fuzáč alpský (*Rosalia alpina*)** je predmetom ochrany v 3 ÚEV (Močidlianska skala, Hrbatá lúčka a Poľana).

Aj keď recentné nálezy sú známe roztrúsene z celého územia, rozhodne sa tento fuzáč nedá považovať za bežný druh lesov Poľany. Šancu na prežívanie má iba v zachovalých bukových

a zmiešaných lesoch, v ktorých je dostatok mŕtveho a odumierajúceho bukového dreva potrebného pre jeho vývoj. Častejšie bol pozorovaný, napr. v oblasti Hrochotskej doliny (LAUBERT 1993, LAKOTA 2000 a FRANC 2006) a viaceré údaje sú aj zo širšej oblasti NPR Zadná Poľana a z južného okraja CHKO, Hriňová – Horná Riečka (ZACH & KRIŠTÍN 1993 a LAKOTA 2000). Ohrozenie predstavujú pre tento druh v území CHKO Poľana dôsledné dodržiavanie porastovej hygieny (odstraňovanie odumierajúcich kmeňov a suchárov) v hospodárskych lesoch.

Druh má vytvorenú 1 TML v území CHKO Poľana, konkrétne v ÚEV Poľana, kde bol druh monitorovaný v rokoch 2013 a 2014. V rámci 3 TMP (predstavujúcich transekty) vytvorených v uvedenej TML býva zistený iba sporadicky nálezmi imág. Pravidelne však bývajú pozorované recentné pobytové znaky. Výsledky naznačujú, že vo všetkých 3 ÚEV nachádzajúcich sa v rámci CHKO Poľana je druh v nepriaznivom (nevyhovujúcom) stave. Je to predovšetkým na základe skutočnosti, že biotopy pre tento druh nie sú úplne vhodné vzhľadom na drevinové zloženie jednotlivých porastov (druhu najviac vyhovujú takmer nezmiešané bukové porasty). Vďaka existencii nových bezzásahových území predovšetkým v Hrochotskej doline a plánovaným znižovaním podielu stanovištne nepôvodných drevín v prospech buka, by sa stav mal postupne zlepšovať.

Plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*) je predmetom ochrany iba v ÚEV Poľana. Nálezy sú známe z celého územia od najnižších polôh až do smrekového vegetačného stupňa (POTOCKÝ, 2010). Údaje o jeho výskyte uvádzajú, napr. J. Kleinert z Kysliniek (KLEINERT, 1979), J. Lakota z Tlstého Javora a Detvy – Kostolnej (LAKOTA, 2000), V. Franc z masívu Žiarcia (FRANC, 2006), a J. Laubert takisto z južných svahov Hrochotskej doliny (LAUBERT, 1993).

Zamestnanci Správy CHKO Poľana pozorovali tento druh v posledných rokoch na rôznych drevinách na mnohých lokalitách, ako napr. Hrochotská dolina (Žiarc, Pod Kruhmi a Beňova dolina), NPR Ľubietovský Vepor – Hrb, Sihlička, Nad vodopádom Spády, Tlstý Javor a v blízkosti hranice CHKO v NPR Dobročský prales, na Záhorskej skale, Úplaze a Šróbskom Grúni. V NPR Zadná Poľana a jej ochrannom pásme (Murínsky Grúň, Čierny Grúň, Brusniansky Grúň, pod Katruškou, Dežmová, Dudáš a ďalšie) bol pozorovaný predovšetkým vo feromónových lapačoch na podkôrníkovité v celkovom počte niekoľko desiatok kusov (cca 100 ex.). Zvýšený výskyt druhu súvisí okrem iného pravdepodobne s lokálne väčším výskytom stromov odumierajúcich pod vplyvom pôsobenia podkôrníkovitých (*Scolytidae*), ktoré sú vhodné pre ich vývoj. Predpokladaný je výskyt tohto druhu na celom území CHKO Poľana, chýbať pravdepodobne bude iba v intenzívne obhospodarovaných lesoch s minimálnym podielom mŕtveho dreva.

Druh má vytvorenú 1 TMP v území CHKO Poľana, kde bol druh pravidelne monitorovaný v rokoch 2013 a 2014. Výsledky hovoria o priaznivom stave jeho populácií a tiež celkový stav v rámci CHKO Poľana hodnotíme ako priaznivý (dobrý). Druh prežíva aj v hospodárskych lesoch s minimálnym podielom odumretej drevnej hmoty, preto má vyhliadky aj vzhľadom na častejšie ponechávanie určitého podielu takéhoto dreva v poslednom období.

* **Fuzáč karpatský (*Pseudogaurotina excellens*)** bol doplnený ako predmet ochrany ÚEV Poľana iba v nedávnej dobe, bol v území potvrdený len v posledných rokoch. V súčasnosti známe lokality sú napr. Predná Poľana, Zadná Poľana, Žiarc, nad Jánošíkovou skalou, PR Havranie skaly, PP Spády, NPP Vodopád Bystrého potoka, doliny Detvianskeho potoka a NPR Ľubietovský Vepor – Hrb, Žiar. Ide o významné populácie horského endemického druhu s najjužnejším výskytom v rámci Slovenska.

Druh má vytvorené 2 TMP v území CHKO Poľana (obidve v ÚEV Poľana), kde bol druh pravidelne monitorovaný s potvrdeným výskytom. Stav druhu napriek väčšiemu počtu lokalít vzhľadom na vzácnosť nálezov imág a izolovanosť lokalít s výskytom živnej rastliny (väčších skupín starších kmienkov *Lonicera nigra*) hodnotíme ako nepriaznivý (nevyhovujúci). Vitálne recentné populácie má iba na severných svahoch NPR Zadná Poľana, aj tu však pravdepodobne vplyvom otepľovania a sucha odumrela významná časť jedincov hostiteľskej rastliny v území s bezzásahovým režimom. Udržanie jeho populácií v území je preto otázne aj pri navrhnutí akýchkoľvek opatrení, keďže niektoré faktory, ako klimatické zmeny sa ovplyvniť nedajú.

Kunka žltobruchá (*Bombina variegata*) je predmetom ochrany v 6 ÚEV (Kopa, Močidlíanska skala, Hrbatá lúčka, Poľana, Detviensky potok a Vrchslatina) a **mlok karpatský (*Lissotriton (=Triturus) montandoni*)** je predmetom ochrany ÚEV Poľana, ÚEV Detviensky potok, ÚEV Vrchslatina sú v nepriaznivom stave.

Obidva druhy sú viazané v čase rozmnožovania na malé, často antropicky vytvorené mikro lokality (prameniská, priehlbne a koľaje na lesných cestách, a pod.), je obtiažne určiť celkovú veľkosť populácie, ako aj počet výskytových lokalít v daných ÚEV. Početnosť týchto mikro lokalít častokrát v priebehu rokov kolíše, a to nielen vplyvom antropických zásahov, ale aj na základe prírodných pomerov (počasie v danom roku, množstvo vody v krajine, a pod.). Početnosť jedincov, ako aj počet lokalít s výskytom druhu môže v priebehu rokov výrazne kolísať od 0 do 200 (príp. 1000) jedincov pri druhu *Bombina bombina* (v závislosti od veľkosti vhodných lokalít) a od 0 – 50 pri druhu *Lissotriton (=Triturus) montandoni*. Na zastabilizovanie populácie by bolo vhodné zastabilizovať vodný režim v krajine predovšetkým v častiach v blízkosti vlhkejších lokalít ako prameniská či okolie potokov.

Z netopierov sú predmetom ochrany **netopier Bechsteinov/netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*)** a **uchaňa čierna/netopier čierny (*Barbastella barbastellus*)**. Obidva druhy sú predmetom ochrany len v ÚEV Poľana, kde nachádzajú dostatok úkrytových možností (vzhľadom na existenciu starých stromov v pralesovitých častiach územia). Populácia druhu nie je podrobne zmonitorovaná, realizoval sa len výskum v minulosti, kde tieto druhy boli zaznamenané a nachádzali sa tam aj reprodukčné populácie. Je potrebný špecializovaný podrobnejší monitoring.

* **Vlk dravý (*Canis lupus*)** sa vyskytuje v rámci celého územia CHKO, no je predmetom ochrany len v ÚEV Poľana. Ide o druh s veľkými priestorovými nárokmi/teritóriami ďaleko prevyšujúcimi veľkosť ÚEV Poľana, ktoré tvorí iba malú i keď pomerne významnú časť teritória svorky o počte 5-7 jedincov a kde sa prekrývajú aj okraje teritórií ďalších 2-3 svoriek z východnej a severnej časti CHKO. U vlka môžeme hovoriť o priaznivom stave.

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) sa vyskytuje v rámci celého územia CHKO, no je predmetom ochrany v ÚEV Kopa a Poľana. Pre ÚEV Kopa to predstavuje len malú časť teritória možno 1 jedinca. Pri ÚEV Poľana vzhľadom na výmeru a členitosť terénu tu môžeme predpokladať trvalejší výskyt viac ako 2-3 jedincov. Celková početnosť rysa v rámci územia CHKO Poľana je v posledných rokoch nízka. Môžeme odhadovať 3-4 jedince, ktoré sa pohybujú v širšom teritórii CHKO. Aj napriek tomu sa dá definovať stav rysa ako priaznivý.

* **Medveď hnedý (*Ursus arctos*)** je opäť druh s veľkými priestorovými nárokmi/teritóriami. Druh je predmetom ochrany v ÚEV Kopa a Poľana. Pre ÚEV Kopa to predstavuje len časť teritória možno 2-5 jedincov. Pri ÚEV Poľana vzhľadom na výmeru a členitosť terénu tu môžeme predpokladať trvalejší výskyt viac ako 20 jedincov. V ÚEV Poľana je z toho hľadiska populácia druhu v priaznivom stave, ale v rámci samotného územia CHKO a širšieho okolia

(cca 56 000 ha vhodného biotopu) sa predpokladá výskyt 200-250 jedincov druhu (na základe dlhoročných pozorovaní a monitoringu; zdroj – Pataky, T., Bučko, J., Paule, L.: Početnosť medveďa hnedého na Poľane správa z r. 2022 [podklad pre stretnutie KR pre BR Poľana – poradná skupina pre veľké šelmy]).

Na základe uvedenej analýzy sa v r. 2014 na základe štúdie vzoriek DNA (Paule a kol. 2016) bol zistený celkový počet 158 jedincov medveďa hnedého (v tomto širšom území), čo už v tom čase dosahovalo hustotu medvedej populácie 2,8 ks / 1 000 ha (158 ks/ 58 tis. ha). Stav populácie druhu je definovaný v zmysle publikácie Polák, P., Saxa, A., (eds.), 2005: Priaznivý stav biotopov a druhov európskeho významu, ŠOP SR, definovaný početnosťou nad 1 jedinca na 1000 ha [nad 10 jedincov na 100 km²] K roku 2022 kolektív uvedenej analýzy odhadol na základe zohľadnení každoročného prírastku (+ 10 až 15 % z jednotného kmeňového stavu) a úbytku (legálny lov + prirodzená mortalita + nelegálny lov + migrácia-presnejšie emigrácia) stav populácie na úrovni 200-250 jedincov – čo predstavuje denzitu až 3,4 - 4,3 ks / 1000 ha.

V okolí CHKO Poľana sú dlhotrvajúce problémy s častým výskytom medveďa hnedého v intravilánoch obcí a v blízkosti obydlií, ktorého príčinou je vysoká početnosť jedincov. Dlhodobé neriešenie manažmentu medveďa hnedého (časté strety a značné škody na včelstvách, hospodárskych zvieratách a poľnohospodárskych plodinách) výraznou mierou ovplyvnili nezáujem o obhospodarovanie nelesných biotopov aj v rámci územia CHKO Poľana. Uvedený stav však ovplyvňuje aj zamestnancov alebo osoby pôsobiace v lesnom hospodárstve.

Druhy živočíchov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany CHKO Poľana (nie sú predmetom ochrany ÚEV):

Drevník rýhovaný (*Rhysodes sulcatus*) je známy doposiaľ iba z južných svahov Hrochotskej doliny, kde ho v roku 1993 zaznamenal J. Laubert (LAUBERT, 1993) a 1 exemplár tohto druhu bol odchytený do Malaiseho pasce v rámci dlhoročného výskumu dvojkrídlovcov (*Diptera*) (ROHÁČEK & ŠEVČÍK (eds) 2009) v údolí toku Hučavy v roku 2007. Recentne bol zistený zamestnancami Správy CHKO Poľana v NPR Hrončeký Gruň a NPR Zadná Poľana. Všetky lokality sú teda sústredené do najzachovalejších lesov ÚEV Poľana.

Druh má vytvorenú 1 TMP v rámci územia CHKO Poľana (Hrochotská dolina), kde bol druh monitorovaný v posledných rokoch so sporadicky potvrdeným vzácnym výskytom. Predpoklad ďalších nálezov tohto stenoekného a bioindikačne veľmi významného druhu je v zachovalých zvyškoch prírodných lesov s dostatkom rozmernejšieho mŕtveho dreva, aké sa doposiaľ nachádzajú na viacerých miestach Poľany. Stav druhu vzhľadom na vzácnosť nálezov hodnotíme ako dobrý. V „pralesoch Poľany“ a bezzásahových územiach má veľmi veľkú pravdepodobnosť prežívania bez ohrozenia.

Roháč obyčajný (*Lucanus cervus*) sa nachádza iba veľmi vzácné v dubinách Hrochotskej doliny (Bieňova dolina – Bátová) a na južnom okraji CHKO Poľana (Iviny, Obchoditá). Vzhľadom na sporadické nálezy nie je ani predpoklad zaradiť ho medzi predmety ochrany v budúcnosti.

Jason chochlačkový (*Parnassius mnemosyne*) je málo skúmaný druh, pozorovaný recentne jednotlivo zamestnancami Správy CHKO Poľana na viacerých miestach Poľany od najnižších polôh Hrochotskej doliny až po najvyššie polohy NPR Zadná Poľana. Vzhľadom na absenciu aktuálnych údajov hodnotíme stav ako neznámy. Vzhľadom na sporadické nálezy nie je ani predpoklad zaradiť ho medzi predmety ochrany v budúcnosti.

Modráčik čiernoškvrnný (*Maculinea arion*) je tiež iba málo skúmaný druh, pozorovaný recentne jednotlivo zamestnancami Správy CHKO Poľana na viacerých miestach Poľany (Javorinka, Chabadovo, Vrchdetva). Druh je ohrozený opustením tradičného využívania pasienkových spoločenstiev. Vzhľadom na absenciu aktuálnych údajov hodnotíme stav ako neznámy. Vzhľadom na sporadické nálezy nie je ani predpoklad zaradiť ho medzi predmety ochrany v budúcnosti.

Modráčik krvavcový (*Maculinea teleius*) je málo skúmaný druh, pozorovaný recentne iba jednotlivo zamestnancami Správy CHKO Poľana na lokalitách s výskytom vlhkých lúk (Lk 5, Lk 6, Lk 7) v Hrochotskej doline (3 lokality) a na lokalite Chrapková (ÚEV Detviensky potok). Druh je ohrozený opustením tradičného využívania lúčnych spoločenstiev a následnou sukcesiou. Vzhľadom na absenciu aktuálnych údajov hodnotíme stav ako neznámy. Vzhľadom na sporadické nálezy nie je ani predpoklad zaradiť ho medzi predmety ochrany v budúcnosti (iba málopočetná populácia v 1 ÚEV).

* **Spriadač kostihojový (*Euplagia (=Callimorpha) quadripunctata*)** je málo skúmaný druh, pozorovaný recentne viackrát a niekedy aj hojne na lesných cestách, na okrajoch lesov predovšetkým v západnej a južnej časti CHKO (najčastejšie v údolnej časti Hrochotskej doliny) zamestnancami Správy CHKO Poľana. Druh je ohrozený pravdepodobne iba v malej miere, napr. dlhodobým zarastaním niektorých lokalít (sukcesia). Vzhľadom na absenciu aktuálnych údajov hodnotíme stav ako neznámy. Vzhľadom na sporadické nálezy iba v okrajových častiach jednotlivých ÚEV nie je ani predpoklad zaradiť ho medzi predmety ochrany v budúcnosti.

Uvedené druhy sú predmety ochrany CHKO Poľana, nie predmety ochrany ÚEV, nie sú pre ne spracované ciele ochrany a s tým ohľadom budú pre ne navrhované opatrenia.

Pravdepodobný je ešte výskyt druhov boros Schneiderov (*Boros schneideri*), kováčik fialový (*Limoniscus violaceus*), ohniváčik veľký (*Lycaena dispar*), priadkovec trnkový (*Eriogaster catax*), ktoré tu majú vhodné biotopy a ktoré sa vyskytujú v okolitých orografických celkoch, niekedy už veľmi blízko hranice CHKO Poľana.

Druhy živočíchov národného významu, ktoré sú predmetom ochrany CHKO Poľana:

Populácie druhov chrobákov viazaných na lesy - bystruška zlatá (*Carabus auronitens*), bystruška (*Carabus irregularis*), *Ditylus laevis*, behúnik podzemný (*Duvalius microphthalmus microphthalmus*), krasoň jedľový (*Eurythyrea austriaca*), kováčik (*Lacon lepidopterus*) - sú stabilné, v priaznivom stave a vzhľadom na skutočnosť, že sú sústredené do bezzásahových území, nie je predpoklad zhoršovania tohto stavu a nie je potrebné pre nich navrhovať žiadne opatrenia. Druhy viazané na bezlesie - drobcík huňatý (*Emus hirtus*), fuzáč borievkový (*Semanotus ruscicus*), koník pestrý (*Arcyptera fusca*), sedlovka bronzová (*Ephippiger ephippiger*), kobylka Frivaldského (*Pholidoptera frivaldskyi*) majú tiež stabilné populácie. Sú viazané na zachovalé pasienkové biotopy, dôležité pre nich bude zachovať biotopy Lk 1, Lk 3 a Kr 2 v priaznivom stave, konkrétne opatrenia pre nich nie je potrebné navrhovať.

Salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*) – druh vzhľadom na skrytý spôsob života nie je v prostredí bežne viditeľný, avšak na základe dlhoročných pozorovaní je možné povedať, že jeho populácia je stabilná. Vyskytuje sa vo väčšine lesných porastov, kde je dostatok odumierajúceho dreva, vlhké prostredie (prameniská, potoky). Je viazaná na lesné prostredie a v čase rozmnožovania na prameniská a vodné toky. Konkrétne opatrenia pre tento druh nie je potrebné navrhovať.

Mlok horský (*Ichthyosaura alpestris*) – výskyt tohto druhu je bežnejší ako výskyt mloka karpatského (*Lissotriton (=Triturus) montandoni*). Najčastejšie bol zaznamenaný v rôznych malých vodných plochách (v prameniskách, rašeliniskách alebo priehlbniach na starých nevyužívaných lesných cestách). Známe miesta s výskytom týchto druhov sú často v chránených územiach, a preto konkrétne opatrenia pre tieto druhy nie je potrebné navrhovať.

Z plazov sú to druhy ako **vretenica severná (*Vipera berus*)**, **jašterica živorodá pravá (*Zootoca vivipara vivipara*)** a **jašterica múrová (*Podarcis muralis*)**. Tieto druhy sú sporadicky zaznamenané na pre nich vhodných lokalitách. Pre jaštericu živorodú sú to predovšetkým vyššie položené vlhkejšie nelesné biotopy. Pre vretenicu severnú sú to prevažne tiež vyššie položené nelesné biotopy a prípadne otvorené plochy po vyťažení lesného porastu. Pri oboch druhoch boli pozorované aj čierne formy sfarbenia. Pre jaštericu múrovú sú to hlavne biotopy skalných stien na otvorených priestranstvách. Pre všetky uvedené druhy platí, že je potrebné zachovať biotopy, v ktorých sa vyskytujú, a preto konkrétne opatrenia pre nich nie je potrebné navrhovať.

2.3. Faktory ovplyvňujúce stav predmetu ochrany

Faktory ovplyvňujúce stav lesných biotopov

I. Faktory abiotického prostredia:

- a) mechanické – vietor, sneh, námraza, ľadovec,
- b) fyzikálne – blesk, oheň,
- c) fyziologické – sucho, nadbytok vlhkosti, mráz, vysoké teploty, úpal, nedostatok a prebytok niektorých živín.

V rámci CHKO Poľana najviac porasty ovplyvňuje vietor, v menšej miere aj námraza, či sucho. V lesoch ponechaných na prirodzený vývoj nie sú tieto faktory vnímané ako negatívne, ale sú vnímané, ako súčasť prirodzených procesov formujúcich lesné ekosystémy. Aj anorganické javy vplyvom exogénnych procesov zvetrávajú. V poslednom období sú evidentné prejavy zmeny klímy (posun lesných vegetačných stupňov a s tým súvisiaca zmena druhového zloženia lesných drevín, ako aj ostatných organizmov viazaných na konkrétne lesné prostredie).

- II. Biotické faktory:** niektoré druhy lesných živočíchov a rastlín, ktoré buď priamo ovplyvňujú dreviny a porasty, prípadne prítomnosťou znemožňujú obnovu a úspešný vývoj lesných biotopov. Najvýznamnejším biotickým faktorom v lesoch CHKO Poľana je nesporne podkôrny hmyz, ktorý výrazne formuje tak prirodzené, ako aj nepôvodné smrekové porasty. V súčasnosti sú týmto faktorom ohrozené najmä všetky nepôvodné smrekové porasty, čo predstavuje cca 30 % výmery lesov v rámci CHKO. Lokálne sa významnejšie prejavuje pastevný tlak kopytníkov, ktorý brzdí proces prirodzenej obnovy spásaním a poškodzovaním prirodzeného zmladenia hlavne deficitne zastúpených drevín (jedľa, buk, javory, jaseň). V menšej miere ovplyvňuje lesné biotopy aj rúbanisková vegetácia sťažujúca obnovu prirodzeného drevinového zloženia biotopov a staršie nepôvodné porasty smreka aj drevokazné huby. V lesoch ponechaných na prirodzený vývoj nie sú tieto faktory vnímané ako negatívne, ale sú vnímané ako súčasť prirodzených procesov formujúcich lesné ekosystémy.

- III. Antropogénne faktory** ovplyvňujúce stav lesných biotopov zaradujeme nevhodné spôsoby hospodárenia v lese. Hospodárske zásahy spôsobujú vždy určité zmeny v lesnom ekosystéme/lesných biotopoch. Ak tieto narušujú ekologické hľadiská, vznikajú poruchy,

ktoré následne vytvárajú vhodné podmienky pre pôsobenie rôznych činiteľov a podieľajú sa na zhoršení stavu lesných biotopov. Ide o nešetrné obnovné alebo náhodné ťažby, pri ktorých je odstránená značná časť stromov bez ponechania stromov na dožitie a hrubého odumretého dreva. Ďalej je to zalesňovanie stanovištné nepôvodnými ihličnanmi (smrek, v malej miere aj borovica, smrekovec). Aj nešetrné približovanie dreva môže spôsobiť poškodenie lesných biotopov, napr. zničením prirodzeného zmladenia drevín, alebo poškodenie zamokrených lesných aj nelesných biotopov pohybom ťažkých mechanizmov v rozmočenom teréne (poškodenie vegetačného krytu, odvodňovanie mokradí hlbokými koľajami najmä pri pohybe po spádnicí). Medzi antropogénne faktory patrí aj poľovníctvo. Dobré nastavenie poľovníckeho plánovania a manažmentu zveri môže prispieť k zlepšovaniu stavu lesných biotopov. V opačnom prípade neodborný poľovnícky manažment môže spôsobiť zhoršovanie stavu lesných biotopov.

- IV. Sociálno-ekonomické faktory:** pri bežnom hospodárení v lesoch nie sú vždy zohľadňované predmety ochrany. Je zrejmé, že bez dodatočných finančných podpôr, prípadne s rizikom záporného hospodárskeho výsledku dotknutého obhospodarovateľa lesa, nebude dostatočne zabezpečený priaznivý stav predmetov ochrany.
- V. Požiare:** sú veľkým rizikom a ohrozením, najmä v súvislosti so zmenou klímy a nahromadeným mŕtvym drevom v bezzásahových územiach. Mŕtve drevo je rizikom len po dlhom období sucha, kedy najmä stojace odumreté jedince sú náchylne na vznietenie. Riziko požiarov znásobujú veľkoplošné disturbancie, po ktorých sa akumuluje ľahko horľavá drevná hmota na veľkých územiach. Je dôležité vypracovať komplexný protipožiarny plán pre CHKO Poľana .

Faktory ovplyvňujúce stav nelesných biotopov

Negatívne:

- i. Absencia primeraného obhospodarovania a s tým spojená následná sekundárna sukcesia,** ktorá sa prejavuje zarastaním lúčnych a mokrad'ových spoločenstiev náletovými drevinami. Zánik tradičného hospodárenia na mnohých miestach je spojený s ústupom chovu hospodárskych zvierat, kedy na viacerých ťažšie prístupných lokalitách prebiehala v minulosti pastva hovädzieho dobytku, oviec či kôz. Podobne je problémom aj ukončenie kosenia niektorých tradične využívaných lokalít, predovšetkým v odľahlých vyšších polohách. Opustenie ťažšie prístupných plôch vedie k vytváraniu krovinových porastov a zmene druhového zloženia vyskytujúcej sa vegetácie, k vytváraniu lesných spoločenstiev s dominanciou smreka, v menšej miere aj iných drevín (breza bradavičnatá, topoľ osika, vrba rakytová) alebo krovinových porastov (trnka, ruža, krovité vŕby, lieska) a zmene druhového zloženia vyskytujúcej sa vegetácie. V porastoch začínajú dominovať expanzívne druhy tráv, prestávajú sa uplatňovať konkurenčne slabšie druhy rastlín, akumuluje sa množstvo stariny a zvyšuje sa obsah živín v pôde, čo následne ešte urýchľuje zánik vzácnych travinno-bylinných spoločenstiev.
- ii. Znižovanie počtu hospodárskych zvierat a strata záujmu o obhospodarovanie TTP v CHKO** – u významných poľnohospodárskych subjektov došlo k úplnému zrušeniu chovu oviec. Poľnohospodárske subjekty vzhľadom na nerentabilné hospodárenie na TTP vo vzdialenejších lokalitách v rámci CHKO, tieto opúšťa (zaniká pravidelné pasenie resp. kosenie TTP a dochádza na niektorých lokalitách len ku jednorazovému mulčovaniu plôch (každoročne, resp. raz za viacej rokov). V rámci CHKO Poľana evidujeme aj úplne opustené lokality, kde už nie je predpoklad riadneho poľnohospodárskeho využitia (Výbohové, Chvosty, severná časť Hrochotskej Bukoviny, Minca). Strata záujmu o hospodárenie pri malých hospodároch vyplýva z nemožnosti prežitia z hospodárenia na pôde bez iných príjmov.

- iii. **Strata prenosu/odovzdávania vedomostí a vytvárania vzťahu k tradičnému spôsobu obhospodarovania krajiny** – zanikanie väzieb pôvodných obyvateľov regiónu k pôde a jej obhospodarovaniu.
- iv. **Strata odbytových možností lokálnych produktov** – výrazným spôsobom na to vplývajú ťažko dodržiateľné legislatívne predpisy a príliš vysoká reálna cena produktov.
- v. **Nevhodne nastavená dotačná politika** – pri súčasnom trende zabezpečenia potravinovej sebestačnosti krajiny, ktorá logicky preferuje intenzifikáciu vo všetkých stupňoch potravinového reťazca, tradičné spôsoby produkcie nie sú schopné konkurencie.
- vi. **Zlučovanie pozemkov pod obhospodarovanie veľkých poľnohospodárskych subjektov** – malí obhospodarovatelia často upúšťajú od hospodárenia na svojich pozemkoch, ktoré boli obhospodarované šetrnými spôsobmi (malá technika, pasenie malých stád hospodárskych zvierat a pod.) a pri ich prevode pod hospodárenie väčších subjektov (odkúpenie pozemkov, nájomné zmluvy, a pod.) dochádza k ich obhospodarovaniu buď intenzívne a s použitím väčšej techniky alebo extenzívne (napr. mulčovaním). Na takýchto plochách dochádza k znižovaniu diverzity biotopov a druhov na ne viazaných.
- vii. **Zalesňovanie nelesných pozemkov smrekom** - realizované v minulosti na viacerých miestach s výskytom bývalých pasienkov a lúk a s tým súvisiacia fragmentácia týchto biotopov.
- viii. **Zástavba rôzneho druhu** – ako menej významný negatívny faktor je výstavba rodinných domov (v osídlených častiach CHKO) s významným zastúpením poloprirodných travinno-bylinných biotopov. Na ohrození cenných lokalít nelesnej vegetácie sa podieľa aj rekreačná výstavba a v poslednom období aj umiestňovanie mobilných domov (lokality Kyslinky, Chrapková a Vrchslatina).
- ix. **Sucho** – výrazný vplyv má tento faktor najmä na vlhkomilnú vegetáciu, avšak prejavuje sa aj v lúčnych spoločenstvách znížením tvorby biomasy, vitality druhov a produkcie semien, čo potenciálne ohrozuje populácie viacerých vzácnych druhov.
- x. **Poškodzovanie lúk a pasienkov zverou** (napr. diviakom lesným a výnimočne v poslednom období aj medveďom hnedým).
- xi. **Výskyt invázných nepôvodných druhov rastlín** – spôsobený absenciou obhospodarovania, narušením vegetačného krytu, zmenou vo vodnom režime, či prítomnosťou dopravných koridorov. V prípade CHKO Poľana sú zatiaľ známe lokality, ako napr. Hrochotská dolina (zlatobyľ kanadská), Hutná dolina (zlatobyľ kanadská), dolina Bystrého potoka (zlatobyľ kanadská) a Obchoditá (ambrózia palinolistá). Tieto sú pravidelne monitorované a invázne nepôvodné rastliny sú odstraňované v zmysle vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 450/2019 Z. z., ktorou sa ustanovujú podmienky a spôsoby odstraňovania invázných nepôvodných druhov⁷. Výskyt invázných nepôvodných druhov má zatiaľ bodový charakter (okrem okraja komunikácie v Hrochotskej doline, kde je miestami líniový výskyt zlatobyle).
- xii. **Fragmentácia nelesných biotopov** – zarastanie lokalít, zmeny v spôsoboch obhospodarovania, či zalesňovanie nepôvodnými drevinami. Vznikajú malé izolované lokality, v ktorých však populácie druhov postupne miznú v dôsledku absencie akéhokoľvek kontaktu s inými populáciami.

Pozitívne:

- i. **Tradičné spôsoby obhospodarovania** vo forme kosenia alebo neintenzívneho pasenia hospodárskych zvierat sú nevyhnutné pre udržanie nelesných biotopov.

⁷ <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/450/20240101>

- ii. **Výrub a odstraňovanie drevín** – ako nevyhnutná starostlivosť na lokalitách, ktoré zarastajú náletovými drevinami a tiež je z pohľadu ochrany prírody akceptovateľné aj ich frézovanie s následných využívaním pozemku na pastvu alebo kosbu.
- iii. **Realizácia projektov na revitalizáciu nelesných biotopov** (projekt ⁸LIFE IP NATURA 2000 SVK - „Úloha siete Natura 2000 a manažment vybraných prioritných biotopov v integrovanej ochrane krajiny v Slovenskej republike“ (ďalej len „LIFE IP NATURA 2000 SVK“)).

Faktory ovplyvňujúce stav populácií druhov rastlín

Druhy rastlín, ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHKO Poľana môžeme rozdeliť na dve hlavné skupiny. Tou prvou sú druhy prirodzených spoločenstiev, kde sa za optimálny spôsob starostlivosti považuje ponechávanie ich biotopov bez zásahu človeka. Ide najmä o druhy viažuce sa na lesné biotopy, prameniská, xerotermné kroviny s blokovanou sukcesiou, skalné steny, či sutiny, prirodzené vodné toky a rašeliniská so zachovalým vodným režimom.

Negatívne faktory:

1. **Necitlivé zásahy do biotopov** – v prípade lesných biotopov ide najmä o ťažbu dreva, pri ktorej dochádza k otvoreniu porastovej plochy a s tým spojenej tvorby rúbaniskovej vegetácie. Tá je tvorená väčšinou konkurenčne silnejšími druhmi, čo má za následok celkovú zmenu vegetácie.
2. **Nesprávna štruktúra niektorých lesných porastov, nadmerné zakmenenie, nízka stabilita a nesprávne drevinové zloženie, zhoršený zdravotný stav a zanedbaná výchova.**
3. **Zmena mikroklimatických pomerov** – pri odstránení porastu na väčších plochách dochádza k zvýšeniu stresu pre populácie citlivejších druhov rastlín. Ten sa môže prejavovať zníženou vitalitou, produkciou semien, alebo úplným zánikom populácie.
4. **Poškodzovanie pôdneho krytu pri ťažbe, zväzaní a manipulácii s drevnou hmotou** - je nevyhnutné podotknúť, že niektoré druhy dokážu prežívať aj v bežne obhospodarovávaných lesoch, kde hospodárska činnosť pri určitej intenzite vytvára podmienky pre ich existenciu.
5. **Poškodenie pramenísk (vrátane druhov a rastlinných spoločenstiev na nich viazaných):** druhy viazané na rašeliniská s nenarušeným vodným režimom či lužné a rašelinné lesy sú ohrozené, okrem prebiehajúcich klimatických zmien, možným odvodnením či už úmyselným alebo neúmyselným (pohyb ťažkej techniky).
6. **Poškodzovanie nelesných biotopov zverou** – druhy z čeľade *Orchidaceae* sú ohrozované diviakom lesným, ktorý intenzívne vyhľadáva a vyrýva ich hľuzy.
7. **Zmena klímy (oteplovanie)** – vytvára postupné prirodzené sukcesné zmeny predovšetkým vo vyšších polohách (NPR Zadná Poľana).

Druhou skupinou sú druhy viažuce sa na poloprirodzené mokradné, lúčne, či travinno-bylinné spoločenstvá, ktoré v podmienkach CHKO Poľana vznikli vplyvom hospodárenia človeka a na aktívnom a pravidelnom zasahovaní sú závislé dodnes. Pre tieto druhy a ich biotopy (ako už bolo uvedené vyššie) sú najvýznamnejšie nasledovné **negatívne faktory:**

1. **Absencia obhospodarovania a s tým spojená následná sekundárna sukcesia** – optimálnym spôsobom starostlivosti o tieto druhy sú tak tradičné spôsoby hospodárenia ako kosenie a neintenzívne pasenie.
2. **Fragmentácia nelesných biotopov** – obmedzuje genetický tok medzi jednotlivými subpopuláciami druhov. Zníženie genetickej diverzity v populáciách môže viesť k zníženiu

⁸ <https://www.prirodaprevsetkych.sk/o-projekte/>

počtu produkovaných semien a následnému úbytku počtu jedincov na takto izolovanej ploche.

3. **Sucho** – viaceré druhy veľmi citlivo reagujú aj na obdobia bez atmosférických zrážok. Bola pozorovaná súvislosť nižšieho počtu jedincov s nízkym stavom súhrnných atmosférických zrážok porovnávaných s ich dlhodobými priermi. Tento faktor sa nemusí prejavovať len v okamžitom znížení počtu jedincov, ale aj skorším zasychaním rastlín, znížením počtu kvetov a semien, čo má za následok oslabovanie jednotlivých populácií do budúcnosti.

Faktory ovplyvňujúce stav populácií druhov živočíchov

Vnútorne prírodné faktory

- i. **Sucho** – travinno-bylinné porasty, na ktoré sú topicky či troficky viazané prevažne druhy, ako napr. motýle rodu *Maculinea*, chrobáky, rovnokrídlovce, chrapkáč poľný, strakoš červenochrbtý, škovránok stromový.
- ii. **Sukcesia** – vplyv na populácie druhov živočíchov na TTP a nelesných plochách na lesnom pôdnom fonde, kde dochádza k opúšťaniu pôdy a jej následnému zarastaniu lesom. Minimalizovanie takéhoto vplyvu sukcesie vyžaduje efektívnejšie motivovanie poľnohospodárov k udržaniu hospodárenia na pôde vhodným nastavením dotácií.
- iii. **Predácia** – v prípade druhov, ktoré sa dostali na pokraj vyhynutia môže byť významným ohrozujúcim faktorom. V podmienkach CHKO Poľana sa to týka, napr. hlucháňa hôrneho, ale významnejšia môže byť pre všetky druhy na zemi hniezdiacich vtákov. Zvýšená početnosť druhov, ktoré výrazne redukovujú druhy hniezdiace na zemi (napr. diviak lesný, medveď hnedý, líška hrdzavá, kuna lesná a krkavce) sú negatívnym faktorom pri ochrane iných ohrozených druhov.
- iv. **Pôsobenie prírodných činiteľov v lese** (vetrové polomy, sucho či pôsobenie podkôrneho hmyzu) – v prípade, že k týmto disturbanciám dôjde na väčšej ploche, majú negatívny dopad na hniezdiská niektorých dravcov, ktorým môžu zaniknúť dostupné hniezdné biotopy. Na zníženie dopadov tohto faktoru je dôležité, aby pri hospodárení v lese boli porasty dostatočne štruktúrované a minimalizované rovnoveké kultúry. Tým sa podarí vplyv na porasty, a teda aj na hniezdiská druhov obmedziť. Obdobne aj dôsledok vetrových polomov v hniezdnom období spôsobujúci zmarenie hniezdenia možno minimalizovať vhodným štruktúrovaním porastov, ako aj udržiavaním populácií druhov na dostatočne veľkej úrovni, aby dokázala prekonať aj roky s nižšou hniezdnou úspešnosťou.

Vnútorne človekom podmienené faktory

Splnenie cieľov ochrany môže byť značne limitované, alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi. Pomerne významná časť na lesné prostredie viazaných druhov potrebuje pre svoju existenciu špecifické podmienky, ktoré nachádzajú najmä v prírodných lesoch. Dlhodobé intenzívne obhospodarovanie lesov spôsobilo, že veľká väčšina lesov CHKO Poľana má výrazne pozmenené prirodzené drevinové zloženie (smrek – buk) a aj štruktúru. Cieľom ochrany prírody by malo byť postupné obnovenie prirodzeného drevinového zloženia lesných biotopov, zvýšenie počtu starých stromov s dutinami, zvýšenie podielu hrubého odumretého dreva, diverzifikácia vertikálnej štruktúry porastov. Zachovanie a vytvorenie malých lesných mokradí by výrazne prispelo k zlepšeniu stavu populácií viacerých druhov obojživelníkov.

- v. **Zmeny stavu nelesných plôch** (opúšťanie pôdy, rozorávanie TTP, spôsob a čas kosby, a pod.) – tieto faktory môžu viesť k zníženiu dostupnosti hniezdných biotopov pre viaceré

druhy, ako je napríklad chrapkáč poľný alebo prepelica poľná, ale aj k zníženiu dostupnosti potravy pre ďalšie druhy, ktoré tu majú lovné teritória. Pre niektoré druhy je dôležité udržiavanie ovocných sádov a rozptýlenej zelene v intravilánoch obcí či ich blízkosti (napr. žlna zelená, krutihlav hnedý, d'ateľ prostredný).

- vi. Nedostatok dutinových stromov** v porastoch a na nelesných plochách (vhodných pre dutinové hniezdiče (d'ateľovité, mucháriky, sovy) a lesné druhy netopierov. Potrebne je ponechávať stojace mŕtve stromy v porastoch a udržiavať, resp. zvyšovať podiel starej stromovej vegetácie v osídlení a okolí.
- vii. Nevhodné zásahy do vodných tokov, regulácie tokov a úpravy ich brehov či znečistenie** – likvidácia topických aj trofických podmienok viacerých druhov rýb, vtákov a obojživelníkov.
- viii. Strata reprodukčných lokalít** – vplyvom sucha a ľudskej aktivity môže dochádzať k zániku malých mokradí slúžiacich pre rozmnožovanie obojživelníkov
- ix. Úmyselné či neúmyselné vyrušovanie** – vyrušovanie druhov pri realizácii bežnej hospodárskej činnosti (poľnohospodárstvo, lesníctvo), ale aj vyrušovanie pri vykonávaní rôznej neusmernenej rekreačnej činnosti – napr. pohyb mimo vyznačených chodníkov, skialpinizmus, fotografovanie, pohyb motorovým vozidlom mimo vyhradených miest, a pod. (neúspech pri hniezdení, resp. výchove mláďat (napr. u hlucháňa hôrneho), vyrušovanie v čase brloženia a vvyádzania mláďat (napr. medveď).
- x. Nedostatočná komunikácia s verejnosťou pri prijímaní opatrení pre ochranu prírody** – potreba poukazovať na význam ekosystémov a ochrany prírody nielen z pohľadu ekonomického, ale celkového prínosu pre kvalitu života (zachovanie lesov pre ochranu pred povodňami, dostatok kvalitných vodných zdrojov, vhodnosť mikroklimatických podmienok a pod.). Vhodný spôsob a intenzita komunikácie s vlastníckmi a užívateľmi pozemkov (najmä kľúčovými), so samosprávami, orgánmi štátnej správy, podnikateľmi či vedeckými inštitúciami.
- xi. Nedostatočné poznanie pri niektorých druhoch** – pre niektoré špecifické druhy živočíchov (napr. skupiny hmyzu, netopiere) chýbajú poznatky o ich výskyte a rozšírení v rámci CHKO. Tieto poznatky by mali slúžiť ako pomôcka pre ich implementáciu do ochranárskych návrhov a usmernení a regulácii ľudských aktivít.
- xii. Nedostatočný manažment niektorých chránených druhov** - časté problémy so stretmi, značné škody na poľnohospodárskych plodinách i hospodárskych zvieratách, častý výskyt medveďa hnedého v obciach a mestách v bezprostrednom okolí CHKO Poľana - a škody spôsobené vlkom dravým

Vonkajšie prírodné faktory

Na dlhodobé ciele vplýva aj viacero vonkajších prírodných faktorov. Spomedzi nich majú na naše populácie dopad nasledovné:

- xiii. Extrémy počasia na migračných trasách a zimoviskách vtákov a netopierov** – napr. pre druhy ako prepelica poľná, muchárik bielokrký, muchárik malý, krutohlav hnedý, chrapkáč poľný, žltouchvost hôrny, včelár lesný, strakoš obyčajný nie je pre zachovanie ich populácií dôležité len udržanie vhodných podmienok na hniezdenie v samotnej CHKO Poľana. Takmer rovnako dôležitú rolu hrajú aj podmienky na zimoviskách a migračných trasách mimo Slovensko. V prípade suchých rokov vedúcich k nedostatku potravy na zimoviskách tak môže byť mortalita uvedených druhov vyššia a môže viesť aj k nižšiemu obsadeniu hniezdísk a zimovísk. Na minimalizovanie tohto vplyvu je potrebné udržiavať biotopy uvedených druhov v dobrej kvalite za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti, ktorá bude úplne alebo aspoň čiastočne kompenzovať potenciálne straty na zimoviskách a migračných trasách v dôsledku poveternostných extrémov.

- xiv. Globálna zmena klímy** – táto vedie už v súčasnosti k posunu areálu rozšírenia niektorých živočíšnych druhov a ovplyvňuje aj druhovú skladbu biotopov. Extrémne výkyvy počasia môžu znamenať nižšiu reprodukčnú úspešnosť niektorých druhov (napr. kurovité) čo môže viesť k zníženiu početnosti až zániku lokálnych populácií. Rovnako aj prípadné zmeny v zrážkových pomeroch (ich pokles) sa môžu negatívne dotknúť populácii obojživelníkov. Zvyšovaním suchých období v letných mesiacoch môže viesť k zvýšenému tlaku obyvateľov na vodné zdroje, čo negatívne ovplyvní tieto stanovišťa. Je preto potrebné realizovať opatrenia, ktoré vedú k udržaniu autochtónnych druhov fauny, u ktorých to je možné a zároveň vytvoriť vhodné podmienky pre celkové udržanie stability ekologických funkcií krajiny a jej autoregulačných mechanizmov. Dlhšie obdobia bez zrážok hlavne v teplejšej polovici roka výrazne znižujú prietoky a hlavne v menších tokoch môžu spôsobiť kolaps vodných ekosystémov v prípade vyschnutia tokov čo postihuje všetky vodné živočíchy (ryby, rak riečny).
- xv. Šírenie invázných nepôvodných druhov živočíchov** – môže do budúcnosti vplývať na populácie pôvodných druhov živočíchov.

Vonkajšie človekom podmienené faktory

Viacere antropické faktory s pôvodom mimo územia CHKO Poľana môžu tiež významne prispieť k horšiemu ako očakávanému naplneniu dlhodobých cieľov. V niektorých prípadoch môžu tieto faktory spôsobiť aj vymiznutie niektorých predmetov ochrany (sťahovavé druhy vtákov).

Na naplnenie cieľov ochrany môže negatívne pôsobiť aj celková nepriaznivá ekonomická a sociálna situácia v Európe. V prípade nepriaznivého vývoja ekonomiky sú prioritou iné opatrenia, a teda aj celkové vnímanie ochrany prírody ako priority sa môže posunúť na nižšie úrovne a sťažiť tak dosiahnutie dlhodobých cieľov. Na minimalizovanie dopadu tohto vplyvu je potrebné systematicky upozorňovať na prínosy zachovanej prírody, ktoré poskytujú služby spoločnosti nezávisle od ekonomickej situácie (napr. vodozadržná schopnosť zachovalých lesov a mokradí, pričom tieto biotopy sú dôležité aj pre prežitie predmetov ochrany, a pod.).

- i. Bariérový efekt dopravných komunikácií, výstavba infraštruktúry, rozširovanie a spájanie sa zastavaných území (fragmentácia krajiny)** – ovplyvňuje populáciu veľkých šeliem (medveďa hnedého, vlka dravého a rysa ostrovida) a tiež mačky divjej vyskytujúcich sa v rámci CHKO Poľana a negatívne ovplyvňuje aj populácie mnohých iných druhov živočíchov. Jedná sa o prvky, ktoré sú vo väčšej miere situované v okrajových častiach územia a predovšetkým mimo územia CHKO. Dochádza ku kolíziám s dopravnými prostriedkami a prerušeniu migračných koridorov medzi Poľanou a okolitými lesnými oblasťami (obmedzením toku génov spôsobuje aj stratu genetickej diverzity). V oblasti územného plánovania, vydávania územných rozhodnutí a stavebných povolení, ale aj v oblasti ochrany prírody, by mali byť presadzované opatrenia na zachovanie alebo zlepšenie priechodnosti krajiny pre živočíšne druhy. Súvislá zástavba predovšetkým v niektorých častiach Detvy a Hriňovej, veľký stavebný boom v posledných 10 – 15 rokoch situáciu ďalej zhoršuje. Legislatívna ochrana existujúcich biokoridorov je nedostatočná.
- ii. Nelegálny lov** – môže čiastočne ovplyvniť populácie druhov šeliem.
- iii. Medzidruhové interakcie** (diviacia zver – populácia hlucháňa hôrneho, medveď hnedý – včely, vlk dravý – jelenia zver a pod.).
- iv. Zhoršenie zdravotného stavu zveri (vplyv na šelmy)** – negatívne, napr. na šelmy môže vplývať zdravotný stav koristi. Patria k nim predovšetkým infekčné a parazitárne ochorenia a intoxikácie. Tiež je potrebné realizovať opatrenia minimalizujúce riziko prenosu ochorení, napr. z pastierskych psov, ktoré sa dostávajú do možného kontaktu s vlkami. Rovnako je

potrebné, aby bol posudzovaný zdravotný a genetický stav medveďa, rysa a vlka na národnej a populačnej úrovni.

- v. **Odbery povrchovej a podpovrchovej vody obyvateľmi** – odbery vody na zavlažovanie, zachytávanie prameňov, čerpanie podzemnej vody alebo napĺňanie súkromných vodných plôch môže spôsobovať poklesy hladiny v tokoch či v podzemných rezervoároch (hlavne v suchých obdobiach).
- vi. **Zmena životného štýlu najmä prisťahovaného obyvateľstva** – upúšťanie od hospodárenia.

3. CIELE OCHRANY A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie cieľov ochrany

Jednotlivé ciele ochrany sú viazané na EFP. Tie sú vymedzené na základe zoskupenia ekologicky príbuzných biotopov a ich rovnakého ekologického a socioekonomického hodnotenia a rovnakým spôsobom využívania územia (požiadavkami na starostlivosť). EFP je charakterizovaný homogenitou ekologických podmienok a jednotným funkčným zameraním z hľadiska cieľov ochrany prírody, pričom je v území priestorovo opakovateľnou jednotkou s podrobne určeným typom základnej starostlivosti. Podrobnejšie sú jednotlivé EFP charakterizované v časti 3.2.

Na zabezpečenie ochrany prírodných hodnôt CHKO Poľana bolo definovaných 7 dlhodobých cieľov:

Dlhodobý cieľ 1: Zachovanie alebo postupná obnova lesných ekosystémov a druhov na nich viazaných

Dlhodobý cieľ 2: Zachovanie alebo zlepšovanie stavu nelesných biotopov a druhov na nich viazaných a zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov pri udržaní a zvýšení stavov hospodárskych zvierat v území

Dlhodobý cieľ 3: Zachovanie krajinného rázu územia

Dlhodobý cieľ 4: Kontinuálny a systematický výskum predmetov ochrany

Dlhodobý cieľ 5: Vytvorenie vhodného destinačného manažmentu s využitím značky UNESCO – BR Poľana – rozvoj cestovného ruchu

Dlhodobý cieľ 6: Dlhodobé fungovanie spolupráce a participácie pri starostlivosti o predmety ochrany CHKO Poľana prostredníctvom Koordinačnej rady BR Poľana

Dlhodobý cieľ 7: Ochrana územia pred negatívnymi vplyvmi na geomorfologické a hydrologické hodnoty.

Dlhodobé ciele budú napĺňané cez nasledovné operatívne ciele:

Dlhodobý cieľ 1: Zachovanie alebo postupná obnova lesných ekosystémov a druhov na nich viazaných

- Operatívny cieľ 1.1: Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov v **EFP L1**
- Operatívny cieľ 1.2: Obnova prirodzenosti lesných ekosystémov v **EFP L2**
- Operatívny cieľ 1.3: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva so zameraním na obnovu biotopov a druhovú ochranu v **EFP L3**
- Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva (aktívny manažment) so zameraním na obnovu potenciálnych biotopov pre druh hlucháň hôrny v **EFP L4**
- Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov bežnými postupmi hospodárenia. **EFP L5**

Dlhodobý cieľ 2: Zachovanie alebo zlepšovanie stavu nelesných biotopov a druhov na neviazaných a zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov pri udržaní a zvýšení stavov hospodárskych zvierat v území

- Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie výmery nelesných biotopov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany ÚEV, zachovanie výmery TTP na úrovni 80 % z využívaných TTP (v rámci ÚEV) a 60 % zo súčasnej výmery celkovo využívaných TTP v rámci CHKO Poľana pri zachovaní súčasnej výmery nelesných travinno-bylinných biotopov.
- Operatívny cieľ 2.2: Zachovanie alebo zlepšenie stavu ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.
- Operatívny cieľ 2.3: Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov.
- Operatívny cieľ 2.4: Zavedenie funkčných a dlhodobu udržateľných manažmentov veľkých šeliem zohľadňujúcich aj ďalšie dôležité poslania a ciele CHKO Poľana.

Dlhodobý cieľ 3: Zachovanie krajinného rázu územia

- Operatívny cieľ 3.1: Usmernenie požiadaviek na výstavbu so zameraním na zachovanie špecifického krajinného rázu.
- Operatívny cieľ 3.2: Podpora ľudí v regióne a v okolí, ktorí aktívne hospodária v rámci územia CHKO.
- Operatívny cieľ 3.3: Zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu územia a zlepšenie stavu životného prostredia v dotknutých obciach.

Dlhodobý cieľ 4: Kontinuálny a systematický výskum predmetov ochrany

- Operatívny cieľ 4.1: Realizácia komplexných výskumov a pravidelný monitoring biotopov a druhov európskeho a národného významu. Spolupráca s vedeckými inštitúciami a akademickou obcou.

Dlhodobý cieľ 5: Vytvorenie vhodného destinačného manažmentu s využitím značky UNESCO – BR Poľana – rozvoj cestovného ruchu

- Operatívny cieľ 5.1: Budovanie regionálnej identity CHKO Poľana.
- Operatívny cieľ 5.2: Vytváranie ponuky produktov v prírodnom cestovnom ruchu založenej na spoznávaní prírody a kultúrnych hodnôt CHKO Poľana.
- Operatívny cieľ 5.3: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci s partnermi v území a uplatňovanie manažmentu udržateľného cestovného ruchu.

Dlhodobý cieľ 6: Dlhodobé fungovanie spolupráce a participácie pri starostlivosti o predmety ochrany CHKO Poľana prostredníctvom Koordinačnej rady BR Poľana

- Operatívny cieľ 6.1: Uplatnenie participatívneho rozhodovania v rámci existujúcej KR BR Poľana.

Dlhodobý cieľ 7: Ochrana územia pred negatívnymi vplyvmi na geomorfologické hodnoty a hydrologické hodnoty

- Operatívny cieľ 7.1: Zachovanie unikátnych geomorfologických javov, foriem a štruktúr.
- Operatívny cieľ 7.2: Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na nich viazaných.

- Operatívny cieľ 7.3: Integrovaná ochrana kvality a kvantity podzemných a povrchových vôd.

Plnením vyššie stanovených cieľov programu starostlivosti dôjde tiež k naplneniu cieľov ochrany pre jednotlivé ÚEV (druhy a biotopy, ktoré tvoria predmet ochrany ÚEV), ktoré sú uvedené v prílohe č. 6.8.

3.2. Zásady a regulatívy hospodárskeho, rekreačného a iného využívania územia

Pri stanovení rámcov a zásad využívania územia bola využitá dokumentácia ochrany prírody a krajiny: *Zásady starostlivosti o biotopy európskeho významu a biotopy druhov európskeho významu v územiach európskeho významu*⁹(ďalej len „zásady starostlivosti“), ktoré sú definované pre jednotlivé predmety ochrany ÚEV v rámci CHKO. Zásady starostlivosti nastavené na národnej úrovni boli primerane aplikované v nadväznosti na reálny stav územia a stupeň ochrany v ňom platiaci. Základnou z podmienok pre uplatnenie nižšie uvedených zásad starostlivosti, ako aj navrhovaných opatrení, je súčinnosť s vlastníkom a užívateľom.

Rozdelenie územia na ekologicko-funkčné priestory (EFP)

Celé územie CHKO je v nadväznosti na podobný spôsob starostlivosti členené na 14 EFP (**EFP L1 až L5 a EFP N1 až N8, G1**), ktoré sú zobrazené v mapových prílohách č. 6.5.1 a 6.5.2, a v nasledujúcich tabuľkách č. 12 a 13. Podrobnejšie mapy EFP v rámci CHKO sú v prílohách č. 6.5.2 -a až 6.5.2 -e, , resp. členenie EFP v jednotlivých ÚEV boli spracované v mapových prílohách č. 6.5.3 – a až 6.5.3 – j.

Tabuľka č. 12: Prehľad lesných EFP

Lesné biotopy		Výmera (ha)	Stupeň ochrany (SO)
EFP L1	Lesné a nelesné biotopy ponechané na samovoľný vývoj	1 560,81	5.
EFP L2	Lesy s cieľom priblíženia sa k stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi	135,02	4.
EFP L3	Lesy s prírodou blízkym hospodárením	2 003,18	2.
EFP L4	Potenciálne biotopy pre hlucháňa	297,87	2.
EFP L5	Bežne obhospodarované lesy	13 740,22	2.

EFP L1 Lesné a nelesné biotopy ponechané na samovoľný vývoj – s výmerou 1 560,81ha.

Predmetný EFP je vymedzený v lokalitách existujúcich maloplošných chránených území s platným 5. stupňom ochrany (NPR Zadná Poľana, NPR Hrončecký grúň, NPR Ľubietovský Vepor, PR Vrchslatina, PR Pri Bútl'avke, PR Havranie skaly, PR Mačinová, PR Pralesy Slovenska – Bútl'avka, PR Pralesy Slovenska – Bukovina, PR Pralesy Slovenska – Bartkovo, PR Pralesy Slovenska – Bystrý Potok, PR Pralesy Slovenska – Koryto, PR Pralesy Slovenska - Kútik, PR Pralesy Slovenska- Poľana). **Zasahuje do ÚEV Poľana a ÚEV Koryto a prekrýva sa s ÚEV Vrchslatina.**

⁹ <https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/natura2000/zasady-starostlivosti-2022.pdf>

V EFP L1 sú zaradené biotopy: Ls 2.2 Dubovo-hrabové lesy panónske (* 91G0) (na výmere 14,32 ha), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180) (na výmere 262,31 ha), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130) (na výmere 955,14 ha), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110) (na výmere 34,02 ha), Ls 5.3 Javorovo-bukové horské lesy (9140) (na výmere 33,50 ha), Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0) (na výmere 13,01 ha), Ls 9.1 Smrekové lesy čučoriedkové (9410) a Ls 9.2 Smrekové lesy vysokobylinné (9410) (na výmere 354,77 ha). V rámci EFP L1 sa zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov, ktoré sú na lesné biotopy viazané – uchaňa čierna (*Barbastella barbastellus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), kyjanôčka zelená (*Buxbaumia viridis*), * vlk dravý (*Canis lupus*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*), (dvojhrot zelený (*Dicranum viride*) – novo zistený), rys ostrovid (*Lynx lynx*), netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*), * *fuzáč zemolezový (*Pseudogaurotina excellens*), * fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), (drevník ryhovaný (*Rhysodes sulcatus*) – novo zistený), mlok karpatský (*Lissotriton (=Triturus) montandoni*), *medveď hnedý (*Ursus arcos*), d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*), hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*), kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*), jariabok hôrny (*Tetrastes (Bonasia) bonasia*), pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), žltochvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*), a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: alektória rozkonárená (*Alectoria sarmentosa*), fúzatec dvojfarebný (*Bryoria bicolor*), pľuzgierka islandská (*Cetraria islandica*), koralica lesná (*Corallorhiza trifida*), jamkatec veľký (*Lobaria amplissima*), jamkatec pľúcny (*Lobaria pulmonaria*), stužkovec jaseňový (*Ramalina fraxinea*), bradatec drsný (*Usnea dasopoga*), koralovec ježovitý (*Hericium erinaceus*), misôčka tmavá (*Pseudoplectania melaena*), krivec najmenší (*Gagea minima*), plavúň pučivý (*Lycopodium annotinum*), plavúň obyčajný (*Lycopodium clavatum*), tis obyčajný (*Taxus baccata*), soldanelka valašská (*Soldanella marmarossiensis*), bystruška zlatá (*Carabus auronitens*) bystruška (*Carabus irregularis*), *Ditylus laevis*, behúnik podzemný (*Duvalius microphthalmus microphthalmus*), krasoň jedľový (*Eurythyrea austriaca*), kováčik (*Lacon lepidopterus*), ďateľ veľký (*Dendrocopos major*), sova lesná (*Strix aluco*), krivonos smrekový (*Loxia curvirostra*), orešnica perlavá (*Nucifraga caryocatactes*), drozd kolohrivec (*Turdus torquatus*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- zachovanie (obnova) prirodzených ekosystémov zabezpečením priebehu prírodných procesov – ponechanie územia bez hospodárskych zásahov (lesné aj prirodzené nelesné biotopy),
- priebežný výskum a monitoring stavu predmetov ochrany na založených TML,
Nasledovné zásady je možné realizovať len na základe udelenia výnimky, resp. určenia pre ŠOP SR alebo pri zmene legislatívy:
- Zasahovanie do lesného porastu, pôdneho a vegetačného krytu z dôvodu údržby a opravy existujúcich lesných ciest, zakreslených v lesníckych porastových mapách, ktorá zahŕňa opravy konštrukčných vrstiev lesných ciest, pozdĺžnych a priečných odvodňovacích zariadení, údržbu výkopových a násypových svahov zemného telesa cesty, udržiavanie prejazdného profilu lesných ciest pre odvozné prostriedky na odvoz dreva orezom korún krov a stromov zasahujúcich do prejazdného profilu cesty. Predmetné lesné cesty a zväžnice využiť na približovanie a odvoz drevnej hmoty v nevyhnutnom rozsahu.
- V prípade potreby využitia lanových systémov na približovanie dreva, kotvenie lanových systémov aj v porastoch zasahujúcich do pralesov za predpokladu minimalizovania zásahov do vegetačného krytu.

- Individuálny lov kopytníkov (jeleň lesný, diviak lesný) zameraný na udržiavanie ich stavov pri zachovaní ekologickej rovnováhy.
- Na nevyznačených chodníkoch, zakreslených v lesníckych porastových mapách vykonať prepilovanie stromov padnutých na teleso chodníka, orez konárov zasahujúcich do profilu chodníka, výrub náletu drevín a vyžínanie v telese chodníka, ručná údržba priečného profilu telesa chodníka, vyrezávanie stupov na stromoch spadnutých do telesa chodníka, v prípade existujúcich vyznačených turistických chodníkov aj spiľovanie odumretých stromov ohrozujúcich svojim pádom osoby pohybujúce sa na vyznačenom turistickom chodníku.
- pohyb verejnosti po vyznačených turistických trasách a mäkký turizmus s odborným sprievodom zamestnanca ŠOP SR, Správy CHKO Poľana a Lesov SR, š. p. po trasách:
 1. Dežmov kopec – Pod Strungou – Paulíkova plocha – Čierny grúň
 2. Kruhy – Jánošíkova skala – Bútľavka – Kurienec.

EFPL2 Lesy s cieľom priblíženia sa k stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi – zaberá územie v rámci CHKO s výmerou 135,02 ha.

Je vymedzený v rámci lesných porastov ochranného pásma NPR Hrončecký grúň (LC Lesy Hronec, JPRL č. 294, 295, 296, 297, 302, 303, 304, 305, 306a, 306b, 306c, 307a, 307b, 308a, 308b) a PR Kopa (LC Očová, JPRL č. 409), PP Kalamárka (LC Očová, JPRL č. 520). **Zasahuje do ÚEV Poľana a ÚEV Kopa.**

V EFP L2 sú zaradené biotopy: Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180) (na výmere 8,49 ha), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130) (na výmere 113,41 ha). V rámci EFP L2 sa zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov európskeho významu, ktoré sú na lesné biotopy viazané – kyjanôčka zelená (*Buxbaumia viridis*), * fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*), * fuzáč zemolezový (*Pseudogaurotina excellens*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Lissotriton (=Triturus) montandoni*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), * vlk dravý (*Canis lupus*), *medveď hnedý (*Ursus arcos*), vydra riečna (*Lutra lutra*), hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*), kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*), jariabok hôrny (*Tetrastes (Bonasia) bonasia*), pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), žltochvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*), a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: alektória rozkonárená (*Alectoria sarmentosa*), fúzatec dvojfarebný (*Bryoria bicolor*), pluzgierka islandská (*Cetraria islandica*), koralica lesná (*Corallorhiza trifida*), jamkatec veľký (*Lobaria amplissima*), jamkatec pľúcny (*Lobaria pulmonaria*), stužkovec jaseňový (*Ramalina fraxinea*), bradatec drsný (*Usnea dasopoga*), koralovec ježovitý (*Hericium erinaceus*), misôčka tmavá (*Pseudoplectania melaena*), krivec najmenší (*Gagea minima*), plavúň pučivý (*Lycopodium annotinum*), plavúň obyčajný (*Lycopodium clavatum*), tis obyčajný (*Taxus baccata*), soldanelka valašská (*Soldanella marmarossiensis*), bystruška zlatá (*Carabus auronitens*) bystruška (*Carabus irregularis*), *Ditylus laevis*, behúnik podzemný (*Duvalius microphthalmus microphthalmus*), krasoň jedľový (*Eurythyrea austriaca*), kováčik (*Lacon lepidopterus*), ďateľ veľký (*Dendrocopos major*), sova lesná (*Strix aluco*), krivonos smrekový (*Loxia curvirostra*), orešnica perlavá (*Nucifraga caryocatactes*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- lesohospodárske opatrenia zameriť na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry v porastoch na stav blízky prírodnému lesu (dosiahnuť zastúpenie drevín zodpovedajúce stanovištným podmienkam daného biotopu, neodstraňovať z porastov pionierske dreviny, dosiahnuť vekovo a výškovo diferencované porasty);
- zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, s prirodzenou porastovou štruktúrou a textúrou porastov, s výskytom odumretého ležiaceho a stojaceho dreva, ponechať trvalo v bezzásahovom režime (LC Lesy Hronec, JPRL č. 297);
- plochy zasiahnuté prirodzenými disturbanciami (vetrové polomy, vývratiská či vyschnuté časti) sa ponechávajú bez zásahov s výnimkou zabezpečenia priechodnosti ciest a chodníkov; rovnako nie sú predmetom ťažby jednotlivé vývraty, zlomy či sucháre (mimo dreviny smrek);
- ponechať dostatok starších (d1.3 viac ako 50 cm) kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v objeme min. 60 m³/ha na dožitie;
- manažmentové opatrenia zameriť na udržanie/zvýšenie prítomnosti odumretého hrubého (min. hrúbka 50 cm) dreva na ploche biotopu (najmä na vlhkých stanovištiach) v objeme minimálne 40 m³/ha (stojace, ležiace kmene stromov hlavnej úrovne);
- pri hospodárskych zásahoch zamedziť prechodu mechanizmov a ťahaniu dreva cez prameniská a rašeliniská, rovnako cez vodné toky;
- úmyselné zásahy sa vykonávajú v mimohniezdnom období, t.j. od 1. septembra do 28. februára bežného kalendárneho roka;
- umožnenie pohybu osôb na výhľad Kopa odbočením z modrej turistickej značky.

Praktické uplatnenie hore uvedených zásad (ponechávanie stromov na dožitie a mŕtveho dreva) je podmienené pridelením finančných prostriedkov zo zdrojov mimo príslušného obhospodarovateľa lesa.

V EFP L3 Lesy s prírodou blízkyim hospodárením – s výmerou 2 003,18 ha

Je vymedzený v rámci lesných porastov v ÚEV mimo 4. a 5. stupňa ochrany (ÚEV Detsiansky potok, ÚEV Repiská, ÚEV Kopa, ÚEV Močidlíanska skala, ÚEV Poľana).

V EFP L3 sú zaradené biotopy: Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské (na výmere 28,44 ha), Ls4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180) (na výmere 41,25 ha), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130) (na výmere 586,95 ha), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110) (na výmere 3,25 ha).

V rámci EFP L3 sa budú realizovať opatrenia pre zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov, ktoré sú na lesné biotopy viazané – uchaňa čierna (*Barbastella barbastellus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), kyjanôčka zelená (*Buxbaumia viridis*), * vlk dravý (*Canis lupus*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*), * fuzáč zemolezový (*Pseudogaurotina excellens*), * fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), mlok karpatský (*Lissotriton (=Triturus) montandoni*), * medveď hnedý (*Ursus arcos*), jariabok hôrny (*Tetrastes (Bonasia) bonasia*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), bocian čierny (*Ciconia nigra*) a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: plavúň pučivý (*Lycopodium annotinum*), plavúň obyčajný (*Lycopodium clavatum*), bystruška zlatá (*Carabus*

auronitens) d'ateľ veľký (*Dendrocopos major*), sova lesná (*Strix aluco*), krivonos smrekový (*Loxia curvirostra*), orešnica perlavá (*Nucifraga caryocatactes*), mačka divá (*Felis sylvestris*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- uplatňujú sa princípy prírody blízkeho hospodárenia v lesoch podľa individuálnych podmienok konkrétneho stanovišťa so zameraním na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry lesných biotopov;
- v obnovovaných porastoch sa ponechávajú stromy z obnovovanej etáže na dožitie v počte najmenej 30 m³/ha (do počtu sa zarátavajú aj ponechané biotopové a dutinové stromy či ponechané deficitne zastúpené dreviny); smrek sa ponecháva len v odôvodnených prípadoch. Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímiesou jednotlivo stojacich jedincoch.
- pionierske dreviny sa neodstraňujú, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 20 %;
- v obnovovaných porastoch sa ponecháva hrubé odumreté drevo v objeme najmenej 20 m³/ha,
- odstraňovanie invázy nepôvodných drevín, drevín mimo svojho prirodzeného stanovišťa alebo pri ich neprirodzenom, vyššom zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová prímies (napr. nadlimitné neprirodzené zastúpenie smreka obyčajného v 5. a 6. lesnom vegetačnom stupni v biotope Ls 5.1, Ls 5.2), pričom sa musia zohľadňovať aj klimaticky podmienené meniace sa podmienky konkrétneho stanovišťa.

Obhospodarovatelia lesa podmieňujú uplatnenie hore uvedených zásad (ponechávanie stromov na dožitie a mŕtveho dreva) pridelením finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu alebo zdrojov EÚ.

EFP L4 Potenciálne lokality pre hlucháňa - lesné biotopy (v súčasnosti prevažne nezaradené biotopy) určené na aktívny manažment bol vymedzený na lesných biotopoch na výmere 297,87 ha.

Je vymedzený v rámci lesných porastov na LC Poľana, JPRL č. 74, 75 A, 76 A, 90 A, 91 B, 92 A, 93 B, 96, 97, na LC Očová, JPRL č. 47 A, 70 A, 70 B, 72 A, 115 A, 115 B, 116 A a na LC Kyslinky, JPRL č. 225 A, 249 B – časť, 251 – časť, 254 A – časť, 255 A – časť, 256 A, 259, 260 A, 260 B, 261 A, 262 A, 263 A, 263 B, 264 A, 265 D, 267 B, 268 A, 269 A, 270, 271 A, 274 A, 291 B, 295 A, 317. Vyššie uvedené JPRL sú súčasťou opatrení projektu LIFE IP NATURA 2000 SVK. Malou výmerou zasahuje do ÚEV Poľana.

V rámci EFP L4 sa v zmysle navrhovaných opatrení zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu biotopov predovšetkým pre druh hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*) a ďalších druhov vtákov, ktoré sú na lesné biotopy viazané – d'ateľ veľký (*Dendrocopos major*), sova lesná (*Strix aluco*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- v mladších lesných porastoch dosiahnuť mozaikovitú zníženie zakmenenia na 70 % s vytvorením línií bez drevín pre uľahčenie preletu jedincov hlucháňa hôrneho, aktívnou podporou zachovávať čo najdlhšie aj prímies prípravných drevín (breza, jarabina, rakyta);

- v starších porastoch sú opatrenia zamerané na zlepšenie porastovej štruktúry, zníženie zakmenenia, ako posilnenie stability a zlepšenie drevinového zloženia znižovaním zastúpenia smreka v prospech jedle, buka a cenných listnáčov, ponechávanie stromov na dožitie;
- podpora lovu predátorov hlucháňa, pri ktorých to umožňuje legislatíva;
- pri bežných predátoroch ako líška, kuna lesná a skalná, tchor tmavý, či jazvec hľadať možnosti na efektívnejší lov napríklad pomocou živolovných pascí, prípadne stimuláciu lovu v rámci spolupráce s užívateľmi poľovných revírov.

EFP L5 Bežne obhospodarované lesy – s výmerou 13 740,22 ha

Je vymedzený v rámci ostatných lesných porastov, ktoré nie sú zahrnuté do predošlých EFP. **Nezasahuje do žiadneho ÚEV.** Tvoria prevažne lesné porasty s výrazne zmeneným drevinovým zložením. Tieto boli vytvorené intenzívnym hospodárením vo veľmi vhodných podmienkach potenciálneho biotopu Ls 5.1, v menšej miere Ls 5.2. Porasty charakteru lesného biotopu v zmysle metodiky mapovania lesných biotopov (drevinové zloženie) predstavujú menej ako 20 % výmery EFP L5. Ide o biotopy: Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (* 91E0) (na výmere 23 ha), Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské (na výmere 61,6 ha), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180) (na výmere 195 ha), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130) (na výmere 1542 ha), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110) (na výmere 54 ha), Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (na výmere 21 ha).

V rámci EFP L5 sa zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov európskeho významu, ktoré sú na lesné biotopy viazané kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*), * fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), * medveď hnedý (*Ursus arcos*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), * vlk dravý (*Canis lupus*) a národného významu, ktoré sú na lesné biotopy viazané: salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*), skokan hnedý (*Rana temporaria*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*), jašterica živorodá (*Zootoca (=Lacerta) vivipara vivipara*) a ostatných chránených a významných druhov, ktoré sa tu vyskytujú: bystruška zlatá (*Carabus auronitens*), mačka divá (*Felis sylvestris*). Z ďalších druhov vtákov, ktoré sú na lesné biotopy viazané – d'ubník trojprstý (*Picoides tridactylus*), kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*), jariabok hôrny (*Tetrastes Bonasia) bonasia*), pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), žltouchvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- uplatňujú sa bežné spôsoby hospodárenia s cieľom zabezpečiť pestré drevinové zloženie (podľa jednotlivých biotopov, redukcia smreka) aj prirodzenejšiu porastovú štruktúru (jednoetážové porasty postupne obnovovať s cieľom dosiahnuť minimálne dvojetážovú štruktúru);
- Ponechávať prípravné dreviny – jarabiny, vrby, osiky, brezy, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 10 %;
- ponechávať stromy na dožitie, hlavne deficitne zastúpené dreviny a to v objeme min. 10 m³/ha; ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu a to v objeme min. 10 m³/ha;
- v porastoch, kde jedľa dosahuje zastúpenie do 20 %, túto drevinu ťažiť v rámci obnovy len v odôvodnených prípadoch ako je:

- súvislý výskyt jedle na ploche, kde v rámci obnovy je nevyhnutné zasiahnuť,
- nutnosť ťažby jedle z technologických dôvodov: jedľa v trase lanovky, na približovacej linke, a pod.,
- jedľa je nevyhnutné odstrániť z bezpečnostných dôvodov.

Obhospodarovatelia lesa podmieňujú uplatnenie hore uvedených zásad (ponechávanie stromov na dožitie a mŕtveho dreva) pridelením finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu alebo fondov EÚ.

Tabuľka č. 13: Prehľad nelesných EFP

Nelesné biotopy		Výmera (ha)	Stupeň ochrany
EFP N1	Mezofilné trávne porasty (biotopy Lk 1, Lk 3, Lk 7, Tr 8)	1 290,15	2., 3.
EFP N2	Horské kosné lúky (biotop Lk 2)	109,72	2., 4.
EFP N3	Vlhkomilné porasty vyšších polôh, rašeliniská, slatinné bezkolencové lúky, (biotopy Lk 4, Lk 5, Lk 6, Ra 3)	60,04	2., 4.
EFP N4	Intenzifikované, alebo druhovo chudobné trávne porasty (degradované, „nechránené biotopy“)	371,16	2.
EFP N5	Extenzívne využívaná mozaika rôznych poľnohospodárskych kultúr	366,11	2.
EFP N6	Nelesné biotopy s bezzásahovým režimom (Pi, Sk)	13,89	4., 5.
EFP N7	Trávne porasty s výskytom vybraných chránených druhov vtákov, hniezdiacich v trávnych porastoch	701,27	2., 4.
EFP N8	Ostatné nelesné plochy – Porasty nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) mimo LPIS blokov trávnych porastov, zarastajúce plochy (tzv. „Biele plochy“), antropogénne plochy (cesty, zastavané plochy)	1 220,94	2., 4., 5.

Vyčleňovanie EFP v nelesných biotopoch:

1. Plochy trávnych biotopov v rámci produkčných blokov na poľnohospodárskej pôde (ďalej len „LPIS“) boli zväčša na základe dominantného typu biotopu zaradené do EFP N1-4.
2. V prípadoch, ak vzácnejšie typy biotopov (napr. Lk 4, Ra 3) v bloku presahovali 35 % jeho výmery, sa zaradili do EFP pre daný minoritne zastúpený typ aj napriek tomu, že ten na ploche nedominuje.
3. Jeden blok LPIS sa zvyčajne prirad'oval k jednému EFP, iba v odôvodnených prípadoch (veľká pestrosť biotopov s identifikovateľným odlíšením hraníc) sa v rámci jedného bloku LPIS vyčlenilo viac EFP.
4. LPIS bloky, ktoré svojím druhovým zložením nevyhovujú žiadnemu typu biotopu, sa zaradili do EFP N5 (posledným mapovaním neboli zmapované ako biotopy chránené v zmysle prílohy č. 1 vyhlášky MŽP SR č. 170/2021 Z. z.).
5. EFP N5 sa vyčlenil v oblastiach s lazníckym osídlením v južnej časti CHKO.
6. EFP N6 sa vzťahuje na skalné a sutinové biotopy, resp. na biotopy nelesnej drevinovej vegetácie v 5. stupni ochrany.
7. EFP N7 sa vyčlenil v 6 lokalitných komplexoch, ktoré sú významné z hľadiska na zemi hniezdiacich druhov vtákov.

8. EFP N8 bol vyčlenený predovšetkým na, tzv. „bielych plochách“, ktoré nie sú zaradené do lesnej pôdy a nie sú ani súčasťou blokov LPIS. Zaradené sem boli plochy nelesnej drevinovej vegetácie, na ktorých je potrebná alebo prípustná jej likvidácia a je potrebná opätovná obnova trvalých travinných porastov.

EFP N1 Mezofilné trávne porasty (biotopy Lk 1, Lk 3, Lk 7, Tr 8) – s výmerou 1 290,15 ha

V EFP N1 sú zaradené biotopy európskeho významu: Lk 1 Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Tr 8 Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (* 6230) a na nich viazané druhy európskeho významu * zvonček hrbokoreňový (*Campanula serrata*). Prítomné sú tu aj druhy, európskeho významu, ktoré nepredstavujú predmet ochrany ÚEV: chrapkáč poľný (*Crex crex*), škovránik stromový (*Lullula arborea*). EFP zasahuje do UEV **Močidlíanska skala, Detviansky potok, Javorinka a Poľana.**

Realizáciou opatrení v týchto EFP sa má zároveň dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu ostatných nelesných biotopov národného významu: Lk 3 Mezofilné pasienky a spásané lúky, Lk 7 Psiarkové aluviálne lúky, a druhov rastlín a živočíchov národného významu a ostatných významných druhov na nich viazaných: vstavač ploštičný (*Anacamptis coriophora*, syn. *Orchis coriophora*), vstavačovec bazový (*Dactylorhiza sambucina*), vstavačovec (vemeniček) zelený (*Dactylorhiza viridis*, syn. *Coeloglossum viride*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*), vstavač mužský poznačený (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*, syn. *O. m.* subsp. *signifera*), pavstavač hlavatý (*Traunsteinera globosa*), soldanelka valašská (*Soldanella marmorossiensis*), žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*), veronika štítovitá (*Veronica scutellata*).

Zo živočíchov sú to koník pestrý (*Arcyptera fusca*), sedlovka bronzová (*Ephippiger ephippiger*), kobylka Frivaldského (*Pholidoptera frivaldskyi*), fuzáč borievkový (*Semanotus ruscicus*), droščík huňatý (*Emus hirtus*), fuzáč borievkový (*Semanotus ruscicus*), droščík májky (*Meloidae*). Z plazov sa tu objavuje vretenica severná (*Vipera berus*) alebo jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*).

Medzi charakteristické vtáky otvorených biotopov na týchto plochách patria: chrapkáč poľný (*Crex crex*), škovránik stromový (*Lullula arborea*), prhl'aviar čiernohlavý (*Saxicola rubicola*), strnádka obyčajná (*Emberiza citrinella*), strakoš obyčajný (*Lanius collurio*), penica obyčajná (*Sylvia communis*), zelienska obyčajná (*Chloris chloris*), ľabtuška hôrna (*Anthus trivialis*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

Kosenie a pasenie

- na kosných lúkach (v minulosti kosených) zachovať pravidelné kosenie 1- až 2-krát za rok; na niektorých lokalitách je vhodné/možné extenzívne dopásanie v jesennom alebo v jarnom období (apríl, máj, september až november);
- kosbu na 10 % pôdneho bloku je vhodné (nie povinné) posunúť na neskorší termín (minimálne od 1. augusta), kde môžu byť zahrnuté menej produktívne časti, ako napr. strmší svah alebo medza, podmáčané miesto a pod., z pohľadu ochrany niektorých skupín živočíchov. Z pohľadu ochrany motýľov je vhodným opatrením ponechanie nepokoseného pásu až do konca septembra;

- na pasienkoch zachovať extenzívne pasenie, pravidelné prekladanie košiarov a zabezpečiť ochranu hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami strážením stáda pastierskymi strážnymi psami, ako aj elektrickým oplôtikom;
- mulčovanie je možné len na dlhodobo neobhospodarovaných lúkach – so starinou a sukcesnými drevinami – z dôvodu pripravenia lokality na bežné obhospodarovanie. V takomto prípade je možné mulčovať max. 3 roky po sebe. Doplnkovo mulčovať je možné aj nedopasky na spásaných pasienkoch;
- pri intenzívnej pastve pasienky (biotop Lk 3) udržiavať v nezaburinenom stave, plochy zarastené nitrofilnými druhmi, ako sú žihľava, bodliak a pod., vykásať alebo mulčovať (odstraňovanie nedopaskov). Nedopasky do 5 % plochy pôdneho bloku sú akceptovateľné z dôvodu zachovania biodiverzity.

Košarovanie a stádlenie

- pri stádlení a košarovaní hospodárskych zvierat na plochách TTP dohodnúť konkrétne miesto stádlenia a košarovania so Správou CHKO Poľana, aby nedošlo k poškodeniu vzácných biotopov.

Hnojenie, použitie chemických prípravkov a iné aktivity

- vylúčenie aplikácie chemických a iných podobných prípravkov (pesticídov, umelých hnojív, digestátu);
- možné je použiť hnoj, hnojovku, príp. močovku (v dohodnutých/povolených množstvách a za dohodnutých podmienok); Maximálnu dávku organických hnojív zodpovedajúcu 50 kg N/ha možno aplikovať len jedenkrát za dva roky na biotop mezofilné trvalé trávne porasty a horské kosné lúky; excrementy pasúcich sa zvierat sa nezapočítavajú do tohto limitu
- vylúčiť rozorávanie lúk a pasienkov;
- pozemky, ktoré boli dlhodobo využívané ako orná pôda (orba a pestovanie plodín alebo krmiva), môžu byť takto využívané aj naďalej.

Dôležitým faktorom, ktorý významne (priamo či nepriamo) prispieva k zachovaniu nelesných biotopov v EFP N1 na území CHKO, sú hospodárske zvieratá, preto je kľúčová podpora chovov hospodárskych zvierat (predovšetkým tradičných plemien).

Zásady pri výrube náletových drevín a krovín:

- výrub drevín vykonať v mimohniezdnom období (od 1.9. do 31.3. bežného kalendárneho roka);
- ponechať solitérne dreviny s obvodom kmeňa nad 120 cm, solitérne jedince ovocných drevín, napr. čerešňa vtáčia, jablň, ponechať dreviny s hniezdami a dutinové stromy, ktoré budú slúžiť alebo slúžia na hniezdenie vtákov a netopierov;
- nezasahovať do najcennejších lokalít s lesnými vyvinutými biotopmi (s charakterom lesa), ktoré vznikali sekundárnou sukcesiou niekoľko desiatok rokov (viac ako 50) po opustení obhospodarovania;
- výruby vykonávať tak, aby nedošlo k poškodeniu vegetačného krytu (ešte v nezarastenej časti TTP náletovými drevinami) na lokalite (najmä pri vyťahovaní, približovaní a odvoze dreva);

- po skončení rubných prác zabezpečiť uhádzanie všetkých zvyškov po ťažbe (konárov) do kôp, na miestach s výskytom travinného porastu je nutné odtrhnúť všetky zvyšky po ťažbe na okraj lúky;
- pri plošnom výrube zabezpečiť opätovné nezmladzovanie pňov vyrúbaných drevín a krovín opakovaným vykášaním výmladkov listnatých drevín a krovín, prípadne frézovanie.

EFP N2 Horské kosné lúky (biotop Lk 2) – s výmerou 109,72 ha

V EFP N2 je zaradený len biotop európskeho významu: Lk 2 Horské kosné lúky (6520) a na neho viazaný prioritný druh európskeho významu * zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*). EFP zasahuje do **UEV Močidlíanska skala, Dolná Zálomská a Poľana**.

Realizáciou opatrení v týchto EFP sa má zároveň dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu druhov rastlín a živočíchov národného významu a ostatných významných druhov na nich viazaných: vstavačovec bazový (*Dactylorhiza sambucina*), vstavačovec (vemeniček) zelený (*Dactylorhiza viridis*, syn. *Coeloglossum viride*).

Zo živočíchov sú to koník pestrý (*Arcyptera fusca*), sedlovka bronzová (*Ephippiger ephippiger*), kobylka Frivaldského (*Pholidoptera frivaldskyi*), fuzáč borievkový (*Semanotus ruscicus*), drobčik huňatý (*Emus hirtus*), fuzáč borievkový (*Semanotus ruscicus*), drobčik májky (*Meloidae*). Z plazov sa tu objavuje vretenica severná (*Vipera berus*) alebo jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*).

Medzi charakteristické vtáky otvorených biotopov na týchto plochách patria: chrapkáč poľný (*Crex crex*), škovránik stromový (*Lulus arborea*), prhl'aviar čiernohlavý (*Saxicola rubicola*), strnádka obyčajná (*Emberiza citrinella*), strakoš obyčajný (*Lanius collurio*), penica obyčajná (*Sylvia communis*), zelienska obyčajná (*Chloris chloris*), ľabtuška hôrna (*Anthus trivialis*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

Kosenie a pasenie

- na kosných lúkach (v minulosti kosených) zachovať pravidelné kosenie 1- až 2-krát za rok; na niektorých lokalitách je vhodné/možné extenzívne dopásanie v jesennom alebo v jarnom období (apríl, máj, september až november);
- na pasienkoch zachovať extenzívne pasenie; pravidelné prekladanie košiarov a zabezpečiť ochranu hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami strážením stáda pastierskymi strážnymi psami, ako aj elektrickým oplôtom;
- mulčovanie je možné len na dlhodobo neobhospodarovaných lúkach – so starinou a sukcesnými drevinami – z dôvodu prípravenia lokality na bežné obhospodarovanie; v takomto prípade je možné mulčovať max. 3 roky po sebe; doplnkovo mulčovať je možné aj nedopasky na spásaných pasienkoch;
- pri intenzívnej pastve udržiavať pasienky v nezaburinenom stave, plochy zarastené nitrofilnými druhmi ako sú žihľava, bodliak a pod., vykášať alebo mulčovať (odstraňovanie nedopaskov). Nedopasky do 5 % plochy pôdneho bloku sú akceptovateľné z dôvodu zachovania biodiverzity;
- možné je použitie hnoja, hnojovky (v dohodnutých/povolených množstvách a za dohodnutých podmienok).

Košarovanie a stádlenie

- pri stádlení a košarovaní hospodárskych zvierat na plochách TTP dohodnúť konkrétne miesto stádlenia a košarovania so Správou CHKO Poľana (aby nedošlo k poškodeniu vzácných biotopov).

Dôležitým faktorom, ktorý významne (priamo či nepriamo) prispieva k zachovaniu nelesných biotopov v EFP N2 na území CHKO, sú hospodárske zvieratá, preto je kľúčová podpora chovov hospodárskych zvierat (predovšetkým tradičných plemien).

Zásady pri výrube náletových drevín a krovín sú identické ako v prípade EFP N1.

EFP N3 Vlhkomilné porasty vyšších polôh, rašeliniská, slatinné a bezkolencové lúky (biotopy Lk 4, Lk 5, Lk 6, Ra 3) – s celkovou výmerou 60,04 ha

V EFP N3 sú zaradené biotopy európskeho významu: Lk 4 Bezkolencové lúky (6410), Lk 5 Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach (6430), Ra 3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140) a na nich viazané druhy európskeho významu kosákovce lesklý (*Hamatocaulis vernicosus*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Lissotriton (=Triturus) montandoni*). Prítomné sú tu aj druhy, európskeho významu, ktoré nepredstavujú predmet ochrany území európskeho významu: * spriadač kostihojový (*Euplagia (=Callimorpha) quadripunctata*), modráčik čierňoškvrný (*Maculinea arion*), modráčik krvavcový (*Maculinea teleius*) a ohniváček veľký (*Lycena dispar*). EFP zasahuje do **UEV Močidlíanska skala, Dolná Zálomská, Detviansky potok, Javorinka a Poľana.**

Realizáciou opatrení v týchto EFP sa má zároveň dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu ostatných nelesných biotopov národného významu: Lk 6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí, Lk 10 Vegetácia vysokých ostríc, a druhov rastlín a živočíchov národného významu a ostatných významných druhov na nich viazaných: ostrica tŕňomilná (*Carex umbrosa*), vstavačovec laponský (*Dactylorhiza lapponica*), vstavačovec májový pravý (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*), rosička okrúhlostá (*Drosera rotundifolia*), kruštík močiarny (*Epipactis palustris*), mečík strechovitý (*Gladiolus imbricatus*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*), vŕba rozmarínolistá (*Salix rosmarinifolia*), kosatec sibírsky (*Iris sibirica*), žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*), veronika štítovitá (*Veronica scutellata*), drojhrot vlnkatý (*Dicranum undulatum*), bakuľka trojrohá (*Meesia triquetra*).

Pre lúčne biotopy s výskytom mokradí je charakteristický výskyt obojživelníkov napr. mlok horský (*Triturus alpestris*) zriedkavejšie mlok karpatský (*Lissotriton (=Triturus) montandoni*), tiež je na tieto biotopy viazaná aj salamandra alebo ďalšie druhy ako kunka žltobruchá, skokan hnedý, ropucha bradavičnatá a to hlavne v čase rozmnožovania. Z plazov sa tu objavuje vretenica severná (*Vipera berus*) alebo jašterica živorodá (*Zootoca vivipara*).

Medzi charakteristické vtáky otvorených biotopov na týchto plochách chrapkáč poľný (*Crex crex*), škovránik stromový (*Lulus arborea*), pŕhl'aviar čierňohlavý (*Saxicola rubicola*), strnádka obyčajná (*Emberiza citrinella*), strakoš obyčajný (*Lanius collurio*), penica obyčajná (*Sylvia communis*), ľabtuška hôrna (*Anthus trivialis*).

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- podmáčané lúky (biotopy Lk 4, Lk 5, Lk 6) spravidla len kosiť (obmedziť vchádzanie hospodárskych zvierat do biotopu. Prepasenie je možné, len veľmi krátkodobo v jesennom období),

- Biotop Ra 3 a jeho degradované štádiá len kosiť (obmedziť pasenie, napájania a vchádzania hospodárskych zvierat). Kosbu na 10 % pôdneho bloku posunúť je vhodné (nie povinné) na neskorší termín (minimálne od 1. augusta), kde môžu byť zahrnuté menej produktívne časti, ako napr. strmší svah alebo medza, podmáčané miesto a pod., z pohľadu ochrany niektorých skupín živočíchov. Z pohľadu ochrany motýľov je vhodným opatrením ponechanie nepokoseného pásu až do konca septembra;
- mulčovanie je možné len na dlhodobu neobhospodarovaných lúkach – so starinou a sukcesnými drevinami – z dôvodu pripravenia lokality na bežné obhospodarovanie, v takomto prípade je možné mulčovať max. 2 roky po sebe;
- ponechať brehové porasty vodných tokov, min. 5 m od brehovej čiary po oboch stranách vodného toku (okrem miest preháňania dobytky a ich napájania).

Zásady pri výrube náletových drevín a krovín sú rovnaké ako v prípade EFP N1.

EFP N4 Intenzifikované alebo druhovo chudobné trávne porasty - s celkovou výmerou 371,16 ha

Model je nastavený ako obnovný pre druhovo chudobné trávne porasty, ktoré boli v minulosti intenzifikované, alebo nevhodne využívané (nevyužívanie, degradácia). Tieto plochy pri poslednom mapovaní neboli identifikované ako chránené biotopy. Opatrenia sú v súlade s vyhláškou č. 24/2008 Z. z. Cieľom je zachovať alebo zlepšiť stav TTP (nelesných biotopov) a mokradí alebo ich obnova. EFP zasahuje do **UEV Močidlíanska skala, Detviarsky potok, Javorinka a Poľana.**

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- v rámci EFP N4 je možné kosenie, pasenie alebo ich kombinácia v rámci 1 roku alebo medziročne oba spôsoby,
- vylúčenie minerálnych hnojív a hnojovice,
- organické hnojenie je povolené s dávkou 50 kg N/ha raz za dva roky (do limitu sa nezapočítavajú exkrementy pasúcich sa zvierat),
- vylúčenie používania chemických prípravkov,
- maximálna frekvencia kosenia (2-krát/rok),
- minimálna frekvencia kosenia (ak sa lokalita využíva iba na kosenie) 1-krát/rok,
- kosenie od stredu k okrajom pozemku alebo po pásoch od jedného okraja pozemku k druhému (podmienka neplatí pre užívateľské bloky menšie ako 1 ha),
- košarovanie je možné,
- mulčovanie je možné ako obnovný zásah na odstránenie náletu a prípravu plochy na bežné využívanie. Je možné ho aplikovať najviac 2 roky po sebe a najviac 2-krát/7 rokov.

EFP N5 Extenzívne využívaná mozaika rôznych poľnohospodárskych kultúr - s celkovou výmerou 366,11 ha

EFP je vylíšený a nastavený ako udržiavací pre extenzívne využívanú mozaiku rôznych poľnohospodárskych kultúr, ktorá je typická pre okolie laznických usadlostí Podpoľania (Snohy, Iviny, Javorinka). Podmienky rešpektujú špecifiká takéhoto typu využívania zeme (pestrosť kultúr, rýchle striedanie kultúr, extenzívne hospodárenie na báze organického hnojenia). Tento EFP zasahuje do **ÚEV Močidlíanska skala.**

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- vylúčenie používania minerálnych hnojív,
- rozorávanie trávnych porastov je možné len pre hospodárstva s chovom hospodárskych zvierat s podmienkou, že budú po rozoraní využívané ako orná pôda najviac 3 roky,
- najväčšia súvislá rozloha rozoranej pôdy je 0,3 ha,
- nie je možné rozoráť podmáčané trávne porasty,
- v rámci jednej farmy (súkromného hospodárstva) je potrebné ponechať aspoň 25 % trávnych porastov, ktoré sú úplne vyňaté z rozorávok,
- limit pre organické hnojenie je 100 kg N/rok na ornej pôde a 50 kg N/raz za 2 roky na trávnych porastoch (do limitu sa nezapočítavajú exkrementy pasúcich sa zvierat),
- zákaz prísevov do trávnych porastov,
- mulčovanie je možné len ako obnovný zásah na odstránenie náletu a prípravu plochy na bežné využívanie. Je možné ho aplikovať najviac 2 roky po sebe a najviac 2-krát/7 rokov.

EFP N6 Nelesné biotopy s bezzásahovým režimom – s výmerou 13,89 ha v ÚEV a ďalšie nemapované v rámci CHKO

EFP je vylíšený a nastavený pre nelesné biotopy, ktoré si nevyžadujú pravidelný manažment (skalné, sutinové, pionierske) – ide o biotopy európskeho významu: Sk 2 Silikátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou (8220), Sk 5 Nespevnené silikátové sutiny v kolínnom stupni (8150). Jeho cieľom je zabrániť aktivitám, ktoré môžu negatívne ovplyvniť dané biotopy. Tento EFP zasahuje do **ÚEV Kopa a Poľana**.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- biotopy je potrebné ponechať bez zásahu,
- vylúčená je ťažba nerastných surovín, narušovanie pôdneho krytu a vegetácie, výrub drevín, odvodňovanie pozemkov.

EFP N7 Trávne porasty s výskytom vybraných chránených druhov vtákov, hniezdiacich v trávnych porastoch – s výmerou 701,27 ha

EFP je vylíšený a nastavený pre mezofilné a vlhkomilné porasty s výskytom chránených druhov vtákov hniezdiacich na zemi (*Coturnix coturnix*, *Crex crex*). Týka sa 8 lokálnych komplexov (Zákluky, Sihlička, Obrubovanec, Chrapková, Javorinka, Hrochotská dolina, Vrchdetva, Príslopy). Podmienky vychádzajú z ekologických nárokov druhov, z nastavenia agro-environmentálnej schémy na ochranu biotopov vybraných druhov vtákov, ako aj z vyhlášky, ktorou bolo vyhlásené CHVÚ Poľana. Tento EFP zasahuje do **ÚEV Detviensky potok a Javorinka**.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- Kosbu je potrebné vykonávať od stredu smerom k okrajom alebo po pásoch od jedného okraja pozemku k druhému,
- Pri strojovej kosbe je potrebné používať výstražné reťaze.

EFP N8 Ostatné nelesné plochy - Porasty nelesnej drevinovej vegetácie (NDV) mimo LPIS blokov trávnych porastov („biele plochy“) – s výmerou 1 220,94 ha

EFP je nastavený a vylíšený pre porasty NDV mimo produkčných blokov LPIS, ktoré je potrebné odstrániť alebo zredukovať ako nežiaduce, alebo je možné ich odstrániť ak o to prejaví záujem vlastníka alebo užívateľa. Boli sem zaradené aj antropogénne plochy (zastavané plochy, cesty, a pod.). EFP zasahuje do **UEV Močidlíanska skala, Dolná Zálomská, Javorinka a Poľana**.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- Výrub alebo iný spôsob likvidácie porastov NDV nie je možný v období od 15. marca do 15. augusta (1. septembra) kalendárneho roka,
- Odstraňujú sa prednostne kroviny (lieska, trnka, ruža) a ihličnaté dreviny (smrek, borovica), následne pionierske listnaté dreviny (víba, jelša, breza, rakyta), až nakoniec ostatné listnaté dreviny (napr. buk, dub, hrab, cenné listnáče a ovocné dreviny),
- Stromy, ktoré vyznačí organizácia ochrany prírody na ponechanie (vitálne jedince staršieho veku významné z pohľadu ochrany prírody a tvorby krajiny) musia byť ponechané,
- Vhodné je zakladanie silvo-pastorálnych agrolesníckych systémov, ktoré v týchto lokalitách môžu predstavovať územia s vysokou biodiverzitou, pri ponechaní starších, vzrastlých jedincov drevín.

EFP G1 Špecifická geologická, geomorfologická a hydrologická stavba s unikátnym krajinným rázom

EFP je vylíšený v hraniciach CHKO Poľana. Predstavuje pohorie Poľany s kolapsovo-erozívnou kalderou a množstvom geologických javov, štruktúr a foriem, špecifickou hydrologiou (dostredivá a odstredivá sieť vodných tokov) a krajinným rázom. V rámci tohto EFP sa nachádzajú všetky **ÚEV, ktoré sú v území CHKO Poľana - UEV Močidlíanska skala, Dolná Zálomská, Detsiansky potok, Koryto, Kopa, Javorinka, Hrbatá lúčka, Vrchslatina, Repiská a Poľana**.

Zásady starostlivosti a využívania územia:

- Zabránenie vzniku prieskumných území, ložísk nevyhradených nerastov, chránených ložiskových území a dobývacích priestorov,
- Zabránenie vzniku úložísk odpadov vrátane jadrového paliva v rámci územia CHKO,
- Usmerňovanie a obmedzovanie zásahov do vodných tokov poškodzujúcich prirodzený charakter vodných tokov.
- Pri obhospodarovaní lesných a poľnohospodárskych pozemkov zamedziť zasahovaniu (napr. približovanie dreva, vchádzanie technikou) do vodných tokov,
- Cielená a citlivá údržba brehových porastov na toku Hučava v Hrochotskej doline,
- Zamedziť výstavbe malých vodných elektrární (ďalej len „MVE“) v rámci územia CHKO a na tokoch v širšom okolí,
- Prísne dodržiavanie regulatívov pre pásma hygienickej ochrany (I., II., III.) vodnej nádrži Hriňová,

- Budovanie vodozádržných opatrení v krajine a na zamokrených nivách vodných tokov zvýšiť retenčnú schopnosť alúvia pojať a sploštiť bleskové povodne a schopnosť akumulovať zásoby podzemnej vody,
- Zabezpečiť optimálne využívanie obmedzených miestnych vodných zdrojov (lokalita Iviny, Snohy a Vrchslatina).

Manažment veľkých šeliem

- zabezpečiť kontinuálny a systematický výskum,
- na základe nových poznatkov a skúseností identifikovať príčiny a dôsledky, navrhnúť optimálne riešenia,
- zabezpečiť edukáciu a vzdelávanie pre verejnosť,
- zabezpečiť popularizáciu tém – život veľkých šeliem, ich význam v prírode a odborné diskusie na riešenie problémov,
- nastaviť reguláciu početnosti (medveď hnedý a vlk dravý) na základe výsledkov monitoringu, uplatňovať kvóty na lov vlka dravého tak, aby bol zabezpečený priaznivý stav druhov a súčasne eliminované konflikty,
- riešiť krízové situácie – zabezpečenie integrovaného záchranného systému v prípade hrozby poranení a smrteľných prípadov napadnutia človeka medveďom,
- zamedziť fotografovaniu a davovému pozorovaniu a vyrušovaniu veľkých šeliem
- zabezpečiť systematickú spoluprácu s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov na výskume a monitoringu, ako aj pri návrhu optimálnych opatrení,
- vzhľadom na vysokú početnosť raticovej zveri, diviačej zveri a veľkých šeliem v rámci CHKO obmedziť vnadenie a prikrmovanie,
- v osadách v CHKO Poľana zabezpečiť odpad, aby bol nedostupný pre akúkoľvek zver,
- dôsledne uplatniť opatrenia Programu starostlivosti o medveďa hnedého - Rozhodnutie regionálnej komisie pre veľké šelmy, ktorá navrhne opatrenia aj počty na odlov medveďa hnedého bude relevantný podklad pre rozhodnutie MŽP SR na udelenie výnimky z § 35 zákona č. 543/2002 Z. z. - regulácia populácie, Správa CHKO Poľana dlhodobo spolupracuje s užívateľmi poľovných revírov, zástupcami samospráv a iných relevantných subjektov, preto je dôležité uplatniť schválený postup pri udeľovaní výnimiek na lov medveďa hnedého na základe reálnych a aktuálnych problémov, zároveň je dôležité sledovať účinok opatrení;
- finančná podpora na ochranu stád hospodárskych zvierat, oplôtky a pastierske psy.psi

Poľovníctvo

- v rámci územia CHKO prednostne prikrmovať miestnym senom alebo letninou, jadrovým a dužinatým krmivom len v nevyhnutnej miere,
- neumiestňovať krmoviská v blízkosti ľudských obydľí;

Pozn.: Prikrmovanie obilninami (z južného Slovenska) na krmoviskách, vнадiskách, pri posedoch, na políčkach pre zver a priame pestovanie obilnín v políčkach taktiež prispieva k šíreniu invázijských nepôvodných druhov rastlín. Takto sa do územia CHKO

Poľana a do blízkosti jeho hranice pravdepodobne dostali ambrózia palinolistá (*Ambrosia artemisifolia*), topinambur (*Helianthus tuberosus*), durman obyčajný (*Datura stramonium*).

Pozn.: lúčne seno vyrobené z vysušenej pokosenej trávy z predmetných lúk bude umiestňované do drevených senníkov nachádzajúcich sa na týchto lúkach alebo na ich okrajoch.

Rybárstvo – vodné toky

- vylúčiť zarybňovanie a chov nepôvodných druhov rýb v Hučave, Slatine a Kamenistom potoku (ako napr. pstruh dúhový, sivoň, príp. iné);

Rekreácia, turizmus, turistické a cyklistické chodníky

- zabezpečenie kvalifikovaných sprievodcovských služieb;
- skvalitnenie značenia turistických trás, údržba ich priechodnosti a citlivé budovanie drobnej doplnkovej infraštruktúry pre turistov pozdĺž trás (informačné panely, oddychové miesta s lavičkami, upravené studničky, zábradlia, mostíky, ekologické toalety na najfrekventovanejších trasách a miestach);
- pravidelná údržba náučných chodníkov a náučných lokalít, prípadne dobudovanie infraštruktúry existujúcich náučných zariadení;
- pri budovaní náučných zariadení využívať prioritne prírodné materiály. Po zriadení zabezpečiť obnovu značenia trasy a údržbu a obnovu informačných panelov a ďalšej infraštruktúry náučných zariadení;
- podpora umiestňovania a rekonštrukcie tradičných prvkov (PP Melichova skala a iné);
- podpora rekonštrukcie tradičnej architektúry pre potreby skvalitnenia služieb v cestovnom ruchu v rámci územia CHKO Poľana a jej príľahlého okolia;
- podpora stredísk cestovného ruchu v rámci územia CHKO Poľana v súlade s ekologickou únosnosťou územia.

Urbanizácia a krajinný ráz územia CHKO Poľana

- zákonné podmienky (vyplývajúce z 2. stupňa ochrany), ktoré je potrebné uplatňovať v oblasti urbanizácie a krajinného rázu územia, sa nevzťahujú na prechodnú zónu BR Poľana (ktorá sa nachádza mimo hraníc CHKO Poľana) v k. ú. Mesta Hriňová, tzv. Hriňovské lazy;
- zachovať charakteristický vzhľad krajiny a krajinnú štruktúru regiónu Podpoľanie;
- obmedziť výstavbu nových bytových domov v rámci CHKO Poľana v súlade s územnoplánovacou dokumentáciou (ďalej len „ÚPD“) obcí a miest, pokiaľ ÚPD podporuje výstavbu, tak len v prípade existujúcich stavieb, prípadne na ich základoch a to len vo výnimočných prípadoch viažucich sa na hospodárske usadlosti zabezpečujúce rozptýlené lazničné osídlenie;
- nové stavby a rekonštrukcie povoľovať len v súlade so schválenou ÚPD obcí;
- nenavrhať nové plochy pre výstavbu rekreačných chat v rámci CHKO s výnimkou lokality Iviny pre obmedzený počet nových rodinných domov. Prípustné sú hospodárske

- usadlosti (bývanie + poľnohospodárska výroba) nadväzujúce na laznícke osídlenie územia a len v súlade s príslušným územným plánom obce;
- zamedziť vytváraniu rozptýlenej rekreačnej zástavby, nevytvárať izolované (tzv. satelitné) rekreačno-urbanistické celky, podporovať rozvoj už existujúcich rekreačných priestorov (Horský hotel Poľana, poľovnícke chaty, LS Kyslinky, Hrochotský mlyn, Kalamárka, Chata pod Hrbom, Hutná dolina), koliby: Javorinka, Skalky, Malčekova skala v zmysle ÚPD;
 - požadovať od správcov vodných tokov vymedzenie hranice zátopových území, následne do územných plánov obcí zapracovať inundačné územia vodných tokov a zapracovať priebehy hladín pre vodné toky, ochranu biotických prvkov a alúvií vodných tokov;
 - nové plochy pre bývanie, plochy pre občiansku vybavenosť, plochy pre rekreačné územie nenavrhať v inundačnom území vodných tokov po záplavovú čiaru Q100; prípadné umiestnenie iných stavieb (napr. protipovodňových stavieb, inžinierskych sietí, cykloturistických trás, športových ihrísk, a pod.) alebo iného využitia predmetného územia podmieniť kladným vyjadrením orgánu ochrany prírody;
 - stavby, vrátane oplotení, umiestňovať minimálne 10 m od významných vodných tokov a 6 m od všetkých vodných tokov, v prípade, že sú brehové porasty toku širšie umiestňovať výstavbu až za ne;
 - zachovať dostatočný priestor na migráciu fauny vylúčením urbanizácie biokoridorov, jednotlivé susedné obce urbanizačne nespájať, medzi jednotlivými obcami zachovať dostatočný migračný priestor;
 - pri budovaní alebo rekonštrukcií dopravnej infraštruktúry počítať s biokoridormi pre faunu, presadzovať rôzne typy zmiernujúcich opatrení na zlepšenie jej priechodnosti pre rôzne skupiny živočíchov;
 - na stavbu zariadení s turistickým účelom (informačné panely, informačné body, lavičky, prístrešky, útulne) uprednostniť drevo s použitím prvkov miestnej ľudovej architektúry, na stavbu drevenej konštrukcie využívať masívne drevo, nepoužívať cudzorodé, neprirodné materiály ako sú výrobky z PVC a rôzne druhy plechov;
 - stavebné práce vykonať tak, aby sa zamedzilo poškodeniu okolitého biotopu;
 - v prípade potreby výkopových prác je potrebné dohliadnuť, aby sa zamedzilo zavlečeniu invázií nepôvodných rastlín;
 - odpad vzniknutý pri činnosti bude odvezený a bude s ním nakladané v zmysle príslušných právnych noriem;
 - minimalizovať oplocovanie pozemkov v rámci CHKO Poľana z dôvodu zabezpečenia migračnej priechodnosti pre živočíchy;
 - genofondové významné plochy neodvodňovať, nezalesňovať, neoplocovať (okrem zabezpečenia ich ochrany), nebudovať na nich stavby a podporovať manažmenty prospievajúce k ich zachovaniu a revitalizácii;
 - zmapovanie významných stromov a zabezpečenie ich zachovania;
 - zabezpečenie mapovania historických krajinných štruktúr, ich revitalizácie a obnovy;
 - realizácia opatrení súvisiacich s tvorbou dokumentov miestneho územného systému ekologickej stability (ďalej len „MÚSES“).

Súlad zásad a regulatív hospodárskeho, rekreačného a iného využívania s cieľmi ochrany:

- ŠOP SR – Správa CHKO Poľana posúdila súlad **územno-plánovacej dokumentácie** (ďalej len „ÚPD“) s rámcami a zásadami udržiavania jednotlivých biotopov v rámci vymedzených EFP, ako aj cieľmi a opatreniami ochrany určenými pre jednotlivé ÚEV.

Celkovo je možné konštatovať, že **ÚPD dotknutých obcí, ako aj Banskobystrického kraja, je v súlade s cieľmi ochrany a navrhnutými opatreniami programu starostlivosti:**

- Do územia CHKO Poľana zasahujú katastrálne územia 13 obcí a to Detva, Hriňová, Dúbravy, Očová, Hrochoť, Poniky, Ľubietová, Hronec, Valaská, Čierny Balog, Sihla, Povrazník a Strelníky. Priamo v území CHKO sa nachádzajú tri osady a to Iviny (Dúbravy), Snohy (Hriňová), Vrchslatina (Hriňová). ÚPD majú sídla schválenú okrem obce Povrazník a Strelníky.
- ÚEV Repiská sa nachádza v katastrálnom území Očová, ÚEV Koryto sa nachádza v katastrálnom území Detva, Hriňová, ÚEV Kopa sa nachádza v katastrálnom území Detva, Hriňová, ÚEV Javorinka sa nachádza v katastrálnom území Hriňová, ÚEV Močidlíanska skala sa nachádza v katastrálnom území Detva, Dúbravy, ÚEV Hrbatá lúčka sa nachádza v katastrálnom území Očová, ÚEV Poľana sa nachádza v katastrálnych územach Hrochoť, Ľubietová, Hronec, Vlaská, Hriňová, Očová, ÚEV Detviansky potok sa nachádza v katastrálnom území Detva.
- Stanovené rámce a zásady udržiavania jednotlivých biotopov v rámci vymedzených EFP sú v súlade (resp. nie sú v rozpore) so schválenou ÚPD obcí. Vo vyššie uvedených osadách nie sú v ÚPD vyčlenené nové plochy na zastavanie. V ostatných dotknutých katastrálnych územiach taktiež nie sú vyčlenené plochy na výstavbu a nie sú navrhované ani iné nové rozvojové aktivity zasahujúce do CHKO Poľana.
- V ÚPD Hriňová je v osade Snohy a Vrchslatina navrhované rozptýlené osídlenie, čo vyplýva z ÚPD VÚC Banskobystrického kraja, z umernenia v oblasti usporiadania územia, osídlenia a rozvoja sídelnej štruktúry: 1.7.5. vytvárať ekonomické a územnotechnické podmienky pre zachovanie charakteristického rozptýleného osídlenia v južnej a centrálnej časti územia Banskobystrického kraja ako špecifického a rovnocenného typu sídelnej urbanistickej štruktúry Slovenska.
- Vzhľadom na vysokú návštevnosť PP Kalamárka lezcami a turistami bude potrebné v nasledujúcich zmenách ÚPD obce Detva vyčleniť v blízkosti PP Kalamárka (avšak mimo chráneného územia so 4. stupňom ochrany) plochu na umiestnenie turistického mobiliáru (prístrešok, toalety) s určenými regulatívmi a únosnosťou prostredia. V danej lokalite je potrebné zosúladiť požiadavky ochrany prírody s vlastníkmi a užívateľmi lesných a nelesných pozemkov, mestom Detva, zástupcami Slovenského horolezeckého spolku JAMES.

ŠOP SR – Správa CHKO Poľana posúdila **súlad PSL** so zásadami starostlivosti o lesné biotopy, ako aj cieľmi ochrany a opatreniami ochrany (pre jednotlivé predmety ochrany **v ÚEV Poľana, Koryto, Vrchslatina**) v rámci EFP L1, EFP L5. Ide o PSL pre LC Kyslinky, Poľana, Očová, Slovenská Ľupča, Osrbliie, Lesy Hronec, Lesy Sihla, Čierny Balog. Všetky dotknuté PSL sú v súlade. V prípade ostatných EFP (L2, L3 a L4), ktoré **zasahujú do ÚEV Poľana, Repiská, Hrbatá lúčka, Močidlíanska skala, Detviansky potok, Kopa** sú zásady, ako aj ciele a opatrenia ochrany nad rámec schválených PSL pre LC Kyslinky, Poľana, Očová, Slovenská Ľupča, Osrbliie, Lesy Hronec, Lesy Sihla a ich uplatnenie sa navrhuje po vzájomnej zhode a pri zabezpečení primeranej finančnej kompenzácie. Opatrenia vyžadujúce zvýšené finančné

prostriedky sú najmä ponechávanie stromov na dožitie a ponechávanie mŕtveho dreva. Uplatnenie týchto opatrení nevyžaduje zmenu PSL. V prípade mŕtveho dreva ide o konania asanačných ťažieb, ktoré nie sú plánované, a preto nie sú súčasťou PSL. Jednotlivé prípady sú však predmetom vyjadrenia Správy CHKO Poľana ako organizácie ochrany prírody. Podľa § 23 ods. 9 zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch „asanačnú ťažbu podľa odsekov 7 a 8 obhospodarovateľ lesa ohlasuje prostredníctvom informačného systému lesného hospodárstva. Orgán ochrany prírody a organizácia ochrany prírody sú o asanačnej ťažbe v chránených územiach informovaní prostredníctvom tohto informačného systému“. Po nahlásení asanačnej ťažby organizácia ochrany prírody posúdi možnosť jej vykonania. Buď ju odsúhlasí alebo podá podnet na začatie konania o obmedzení alebo zákaze vykonania asanačnej ťažby alebo určení podmienok jej vykonania.

V prílohe č. 6.9 a mapových prílohách č. 6.6a. - 6.6j je prehľad opatrení pre jednotlivé ÚEV.

Posúdenie **súladu spoločnej poľnohospodárskej politiky** s cieľmi a opatreniami ochrany.

- V rámci Strategického plánu spoločnej poľnohospodárskej politiky 2023 - 2027 (ďalej len „SP SPP“), resp. z Programu rozvoja vidieka, boli v roku 2023 poberané základné podpory v rámci **priamych platieb** na výmere 1 487,17 ha, čo predstavuje 52 % z výmery 2 857 ha nelesných pozemkov v rámci územia CHKO Poľana (66 % z výmery TTPZ toho predstavovali podpory na ornej pôde na výmere 7,76 ha (z toho na 0,74 ha v ÚEV) a podpora na TTP na výmere 1 479,38 ha (z toho sa nachádzalo 299,95 ha v ÚEV). Na výmere 1 275,13 ha boli využívané tzv. celofarmové ekoschémy (z toho v ÚEV sa vyskytovalo 295,55 ha), ktoré sú poskytované v rámci priamych platieb, ako nadstavba v rámci priamych dotačných platieb podľa nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 436/2022 Z. z., ktorým sa ustanovujú pravidlá poskytovania podpory v poľnohospodárstve formou priamych platieb. Tieto opatrenia umožňujú a zároveň vyžadujú realizáciu kosenia v neskoršom období stanovenej minimálnej časti TTP z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy obhospodarovateľa, čo umožňuje vytvárať diverzifikované podmienky pre viaceré druhy živočíchov, ale aj rastlín. Ďalej sú navrhnuté osobitné podmienky pre zlepšenie štruktúry pôdy, neproduktívne prvky, maximálnu výmeru parciel, zatrávenie medziradia a iné.

Na celej vyššie uvedenej výmere, na ktorej sa poberajú dotácie z SP SPP, sa realizujú opatrenia v súlade s programom starostlivosti o CHKO Poľana. Ide predovšetkým o kosenie, pasenie, odstraňovanie náletov, mulčovanie nedopaskov a ich kombinácie. Trend opúšťania obhospodarovania aj niektorých cenných lokalít je však zrejмый a aj v nedávnej minulosti boli viaceré lokality z pohľadu udržania či zlepšenia stavu biotopov poľnohospodársky manažované nedostatočne alebo nevhodne.

Na výmere 577,66 ha (z toho na 116,61 ha v ÚEV) je využívané opatrenie v rámci tzv. 2. piliera SP SPP je naďalej schéma „**Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv**“ s podmienkami na kosenie do určitého termínu, kosenie s použitím ľahkej mechanizácie alebo ručné kosenie pre vybrané typy biotopov, kosenie od stredu ku krajom, zákaz používania minerálnych hnojív, hnojovice, pesticídov, využitie len organického hnojiva a len pre vybrané typy biotopov, podmienky pre pastvu a košarovanie a iné. Predmetná výmera zahŕňa okrem biotopov európskeho významu aj biotopy národného významu a trávne porasty, ktoré nie sú zaradené ako biotopy.

Z toho je podpora na konkrétnu skupinu (kategóriu) biotopu nasledovná:

- **B. Mezofilné TTP** – zahŕňajú biotopy európskeho významu Lk 1 (6510), Tr 8b (* 6230) a biotop národného významu Lk 3. Podpora bola poskytnutá na výmere 489,22 ha v rámci CHKO Poľana, z toho na ploche 60,9 ha **v rámci ÚEV**
- **C. Horské kosné lúky** – zahŕňajú biotop európskeho významu Lk 2 (6520). Podpora bola poskytnutá na výmere 9,58 ha v rámci CHKO Poľana, len mimo ÚEV.
- **G. Vysokohorské trávne porasty** – zahŕňajú biotopy európskeho významu Tr 8a (* 6230). Podpora bola poskytnutá na výmere 69,86 ha v rámci CHKO Poľana, z toho na ploche 55,71 ha **v rámci ÚEV**.
- V ÚEV boli poberané dotácie na výmere 12,03 ha v kombinácii opatrenia *Platby Natura 2000 (ÚEV 4. a 5. stupeň)* a opatrenia *Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov A, C, F, G*. Podpory **v kombinácii viacerých opatrení boli poskytované na celkovej výmere 162,38 ha**. Využité a zaevidované kombinácie jednotlivých opatrení sú uvedené v tabuľke č. 14:

Tabuľka č.14: Využité a zaevidované kombinácie jednotlivých opatrení

Opatrenie	Opatrenie	Výmera poberanej podpory (ha)
Obhospodarovanie biotopov druhov v ÚEV (2. a 3. stupeň)	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov B, D, E	25,64
Platby Natura 2000 (ÚEV 4. a 5. stupeň)	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov A, C, F, G	12,03 (celá plocha je zároveň aj v ÚEV)
Ekologické poľnohospodárstvo	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov A, C, F, G	3,02
Ekologické poľnohospodárstvo	Ochrana poloprírodných a prírodných biotopov tráv – typy trávnych porastov B, D, E	121,69

Celkovo je možné konštatovať, že opatrenia z 2. piliera SP SPP **v rámci ÚEV** pokrývajú výmeru 128,64 ha, čo predstavuje 53 % z výmery 239,14 ha nelesných pozemkov.

Manažmentové opatrenia v rámci jednotlivých ÚEV sú zobrazené na mapách 6.6a) až 6.6j).

3.3. Opatrenia na dosiahnutie cieľov ochrany, harmonogram a merateľné indikátory ich plnenia, subjekt zodpovedný za ich plnenie

Mapa navrhovaných opatrení je prílohou č. 6.6, resp. v rámci jednotlivých ÚEV ide o prílohy č. 6.6a až 6.6j. v prílohe 6.9 je popis opatrení na lesných pozemkoch v rámci jednotlivých ÚEV.

Poznámky: realizácia niektorých opatrení vyžaduje vydanie výnimky, resp. súhlas podľa zákona č. 543/2002 Z. z.

Dlhodobý cieľ 1:						
ZACHOVANIE ALEBO POSTUPNÁ OBNOVA PRIRODZENÝCH EKOSYSTÉMOV A DRUHOV NA NICH VIAZANÝCH						
<p><u>Operatívny cieľ 1.1:</u> Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov v EFP L1. Lesné a nelesné biotopy ponechané na samovoľný vývoj.</p> <p>Zachovaním prirodzených procesov prebiehajúcich v lesných biotopoch bez zásahu človeka sa zachová alebo obnoví prirodzená skladba drevín ako aj prirodzená štruktúra biotopov Ls 2.2 Dubovo-hrabové lesy panónske (* 91G0), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110), Ls 5.3 Javorovo-bukové horské lesy (9140), Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0), Ls 9.1 Smrekové lesy čučoriedkové (9410), Ls 9.2 Smrekové lesy vysokobylinné (9410). Opatrenie zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov, ktoré sú na lesné biotopy viazané. Zachovaním prirodzených procesov sa zachová kontinuita vývoja prirodzených nelesných biotopov a na ne viazaných druhov európskeho významu kyjanôčka zelená (<i>Buxbaumia viridis</i>), * fuzáč alpský (<i>Rosalia alpina</i>), bystruška potočná (<i>Carabus variolosus</i>), plocháč červený (<i>Cucujus cinnaberinus</i>), * fuzáč karpatský (<i>Pseudogaurotina excellens</i>), kunka žltobruchá (<i>Bombina variegata</i>), mlok karpatský (<i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i>), rys ostrovid (<i>Lynx lynx</i>), * vlk dravý (<i>Canis lupus</i>), * medveď hnedý (<i>Ursus arctos</i>)</p> <p>Zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany v ÚEV Koryto (SKUEV0009), Poľana (SKUEV0319), Vrchslatina (SKUEV0694)</p>						
Opatrenie	Prísny režim ochrany vo vybraných lesných a nelesných biotopoch.					
1.1.1	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> výmera 1 560,81 ha s ochranou autoregulačných procesov, umožňujúca priblíženie sa k stavu prirodzených alebo prírodných lesných biotopov, vhodné podmienky pre existenciu druhov živočíchov a rastlín viazaných na tieto biotopy					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

			realizácie			
1.1.1.1	Ponechanie lesných biotopov Ls 2.2, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 5.3, Ls 7.3, Ls 9.1, Ls 9.2 bez hospodárskych zásahov na prirodzený vývoj	Zachovaný priaznivý stav biotopu Ls 2.2 (14,32 ha), Ls 4 (262,31 ha), Ls 5.1 (955,14 ha), Ls 5.2 (34,02 ha), Ls 5.3 (33,50 ha), Ls 7.3 (13,01), Ls 9.1 + Ls 9.2 (354,77 ha) a na ne viazaných druhov <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Carabus variolosus</i> , <i>Cucujus cinnaberinus</i> , <i>Rhysodes sulcatus</i> , * <i>Rosalia alpina</i> , * <i>Pseudogaurotina excellens</i> , <i>Bombina variegata</i> , <i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i> , <i>Lynx lynx</i> , * <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arctos</i> , druhov vtákov ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHVÚ a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP L1 (kap. 3.2), biotopy bez hospodárskych opatrení	2025-2034	Vlastník, správca, obhospodarovateľ	Finančná náhrada (štátny rozpočet ďalej len „ŠR“)	L1
1.1.1.2	Ponechanie nelesných biotopov, Pr 1, Sk 2, Sk 5, bez hospodárskych zásahov na prirodzený vývoj.	Udržaný alebo zlepšený stav biotopov Pr 1, Sk 2, Sk 5 bez hospodárskych opatrení, populácie druhov <i>Carabus variolosus</i> , * <i>Pseudogaurotina excellens</i> , <i>Zootoca vivipara</i> , <i>Bombina variegata</i> , <i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i> a ostatné významné druhy vyskytujúce sa v EFP L1 a EFP N6 (kap. 3.2) sú stabilné.	2025-2034	Vlastník, správca, obhospodarovateľ	Bez dodatočných finančných nákladov	L1/N6
1.1.1.3	Vypracovanie protipožiarneho plánu pre celú CHKO Poľana v spolupráci s odborníkmi, vlastníkami a užívateľmi pozemkov	Vypracovaný protipožiarne plán.	2025-2034	Správa CHKO Poľana, TUZVO, HaZZ, vlastník, správca, užívateľ, obhospodarovateľ	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko), ŠR, vlastné zdroje, iné zdroje	L1 – L5
1.1.1.4 ¹⁰	Zasahovanie do lesného porastu, pôdneho a vegetačného krytu z dôvodu údržby a opravy existujúcich lesných ciest, zakreslených v lesníckych porastových mapách, ktorá zahŕňa opravy konštrukčných vrstiev lesných ciest, pozdĺžnych a priečnych odvodňovacích	Vydaná výnimka a následné spriechodnené lesné cesty.	2025-2034	Vlastník, správca, užívateľ, obhospodarovateľ	Bez dodatočných finančných nákladov	L1

¹⁰ Aktivity je možné realizovať len na základe udelenia výnimky, resp. určenia pre ŠOP SR alebo pri zmene legislatívy

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

	zariadení, údržbu výkopových a násypových svahov zemného telesa cesty, udržiavanie prejazdneho profilu lesných ciest pre odvozné prostriedky na odvoz dreva orezom korún krov a stromov zasahujúcich do prejazdneho profilu cesty. Predmetné lesné cesty a zväžnice využiť na približovanie a odvoz drevnej hmoty v nevyhnutnom rozsahu.					
1.1.1.5 ¹¹	V prípade potreby využitia lanových systémov na približovanie dreva, kotvenie lanových systémov aj v porastoch zasahujúcich do pralesov (chránených území s 5. stupňom ochrany) za predpokladu minimalizovania zásahov do vegetačného krytu.	Minimálny zásah do vegetačného krytu.	2025-2034	Vlastníci, užívatelia	Bez dodatočných finančných nákladov	L1
1.1.1.6 ¹¹	Na neznačených chodníkoch, zakreslených v lesníckych porastových mapách vykonať prepilovanie stromov padnutých na teleso chodníka, orez konárov zasahujúcich do profilu chodníka, výrub náletu drevín a vyžínanie v telese chodníka, ručná údržba priečného profilu telesa chodníka, vyrezávanie stupov na stromoch spadnutých do telesa chodníka, v prípade existujúcich značených turistických chodníkov aj spiľovanie odumretých stromov ohrozujúcich svojim pádom osoby pohybujúce sa na značenom turistickom chodníku.	Spriechodnené chodníky.	2025-2034	Správa CHKO Poľana, vlastníci, užívatelia,	Bez dodatočných finančných nákladov	L1
1.1.1.7 ¹¹	Individuálny lov kopytníkov (jeleň lesný, diviak lesný) zameraný na udržiavanie ich stavov pri zachovaní ekologickej rovnováhy.	Zníženie poškodenia prirodzeného zmladenia zverou.	2025-2034	Užívatelia poľovných revírov	Bez dodatočných finančných nákladov	L1
1.1.1.8 ¹¹	Pohyb verejnosti po vyznačených turistických trasách a mäkký turizmus s odborným sprievodom zo ŠOP SR, Správy	Min. 3 realizované odborné exkurzie ročne.	2025-2034	Správa CHKO Poľana, LESY	Bez dodatočných finančných	L1

	CHKO Poľana a Lesov SR, š.p. po trasách: 1. Dežmov kopec – Pod Strungou – Paulíkova plocha – Čierny grúň 2. Kruhy – Jánošíkova skala – Bútl'avka – Kurienec			SR, š. p.	nákladov	
1.1.1.9 ¹¹	Umožniť doplnenie turistickej infraštruktúry v podobe drobnej architektúry z prírodných materiálov (drevo, kameň) popri existujúcich TZT	Doplnená turistická infraštruktúra.	2025-2034	Správa CHKO Poľana, vlastníci, užívateľa	Bez dodatočných finančných nákladov	L1
Riziká	- zmena politiky štátu v bezsáhových územiach a neochota štátu podporovať bezzásahový režim, zvýšené riziko požiarov					
<p>Operatívny cieľ 1.2: Obnova prirodzených lesných ekosystémov v EFP L2. Lesy s cieľom priblíženia sa k stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi.</p> <p>Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť rôznorodá priestorová a veková štruktúra a výskyt typických druhov pre biotopy Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), ich obnova s cieľom čo najväčšieho sprírodnenia a obnovy prírodných procesov ako prípravy na postupný presun do prísneho režimu ochrany a na ne viazaných druhov európskeho významu: kyjanôčka zelená (<i>Buxbaumia viridis</i>), * fuzáč alpský (<i>Rosalia alpina</i>), bystruška potočná (<i>Carabus variolosus</i>), plocháč červený (<i>Cucujus cinnaberinus</i>), * fuzáč karpatský (<i>Pseudogaurotina excellens</i>), kunka žltobruchá (<i>Bombina variegata</i>), mlok karpatský (<i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i>), rys ostrovid (<i>Lynx lynx</i>), * vlk dravý (<i>Canis lupus</i>), * medveď hnedý (<i>Ursus arctos</i>)</p> <p>Zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany v ÚEV Poľana (SKUEV0319) iba v ochrannom pásme NPR Hrončeký grúň a ÚEV Kopa (SKUEV0045).</p>						
Opatrenie	Účelové lesohospodárske opatrenia vedúce k obnove alebo zlepšeniu stavu lesných biotopov Ls 4, Ls 5.1, resp. ich obnove a zlepšeniu stavu druhov na ne viazaných v EFP L2					
1.2.1	Merateľný indikátor plnenia: výmera 135,02 ha porastov so zlepšujúcim sa stavom lesných biotopov/príbliženie sa k stavu prirodzených alebo prírodných lesov; výmera obnovených biotopov postavených v rámci úpravy dŕeviny, zachovaný alebo zlepšujúci sa stav biotopu druhov, ktoré sú predmetom ochrany, nedochádza k zmenšovaniu mikrohabitatov biotopov druhov, zachovávajú sa vhodné topické a trofické podmienky pre ich existenciu.					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

1.2.1.1	Účelový spôsob obhospodarovania v celom EFP2 zameraný výlučne na postupnú úpravu drevinového zloženia a vytvorenie diferencovanej štruktúry porastov (horizontálne a vertikálne) blízkej prirodzeným / prírodným lesom biotopov Ls 4, Ls 5.1 v zmysle zásad starostlivosti pre EFP2 stanovených v kapitole 3.2	Udržaný alebo zlepšený stav biotopu Ls 4 (8,49 ha), Ls 5.1 (113,41 ha), a na ne viazaných druhov <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Carabus variolosus</i> , <i>Cucujus cinnaberinus</i> , * <i>Rosalia alpina</i> , * <i>Pseudogauratina excellens</i> , <i>Bombina variegata</i> , <i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i> , <i>Lynx lynx</i> , * <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arctos</i> , druhov vtákov, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ	2025 – 2034	Vlastník, správca, užívateľ, v súčinnosti s Správou CHKO Poľana	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (finančná náhrada, zmluvná starostlivosť) vlastné zdroje, iné zdroje	L2
1.2.1.2	Ponechanie stromov na dožitie v objeme min. 60 m ³ /ha, ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu (40 m ³ /ha)	Zlepšenie stavu biotopov, evidovaných 60 m ³ /ha na dožitie, zlepšené podmienky pre existenciu druhov vyžadujúcich odumretú a odumierajúcu drevnú hmotu (40 m ³ /ha) - <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Cucujus cinnaberinus</i> , <i>Rhysodes</i> , * <i>Rosalia alpina</i> , * <i>Pseudogauratina excellens</i> , (<i>Dicranum viride</i> , <i>Lobaria pulmonaria</i>) úkrytové možnosti druhov <i>Lynx lynx</i> , * <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arctos</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP L2 (kap. 3.2).	2025 – 2034	Vlastník, správca, užívateľ, v súčinnosti s Správou CHKO Poľana	ŠR (finančná náhrada), vlastné zdroje, príp. zdroje z EÚ (napr. Program Slovensko)	L2
1.2.1.3	Časové obmedzenie vykonávania úmyselnej a náhodnej ťažby - zásah vykonať v mimohniezdnom období, od 1. septembra do 28. februára bežného kalendárneho roka	Zachovanie priaznivého stavu druhov dutinových hniezdičov ktoré sú predmetom ochrany v rámci CHVÚ	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, vlastník, správca, užívateľ	Bez dodatočných finančných nákladov	L2
1.2.1.4	Zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, s prirodzenou porastovou štruktúrou a textúrou porastov, s výskytom odumretého ležiaceho a stojaceho dreva, ponechať trvalo v bezzásahovom režime. (LC Lesy Hronec, JPRL č. 297).	Prírodná porastová štruktúra porastu JPRL č. 297 (LC Lesy Sihla), výskyt druhov viazaných na mŕtve drevo (<i>Cucujus cinnaberinus</i> , <i>Rhysodes sulcatus</i> , a pod.)	2025 – 2034	Vlastník, užívateľ	Vlastné zdroje	L2
1.2.1.5	Plochy zasiahnuté prírodnými disturbanciami (vetrové polomy, vývratiská či vyschnuté časti) sa ponechávajú bez zásahov s výnimkou zabezpečenia priechodnosti ciest a chodníkov; ťažba nie sú predmetom	Štrukturovaný porast pôvodných drevín	2025 – 2034	Vlastník, užívateľ	ŠR (finančná náhrada)	L2

	ťažby jednotlivé vývraty, zlomy či sucháre (mimo drevinu smrek).					
1.2.1.6	Umožnenie pohybu osôb na výhľad Kopa odbočením z modrej turistickej značky – predĺženie turistického chodníka alebo vyhradenie miesta na pohyb mimo turistického chodníka v chránenom území.	Oficiálne vyznačná odbočka alebo vyhradené miesto na výhľad Kopa	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, KST	Vlastné zdroje, zdroje EÚ (napr. Program Slovensko)	L2
Riziká	- nízke podporovanie prírody blízkeho obhospodarovania, nedostatočné grantové výzvy, exogénne disturbancie: extrémne suchá a privalové dažde, zvýšené riziko požiarov					
Operatívny cieľ 1.3: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov postupmi prírody blízkeho lesného hospodárstva v EFP L3. Lesy s prírodou blízkeho hospodárstvom.						
<p>Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie stavu, resp. obnova lesných biotopov Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské, Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110) a na ne viazaných druhov európskeho významu - kyjanôčka zelená (<i>Buxbaumia viridis</i>), * fuzáč alpský (<i>Rosalia alpina</i>), bystruška potočná (<i>Carabus variolosus</i>), plocháč červený (<i>Cucujus cinnaberinus</i>), uchaňa čierna (<i>Barbastella barbastellus</i>), netopier veľkouchý (<i>Myotis bechsteini</i>), kunka žltobruchá (<i>Bombina variegata</i>), mlok karpatský (<i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i>), rys ostrovid (<i>Lynx lynx</i>), * vlk dravý (<i>Canis lupus</i>), * medveď hnedý (<i>Ursus arctos</i>).</p> <p>Zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany v ÚEV - Repiská (SKUEV0008); Koryto (SKUEV0009); Kopa (SKUEV0045); Močidlíanska skala (SKUEV0248); Hrbatá lúčka (SKUEV0249); Poľana (SKUEV0319), Detviarsky potok (SKUEV0400).</p>						
Opatrenie	Lesohospodárske opatrenia vedúce k zlepšeniu stavu lesných biotopov Ls 2.1, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2 , resp. k ich obnove, k udržaniu a zachovaniu/zlepšeniu stavu druhov na ne viazaných v EFP L3					
1.3.1	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> zlepšujúci sa stav lesných biotopov, vekovo a priestorovo rôznorodé porasty na výmere 2 003,18 ha , výmera obľúbených biotopov pôstredným úpravou drevinového zloženia (t.č. Ľemapova ako biotopy); zachovávať a/alebo zlepšujú sa stav biotopu druhov, ktoré sú predmetom ochrany, nedochádza k zmenšovaniu mikrohabitatov biotopov druhov, zachovávajú sa vhodné topické a trofické podmienky pre ich existenciu.					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
1.3.1.1	Uplatnenie princípov prírody blízkeho obhospodarovania lesa podľa individuálnych podmienok konkrétneho	Zlepšený stav biotopov Ls 2.1 (28,44 ha), Ls 4 (41,25 ha), Ls 5.1 (586,95 ha), Ls 5.2 (3,25 ha) a na ne viazaných druhov <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Bombina</i>	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko,	L3

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

	stanovišťa so zameraním na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry lesných biotopov Ls 2.1, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, resp. ich obnovu.	<i>variegata</i> , <i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i> , <i>Lynx lynx</i> , * <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arctos</i> , a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP L3 (kap. 3.2).			LIFE), ŠR (finančná náhrada, zmluvná starostlivosť), vlastné alebo iné zdroje	
1.3.1.2	Ponechávať prípravné dreviny – jarabiny, vrbu, osiky, brezy, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 20 %.	Výskytové, potravné, úkrytové a hniezdne možnosti pre druhy dutinových hniezdičov a druh <i>Tetrastes (Bonasia) bonasia</i> .	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca	Bez dodatočných finančných nákladov	L3
1.3.1.3	Pri obnove porastov s výskytom biotopov Ls 2.1, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2 ponechávať stromy na dožitie objemu min. 30 m ³ /ha, hlavne deficitne zastúpené dreviny, dutinové a biotopové stromy ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu (20 m ³ /ha).	Udržaný alebo zlepšený stav biotopov Ls 2.1, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2 evidovaných min. 30 m ³ /ha živých stromov strednej hrúbky, min. 20 m ³ /ha hrubého odumretého dreva, vhodné podmienky pre druhy vyžadujúce odumretú a odumierajúcu drevnú hmotu - <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Carabus variolosus</i> , <i>Cucujus cinnaberinus</i> , * <i>Rosalia alpina</i> , netopiere a dutinové hniezdiče, <i>Lynx lynx</i> , * <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arctos</i> , <i>Salamandra salamandra</i> , a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP L3 (kap. 3.2).	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné/iné zdroje	L3
1.3.1.4	Ponechanie porastov, ktoré predstavujú hniezdny biotop vzácných a na vyrušovanie citlivých druhov vtákov bez zásahu vrátane náhodnej ťažby počas trvania hniezdenia.	Stabilné hniezdenie na hniezdných lokalitách dravcov a sov a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP L3 (kap. 3.2).	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, vlastník, správca, užívateľ	Bez dodatočných finančných nákladov	L3
Riziká	- nízka podpora štátu v oblasti ochrany prírody, nedostatočné grantové výzvy, odradenie záujemcov (vlastníkov, obhospodarovateľov lesa) od čerpania finančných prostriedkov z grantových schém kvôli zvýšenej byrokratickej záťaži, zmeny v PSL, exogénne disturbance: extrémne suchá a privalové dažde, zvýšené riziko požiarov.					
Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva (aktívny manažment) so zameraním na obnovu potenciálnych biotopov pre druh hlucháň hôrny a redukciu predátorov hlucháňa hôrneho v EFP L4						
Opatre	Lesohospodárske opatrenia so zameraním na zlepšenie stavu potenciálnych biotopov pre hlucháňa hôrneho a opatrenia v rámci poľovníckeho hospodárenia					

nie	Merateľný indikátor plnenia: zlepšujúci sa stav biotopov vhodných pre hlucháňa hôrneho na výmere 297,87 ha					
1.4.1						
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
1.4.1.1	V mladších lesných porastoch mozaikovitú zníženie zakmenenia na 70 % aktívnou podporou zachovávať čo najdlhšie aj prímes prípravných drevín (breza, jarabina, rakyta)	Zlepšený stav porastov pre druh hlucháň hôrny na výmere 82,70 ha	2025-2034	Užívateľ, vlastník, správca, ŠOP SR	Zdroje EÚ (projekt LIFE-IP NATURA 2000 SVK), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	L4
1.4.1.2	V starších porastoch sú opatrenia zamerané na zlepšenie porastovej štruktúry, zníženie zakmenenia ako posilnenie stability a zlepšenie drevinového zloženia znižovaním zastúpenia smreka v prospech jedle, buka a cenných listnáčov, ponechávanie stromov na dozretie	Zlepšený stav porastov pre druh hlucháň hôrny na výmere 215,17 ha	2025-2034	Užívateľ, vlastník, správca, ŠOP SR	Zdroje EÚ (projekt LIFE-IP NATURA 2000 SVK), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	L4
1.4.1.3	Podpora lovu predátorov hlucháňa hôrneho, pri ktorých to umožňuje legislatíva	Znížená početnosť predátorov (diviak, kuna, líška) hlucháňa hôrneho	2025-2034	Užívateľ poľovného revíru	Zdroje EU (projekt LIFE-IP NATURA 2000 SVK), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	L3, L4
Riziká	- na realizáciu náročného opatrenia (výchova porasov) vyžadujúce kvalitných pracovníkov s praxou, zvýšenie rizika gradácie podkôrneho hmyzu na veľkých plochách, nedostatočná regulácia predátorov (diviak, kuna, líška), vysoké stavy poľovnej zveri (vyrušovanie na tokaniskách).					
Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov v EFP L5. Bežne obhospodávané lesy.						
<p>Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie stavu, resp. obnova lesných biotopov Ls 1.3 Jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy (* 91E0), Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (* 91E0), Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské, Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110), Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0), Ls 8 Jedľové a jedľovo-smrekové lesy, a na ne viazaných druhov európskeho významu kyjanôčka zelená (<i>Buxbaumia viridis</i>), bystruška potočná (<i>Carabus variolosus</i>), plocháček červený (<i>Cucujus cinnaberinus</i>), kuna žltobruchá (<i>Bombina variegata</i>), jašterica živorodá (<i>Zootoca vivipara</i>), mlok karpatský (<i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i>), rys ostrovid (<i>Lynx lynx</i>), * vlk dravý (<i>Canis lupus</i>), * medveď hnedý (<i>Ursus arctos</i>), jašterica živorodá (<i>Zootoca vivipara</i>).</p> <p>Zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany v CHKO Poľana mimo ÚEV.</p>						

Opatrenie 1.5.1	Lesohospodárske opatrenia vedúce k zlepšeniu stavu lesných biotopov Ls 1.3, Ls 1.4, Ls 2.1, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 7.3, Ls 8, resp. k ich obnove, k udržaniu a zachovaniu/zlepšeniu stavu druhov na ne viazaných v EFP L5					
	Merateľný indikátor plnenia: zlepšujúci sa stav lesných biotopov na výmere 13 740,22 ha, výmera obnovených biotopov prostredníctvom úpravy dŕevinového zloženia (t. č. Ľemapovaé ako biotopy); zachovaný alebo zlepšujúci sa stav biotopu druhov, nedochádza k zmenšovaniu mikrohabitatov biotopov druhov, zachovávajú sa vhodné topické a trofické podmienky pre ich existenciu.					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
1.5.1.1	Uplatňujú sa bežné spôsoby hospodárenia s cieľom zabezpečiť pestré drevinové zloženie (podľa jednotlivých biotopov) aj prirodzenejšiu porastovú štruktúru (jednoetážové porasty postupne obnovovať s cieľom dosiahnuť minimálne dvojetážovú štruktúru) (Ls 2.1, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 7.3, Ls 8), Ľesp. iĥ obĽovu; prameniská a zamokrené lesy (Ls 1.4) ponechať bez plánovaných zásahov.	Bežné obhospodarovanie lesných porastov v zmysle PSL, zlepšený stav biotopov Ls 1.4, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 7.3, Ls 8 a biotopov druhov <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Carabus variolosus</i> , <i>Cucujus cinnaberinus</i> , <i>Bombina bombina</i> , <i>Lynx lynx</i> , * <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arcos</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP L5	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca	Bez dodatočných finančných nákladov	L5
1.5.1.2	Ponechávať prípravné dreviny – jarabiny, vrby, osiky, brezy, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 10 %	Výskytové, potravné, úkrytové a hniezdne možnosti pre druhy dutinových hniezdičov a druh <i>Tetrastes (Bonasia) bonasia</i> vyskytujúce sa v EFPL5 (kap. 3.2).	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca	Bez dodatočných finančných nákladov	L5
1.5.1.3	Pri obnove porastov s výskytom biotopov Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 7.3, Ls 8 ponechávať stromy na dožitie, hlavne deficitne zastúpené dreviny (len v odôvodnených prípadoch) a to v objeme minim. 10 m ³ /ha; poĽhávať zĽomy, suĽhé, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu a to v objeme minim. 10 m ³ /ha;	Zlepšený stav biotopov Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 7.3, Ls 8; miĽ 10 m ³ /ha živých stromov strednej hrúbky, min. 10 m ³ /ha hrubého odumretého dreva vhodné podmienky pre druhy vyžadujúce odumretú a odumierajúcu drevnú hmotu - <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Carabus variolosus</i> , <i>Cucujus cinnaberinus</i> , <i>Lynx lynx</i> , * <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arcos</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP L5 (kap. 3.2).	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (finančná náhrada), vlastné alebo iné zdroje	L5
1.5.1.4	v porastoch, kde jedĽa dosahuje zastúpenie do 20 %, túto drevinu ŕažiť v rámci obnovy len v odôvodnených prípadoch, ako je: - súvislý výskyt jedle na ploche, kde v rámci obnovy je nevyhnutné zasiahnuť	Zabezpečenie zmladenia jedle ako v súčasnosti deficitne zastúpenej dreviny	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca	Bez dodatočných finančných nákladov	L5

	- nutnosť ťažby jedle z technologických dôvodov: jedľa v trase lanovky, na približovacej linke atď. - jedľa je nevyhnutné odstrániť z bezpečnostných dôvodov					
Riziká	-nízka podpora štátu v oblasti ochrany prírody, nedostatočné grantové výzvy, odradenie záujemcov (vlastníkov, obhospodarovateľov lesa) od čerpania finančných prostriedkov z grantových schém kvôli zvýšenej byrokratickej záťaži, iné názorové spektrum vlastníkov a obhospodarovateľov lesa, zlá sociálno-ekonomická situácia obyvateľstva v priľahlých obciach, exogénne disturbancie: extrémne suchá a privalové dažde, zvýšené riziko požiarov.					
Dlhodobý cieľ 2:						
ZACHOVANIE ALEBO ZLEPŠOVANIE STAVU NELESNÝCH BIOTOPOV A DRUHOV NA NICH VIAZANÝCH A ZACHOVANIE PRIRODZENÉHO DRUHOVÉHO ZLOŽENIA BIOTOPOV						
Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie výmery nelesných biotopov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany ÚEV, zachovanie výmery TTP na úrovni 80 % (v rámci ÚEV) a 60 % zo súčasnej výmery pri zachovaní súčasnej výmery nelesných travinno-bylinných biotopov užívaných nelesných plôch						
Realizáciou opatrení cieľa sa má dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu nelesných biotopov TTP: Lk 1 Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Lk 2 Horské kosné lúky (6520), Lk 3 Mezofilné pasienky a spásané lúky, Lk 7 Psiarkové aluviálne lúky, Tr 8 Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (* 6230), Kr 2 Porasty borievky obyčajnej (5130) a druhy rastlín a živočíchov na nich viazaných a na tieto biotopy viazaný druh európskeho významu * zvonček hrubokoreňový (<i>Campanula serrata</i>).						
Zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany v ÚEV - Javorinka (SKUEV0046), Močidlíanska skala (SKUEV0248), Poľana (SKUEV0319), Detviensky potok (SKUEV0400), Dolná Zálomská (SKUEV0856)						
Opatrenie	Pravidelná starostlivosť o lúčne a travinno-bylinné biotopy a druhy na ne viazané					
2.1.1	<u>Merateľný indikátor plnenia</u> : nezmenšujúca sa výmera lúčnych a travinno-bylinných biotopov					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
2.1.1.1	Pravidelné kosenie lúk a pasienkov (biotopy Lk 1, Lk 2, Lk 3, Lk 7, Tr 8,) biotop na ne viazaných druhov)	Každoročne pokosený biotop, bez stariny a nežiadúcej sukcesie; zlepšený stav biotopov Lk 1, Lk 2, Lk 3, Lk 7, Tr 8 (spolu cca 900 ha), a zabezpečený výskyt populácií druhov *	2025 – 2034 (každoročne)	Užívateľ, vlastník	Zdroje EÚ (dotácie z SP SPP“), vlastné	N1, N2,

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

	– 1- až 2-krát za rok (s následným odstránením biomasy; odvoz vyhrabanej biomasy/sena), prípadne s extenzívnym pasením pred alebo po prvej kosbe.	<i>Campanula serrata</i> , <i>Lullula arborea</i> , <i>Crex crex</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP N1 až N2 (kap.3.2)			alebo iné zdroje	
2.1.1.2	Pravidelné mechanizované kosenie lúk a pasienkov (biotopy Lk 1, Lk 2, Lk 3, Lk 7, Tr 8) s možnosťou odloženého alebo mozaikovitého kosenia podľa termínu dohodnutého so Správou CHKO Poľana na miestach výskytu bezstavovcov vedených ako predmety ochrany. Kosenie spôsobom od stredu ku krajom.	Každoročne pokosený biotop s ohľadom na zachovanie populácií vyskytujúcich sa bezstavovcov a vtákov – * <i>Euplagia (=Callimorpha) quadripunctata</i> , <i>Crex crex</i> , <i>Lanius collurio</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP N1 až N2	2025 – 2034 (každoročne)	Užívateľ, vlastník	Zdroje EÚ (dotácie SP SPP), vlastné alebo iné zdroje	N1 – N2
2.1.1.3	Pravidelná extenzívna pastva lúk a pasienkov (biotopy Lk 1, Lk 3, Tr 8, Kr 2) hovädzím dobytkom, ovcami alebo inými hospodárskymi zvieratami	Každoročne vypasený biotop, bez stariny a nežiadúcej sukcesie; biotop nie je pasením zdegradovaný alebo poškodený; udrжанý alebo zlepšený stav predmetných biotopov Lk 1, Lk 3, Tr 8, Kr 2 (spolu cca 850 ha) a dotknutých druhov * <i>Campanula serrata</i> , <i>Crex crex</i> a <i>Lullula arborea</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP N1 (kap. 3.2)	2025 – 2034 (každoročne)	Užívateľ, vlastník	Zdroje EÚ (dotácie SP SPP), vlastné alebo iné zdroje	N1
2.1.1.4	Realizácia manažmentových opatrení (súvisiacich s projektom LIFE-IP NATURA 2000 SVK) na častiach biotopov, kde dochádza k zhoršovaniu ich stavu – zarastaním sukcesnými drevinami a krovinami t.j., ktoré nie sú charakteristické pre daný biotop Kr 2 na lokalite Vrchdetva, Javorinka, Príslopy	Zachovaný alebo zlepšujúci sa stav nelesných krovínových biotopov Kr 2 na výmere min. 33 ha; v biotope sa nenachádzajú dreviny a kroviny, ktoré by mali negatívny vplyv na stav biotopov a biotopov druhov <i>Semanotus ruscicus</i> , <i>Ephippiger ephippiger</i>	2024 – 2033 (podľa potreby)	Užívateľ, vlastník, správca, Správa CHKO Poľana	Zdroje EÚ (LIFE-IP NATURA 2000 SVK)	N1
2.1.1.5	Výrub sukcesných drevín na lúkach a pasienkoch s výskytom biotopov Lk 1, Lk 2, Lk 3, Lk 7, Tr 8, alebo ich potenciálu, s ponechávaním solitérnych jedincov stromov; obnova TTP na miestach tzv.	Biotopy Lk 1, Lk 2, Lk 3, Lk 7, Tr 8 bez nežiadúcej sukcesie na výmere cca 850 ha – bez náletov drevín, vhodné podmienky pre druh <i>Campanula serrata</i> ,	2025 – 2034 (každoročne)	Užívateľ, vlastník	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE-IP NATURA 2000 SVK), štátny	N1 N2 N4 N8

	„bielych plôch“ v prípade záujmu vlastníkov, užívateľov o ich obhospodarovanie	a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP N1, N2 (kap.3.2), ale aj na intenzívne využívaných TTP v rámci EFP N4 a obnova TTP v rámci EFP N8			rozpočet (zmluvná starostlivosť), vlastné alebo iné zdroje	
2.1.1.6	Mulčovanie lúk a pasienkov s výskytom biotopov Lk 1, Lk 2, Lk 3, Lk 7, Tr 8, alebo ich potenciálu, (max. 3 roky po sebe) s výskytom náletových drevín alebo expanzívnych druhov rastlín ako príprava na ďalšie obhospodarovanie – kosenie	Lúky a pasienky bez expanzívnych druhov rastlín alebo mladých náletov drevín, pripravené na ďalšie užívanie (ochota užívateľov a ich motivácia v závislosti od poľnohospodárskej politiky)	2025 – 2034 (podľa potreby)	Užívateľ, vlastník	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (zmluvná starostlivosť), vlastné alebo iné zdroje	N1, N2, N4, N5, N8
Riziká	- znižovanie stavov hospodárskych zvierat, opúšťanie menej dostupných lokalít na pasenie, či kosenie kvôli nerentabilnosti, nevhodne nastavená dotačná politika a poľnohospodárska politika celkovo, klesajúci záujem o hospodárenie, odradenie záujemcov (vlastníkov, užívateľov pozemkov) od čerpania finančných prostriedkov z grantových schém kvôli zvýšenej byrokratickej záťaži a náročných podmienok realizácie, slabý záujem o lokálne produkty. Slabý manažment veľkých šeliem (medveď, vlk), exogénne disturbancie: extrémne suchá a privalové dažde.					
<p>Operatívny cieľ 2.2: Zachovanie ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.</p> <p>Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu nelesných biotopov, Ra 3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140), Ra 7 Sukcesne zmenené slatiny, a druhy rastlín a živočíchov na ne viazaných.</p> <p>Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu nelesných biotopov: Lk 4 Bezkolencové lúky (6410), Lk 5 Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach (6430) Lk 6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí a na ne viazaných druhov európskeho významu kosákovec lesklý (<i>Hamatocaulis vernicosus</i>), bystruška potočná (<i>Carabus variolosus</i>), kunka žltobruchá (<i>Bombina variegata</i>), mlok karpatský (<i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i>), ale aj druhy európskeho významu, ktoré nepredstavujú predmet ochrany ÚEV: * spriadač kostihojový (<i>Euplagia (=Callimorpha) quadripunctata</i>), modráčik čiernoškrvný (<i>Maculinea arion</i>), modráčik krvavcový (<i>Maculinea teleius</i>) a ohniváček veľký (<i>Lycaena dispar</i>).</p> <p>Zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany v ÚEV - Javorinka (SKUEV0046); Poľana (SKUEV0319), Detviensky potok (SKUEV0400); Dolná Zálomska (SKUEV0856)</p>						
Opatrenie	Manažmentové opatrenia vedúce k zlepšeniu alebo zachovaniu stavu ostatných nelesných biotopov a starostlivosť o druhy na ne viazané					
2.2.1	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> nezmenšujúca sa výmera 78 ha ostatných nelesných biotopov (9,62 ha v ÚEV)					

Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
2.2.1.1	Periodická starostlivosť (ručné kosenie a odstránenie biomasy) rašelinných, slatinných a prameniskových lokalít Žliebky, Príslopy, rašeliniská Kamenistej doliny, Dolná Zálomská, Vrchslatina, Záhorská v zmysle zásad starostlivosti pre EFP N3 v kapitole 3.2	Zachovaný alebo zlepšujúci sa stav nelesných biotopov Ra 3, Ra 7, Pr 2 (spolu cca 6 ha), dosiahnutie priaznivého stavu druhov <i>Hamatocaulis vernicosus</i> , <i>Meesia triquetra</i> , <i>Bombina variegata</i> , <i>Bufo bufo</i> , <i>Rana temporaria</i> , <i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i> , <i>Ichthyosaura (=Triturus) alpestris</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP N3 kap. 3.2	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (zmluvná starostlivosť), vlastné alebo iné zdroje	N3
2.2.1.2	Pravidelné kosenie vlhkých lúk a výrub sukcesných drevín (biotopy Lk 4, Lk 5, Lk 6) ručne alebo ľahkými mechanizmami 1-krát za rok (1 x za 5 rokov pre Lk5) s následným odstránením biomasy alebo extenzívna nedeštrukčná pastva, s možnosťou odloženého/ mozaikovitého kosenia podľa termínu dohodnutého so Správou CHKO Poľana na miestach výskytu bezstavovcov vedených ako predmety ochrany (napr. CHA Hrochotská Bukovina). Kosenie spôsobom od stredu ku krajom.	Každoročne pokosený biotop, bez stariny a nežiadúcej sukcesie; zlepšený stav biotopov Lk 4, Lk 5, Lk 6 (spolu cca 45 ha), priaznivé podmienky pre druhy <i>Lycaena dispar</i> , <i>Maculinea teleius</i> , <i>Arcyptera fusca</i> , <i>Pholidoptera frivaldszkyi</i> a ostatné významné druhy a biotopy vyskytujúce sa v EFP N3 (kap. 3.2)	2025 – 2034 (každoročne)	Užívateľ, vlastník	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE, dotácie SPP), ŠR (zmluvná starostlivosť), vlastné alebo iné zdroje	N3
Riziká	- znižovanie stavov hospodárskych zvierat (nepriamy súvis), opúšťanie menej dostupných lokalít na pasenie, či kosenie kvôli nerentabilnosti, nevhodne nastavená dotačná politika a poľnohospodárska politika celkovo, klesajúci záujem o hospodárenie, odradenie záujemcov (vlastníkov, užívateľov pozemkov) od čerpania finančných prostriedkov z grantových schém kvôli zvýšenej byrokratickej záťaži a náročných podmienok realizácie, exogénne disturbance: extrémne suchá a povodne, zvýšené riziko požiarov.					

Operatívny cieľ 2.3: Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov						
Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zabránenie prenikaniu invázných a expanzívnych nepôvodných druhov do prirodzených biotopov a krajiny a ich systematické odstraňovanie v prípade ich výskytu						
Opatrenie	Ochranné opatrenia zamerané na likvidáciu invázných nepôvodných a invázne sa správajúcich nepôvodných druhov rastlín					
2.3.1	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> zachovanie alebo zlepšujúci sa stavu biotopov a biotopov druhov rastlín na lokalitách ohrozených inváznymi nepôvodnými druhmi rastlín na výmere 5,5 ha .					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
2.3.1.1	Likvidácia invázných nepôvodných a nepôvodných invázne sa správajúcich druhov rastlín, ktoré sú súčasťou narušených stanovišť v súlade s metódami uvedenými vo vyhláske č. 450/2019 Z. z. – (<i>Ambrosia artemisiifolia</i> , <i>Solidago canadensis</i> , <i>Fallopia japonica</i> , <i>Fallopia x bohemica</i>)	Zrealizované ochranné opatrenia min. na výmere 5 ha, invázne nepôvodné druhy sa nerozširujú a dochádza k ich postupnej až úplnej likvidácii. Predovšetkým kritická lokalita Hrochotská dolina, (po oboch stranách cesty, líniový výskyt) a ostatné lokality: Pod VN Hriňová, križovatka Obchoditá, pri ceste a parkovisku Bystré – Vrátko, Hrochoť – Kruhy, Hutná, dolina Veľká Zolná	2025 – 2034 (podľa potreby)	Užívateľ, vlastník, správca, Správa CHKO Poľana	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	EFP N4 až N8
2.3.1.2	Likvidácia invázných nepôvodných a nepôvodných invázne sa správajúcich druhov rastlín, ktoré sú súčasťou nelesných aj lesných biotopov v súlade s metódami uvedenými vo vyhláske č. 450/2019 Z. z. – (<i>Ambrosia artemisiifolia</i> , Solidago canadensis , Solidago gigantea , <i>Fallopia japonica</i>)	Zrealizované ochranné opatrenia min. na výmere 0,5 ha, invázne nepôvodné druhy sa nerozširujú a dochádza k ich postupnej až úplnej likvidácii Iviny, Horná Chrapková,	2025 – 2034 (podľa potreby)	Užívateľ, vlastník, správca, Správa CHKO Poľana	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	EFP L5 a N1 N3
Riziká	- nízke povedomie obyvateľov o rizikách šírenia invázných nepôvodných rastlín, neochota vlastníkov pozemkov odstraňovať invázne nepôvodné druhy					
Operatívny cieľ 2.4: Zavedenie funkčných a dlhodobu udržateľných manažmentov veľkých šeliem zohľadňujúcich aj ďalšie dôležité poslania a ciele CHKO Poľana						
Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zachovanie populácie veľkých šeliem v optimálnom stave a početnosti s ohľadom na zlepšenie podmienok obhospodarovania najmä nelesných biotopov.						

Opatrenie	Zabezpečenie dlhodobého monitoringu a zberu dát o stave populácie veľkých šeliem a následné nastavenie manažmentových opatrení					
2.4.1	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> Výskytové dáta, údaje o zdravotnom stave populácie, evidencia škôd spôsobených veľkými šelmami, evidencia stretov s človekom, realizácia konkrétnych manažmentových opatrení					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
2.4.1.1	Pravidelný systematický monitoring veľkých šeliem v rámci územia CHKO Poľana za účelom zisťovania početnosti (jesenný monitoring na snehu)	Zistená početnosť veľkých šeliem v rámci územia	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, užívatelia PR, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	Všetky EFP
2.4.1.2	Zber vzoriek na analýzu DNA a zdravotného stavu populácie	Počet identifikovaných vzoriek	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, užívatelia PR, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	Všetky EFP
2.4.1.3	Nastavenie funkčného manažmentu medveďa hnedého a vlka dravého v území	Realizácia opatrení na udržanie optimálnych stavov medveďa hnedého a vlka dravého	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, užívatelia PR	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	Všetky EFP
Riziká	- nedostatočné finančné zdroje na monitoring, nedostatočné personálne kapacity, neochota záujmových subjektov na spoluprácu					
Dlhodobý cieľ 3:						
ZACHOVANIE KRAJINNÉHO RÁZU ÚZEMIA						
<i>Operatívny cieľ 3.1: Usmernenie požiadaviek na výstavbu so zameraním na zachovanie špecifického krajinného rázu</i>						
Opatrenia by mali viesť k zachovaniu súčasnej zástavby obcí, bez prvkov modernej architektúry a veľkých rekreačných centier v chránenom území, ako aj k zvýšenej podpore tradičného obhospodarovania lúk a pasienkov.						
Opatrenie	Regulácia a usmernenie stavebnej činnosti					

3.1.1	Merateľný indikátor plnenia: zachovaný súčasný rozsah urbanizovania územia					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
3.1.1.1	Umiestňovanie nových stavieb v celej CHKO Poľana je potrebné koncepčne riešiť s cieľom podpory lokálnych obyvateľov a tradičného obhospodarovania. Výnimkou sú iba pozemky (miesta) s existujúcimi základmi alebo pozostatkami po starých stavbách slúžiace obhospodarovaniu pozemkov (lesníctvo, poľnohospodárstvo, poľovníctvo).	Zachovaný súčasný rozsah (z obdobia do r. 2022) urbanizovania územia (zachované množstvo stavieb, vrátane stavieb na miestach bývalých stavieb) a zachovaný stav biotopov na existujúcej výmere	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana	Bez dodatočných plánovaných nákladov	Všetky EFP
3.1.1.2	Pri tvorbe ÚPD uplatňovať záujmy ochrany prírody na usmernenú urbanizáciu s minimalizáciou vplyvu na prírodné a životné prostredie	Stanoviská Správy CHKO Poľana k územnoplánovacím dokumentáciám v súlade s aktivitou 3.1.1.2, účasť na verejných prerokovaniach k územným plánom (samospráva, obce)	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana	Bez dodatočných plánovaných nákladov	Všetky EFP
3.1.1.3	Preferencia tzv. mäkkého turizmu, iba budovanie drobnej turistickej infraštruktúry – rekonštrukcia starých senníkov - kolíb (min. 5 ks) na lokalitách Príslopy, Majerová a iné.	Turistické využívanie územia vhodné pre dané prírodné prostredie, zachovávajúce charakter krajiny	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca, Správa CHKO Poľana, samosprávy, podnikatelia	Vlastné zdroje, iné zdroje (napr. Program Slovensko)	Všetky EFP
Riziká	- pretrvávajúce ekonomickej výhodnosti plôch určených na zastavanie voči plochám určeným na poľnohospodárske využitie, nejasný legislatívny rámec vo veci obnovy pôvodných senníkov a kolíb					
Opatrenie	Uplatňovanie technických požiadaviek na zachovanie miestnej pôvodnej architektúry.					
3.1.2	Merateľný indikátor plnenia: zachovanie pôvodného architektonického štýlu objektov					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob	EFP

			realizácie		financovania	
3.1.2.1	Pri rekonštrukcii stavieb, príp. pri výstavbe nových objektov (lokality Snohy, Iviny, Kyslinky, Vrchslatina) zabezpečiť zachovanie tradičnej architektúry daného územia; použiť tradičné prírodné materiály	V rámci stanovísk Správy CHKO Poľana k stavebnej činnosti sú uvedené podmienky, dodržaním ktorých je zachovanie pôvodnej architektúry dotknutých stavieb. Vzhľad rekonštruovaných objektov / nových stavieb zodpovedá pôvodnej architektúre územia; použité sú tradičné prírodné materiály – drevo, hlina, slama, plech a kameň	2025 – 2034	Vlastník	Bez dodatočných plánovaných nákladov	Všetky EFP
Riziká	Vnášanie nového tvaroslovia, mierky a konštrukčných materiálov					
Operatívny cieľ 3.2: Podpora ľudí v regióne a v okolí, ktorí aktívne hospodária v CHKO.						
Opatrenia by mali viesť k zachovaniu krajinného rázu, zvýšenej podpore tradičného obhospodarovania lúk a pasienkov a zlepšeniu stavu životného prostredia v dotknutých obciach prípravou dokumentácií potrebných pre dobudovanie základnej infraštruktúry						
Opatrenie 3.2.1	Podpora individuálneho hospodárenia na pozemkoch v súkromnom vlastníctve, chov tradičných plemien druhov hospodárskych zvierat.					
	Merateľný indikátor plnenia: zachovanie individuálneho hospodárenia na pozemkoch v súkromnom vlastníctve, zachovanie tradičných plemien druhov hospodárskych zvierat, udržiavanie pasienkovej krajiny v okolí sídiel					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
3.2.1.1	Podpora chovov predovšetkým tradičných plemien oviec, kôz a hovädzieho dobytká	Zvýšený počet pôvodných druhov hospodárskych zvierat v chovoch (súčasný odhadovaný stav je 800 ks)	2025 – 2034	Vlastníci, užívatelia	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, dotácie z SP SPP, ŠR, vlastné alebo iné zdroje	N1- N8

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

3.2.1.2	Nocovanie, košarovanie a napájanie hospodárskych zvierat na miestach na to určených a budovanie infraštruktúry (oplôtky, prístrešky, salaše) po dohode so Správou CHKO Poľana	Pretrvávajúci chov hospodárskych zvierat košarovaním, alebo v oplotených pastevných blokoch	2025 – 2034	Vlastníci, užívateľa	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, dotácie z SP SPP, ŠR, vlastné alebo iné zdroje	N1- N8
3.2.1.3	Podpora preventívnych opatrení pred škodami spôsobenými veľkými šelmami (napr. zabezpečenie, výchova/výcvik a následná starostlivosť o strážne pastierke psy pohybujúce sa so stádom, zabezpečenie elektrických ohradníkov)	Zabezpečené preventívne opatrenia pre 8 subjektov, zníženie množstva škôd spôsobených veľkými šelmami	2025 – 2034	Vlastníci, užívateľa	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko), vlastné alebo iné zdroje	N1- N8
3.2.1.4	Vykonávanie ohliadok obhospodarovaných TTP za účelom definovania/určenia krajínovorných prvkov, ktoré majú byť zachované	Počet realizovaných ohliadok a stanovísk.	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana	Bez dodatočných finančných nákladov	N1- N8
Riziká	- neadresná spoločná poľnohospodárska politika, finančne náročná prevencia proti škodám spôsobených šelmami na hospodárskych zvieratách, neakceptácia používaných preventívnych opatrení proti škodám u širokej verejnosti					
Operatívny cieľ 3.3: Zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu dotknutého územia a zlepšenie stavu životného prostredia v dotknutých obciach						
Opatrenia by mali viesť k zachovaniu krajinného rázu, jednotlivých krajinných prvkov, zlepšeniu stavu životného prostredia v dotknutých obciach prípravou dokumentácií potrebných pre dobudovanie základnej infraštruktúry						
Opatrenie 3.3.1	Zachovanie krajinných prvkov a významných krajinoekologických štruktúr					
	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> zachovanie cca 50 % významných stromov, počet vypracovaných štúdií a realizovaných projektov zameraných na zachovanie krajinného rázu Poľany					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
3.3.1.1	Zmapovanie (so zameraním) a dokumentácia existujúcich významných stromov	Významné stromy sú zmapované; súčasťou ich evidencie a dokumentácie je aj ich zameranie GPS prístrojom a urobená je fotodokumentácia	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, TU vo Zvolene, UMB v Banskej Bystrici, UK Bratislava	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), projekt DBU Poľana, ŠR	Všetky nelesné EFP N1 – N8

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

3.3.1.2	Rokovanie s odborníkmi zaoberajúcimi sa ošetrovaním a posudzovaním zdravotného stavu stromov rastúcich v území	Zrealizované rokovanie s odborníkmi (napr. aj v rámci Fakulty ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene) a je dohodnutá spolupráca	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana,	Bez dodatočných plánovaných nákladov	Všetky nelesné EFP N1 – N8
3.3.1.3	Označenie, evidencia a prípadné ošetrovanie významných stromov	Predmetné jedince sú determinované; sú určené najcennejšie jedince, ktoré je potrebné v území zachrániť, zabezpečené ich ošetrovanie pod dohľadom arboristu	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana v spolupráci s externým dendrológom / arboristom	Zdroje EÚ (napr. LIFE), projekt DBU Poľana, ŠR, iné zdroje	Všetky nelesné EFP N1 – N8
3.3.1.4	Zmapovanie historických krajinných štruktúr a objektov (hroble, kamenice, senníky, koliby, medze, zavlažovacie odrážky)	Evidencia historických krajinných štruktúr a objektov v rámci CHKO Poľana	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca, obce, Správa CHKO Poľana, TU Zvolen, UMB v Banskej Bystrici	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
3.3.1.5	Revitalizácia, obnova a zachovanie historických krajinných štruktúr a objektov (hroble, kamenice, senníky, koliby, medze, zavlažovacie odrážky)	Min. 30 % evidovaných historických krajinných štruktúr je zachovaných a revitalizovaných alebo obnovených	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca, obce, Správa CHKO Poľana	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
3.3.1.6	Vypracovanie MÚSES pre obce Hrochoť, Očová, Dúbravy, Detva, Hriňová, Ľubietová, Strelníky)	min. 2 vypracované dokumenty MÚSES	2025 – 2034	Obce	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko) vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
3.3.1.7	Realizácia opatrení súvisiacich s vytváraním prvkov MÚSES podľa schváleného dokumentu miestneho územného systému ekologickej stability	Min. 50 % opatrení z navrhovaného MÚSES bude realizovaných	2025 – 2034	Užívateľ, vlastník, správca, obce, Správa CHKO Poľana	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko.), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
Riziká	- politika štátu v oblasti ochrany prírody, finančný deficit v štátnom rozpočte, nedostatočné grantové výzvy					

Dlhodobý cieľ 4:						
KONTINUÁLNY A SYSTEMATICKÝ VÝSKUM PREDMETOV OCHRANY						
<u>Operatívny cieľ 4.1: Realizácia komplexných výskumov a pravidelný monitoring biotopov a druhov európskeho a národného významu.</u>						
Realizáciou opatrení sa získajú recentné údaje o výskyte a stave všetkých predmetov ochrany chráneného územia a o ekologických súvislostiach potrebných pre ich efektívnu ochranu.						
Opatrenie	Realizácia výskumov (botanické, fytoecologické, zoologické, lesnícke, geologické a iné.)					
4.1.1	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> údaje o výskyte a stave predmetov ochrany					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
4.1.1.1	Plánovanie výskumných aktivít v rámci CHKO Poľana	Počet stretnutí a spoločných výstupov (plán výskumov) so zástupcami vedeckých inštitúcií	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie, univerzity	bez dodatočných finančných nákladov	Všetky EFP
4.1.1.2	Realizácia výskumov na území CHKO – zameraných na všetky predmety ochrany a ďalšie druhy s nedostatočným poznaním	Správy z výskumov, záznamy v KIMS, údaje o výskyte predmetov ochrany,	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie, univerzity	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	Všetky EFP
4.1.1.3	Využitie rastového simulátora SIBYLA v lesných porastoch CHKO Poľana na optimalizáciu obhospodarovania lesa, analýzu vplyvu klimatickej zmeny na rast, produkciu a štruktúru lesa	Navrhnuté optimálne modely obhospodarovania lesa so zohľadnením vplyvu klimatickej zmeny	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, TUZVO	ŠR, vlastné alebo iné zdroje	L2-L5
Riziká	- nedostatočné personálne kapacity vedeckých inštitúcií, nekontinuitnosť niektorých výskumov (v nadväznosti na grantové prostriedky), nedostatočná koordinácia výskumných aktivít, slabý záujem vedeckých inštitúcií o výskum v BR podmienený financiami, náročnosť interpretácie vedeckých poznatkov					
Opatrenie	Pravidelný monitoring druhov a biotopov					
4.1.2	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> údaje o stave biotopov a druhov v ÚEV a pre hodnotenie efektivity realizácie opatrení programu starostlivosti					

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
4.1.2.1	Pravidelný monitoring nelesných biotopov európskeho významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu. Monitoring stavu ostatných biotopov predstavujúcich predmet ochrany mimo TML (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany (všetky nelesné biotopy vedené ako predmety ochrany) a vplyve realizovaných opatrení	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie, univerzity	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
4.1.2.2	Pravidelný monitoring lesných biotopov európskeho a národného významu na trvalých monitorovacích lokalitách v zmysle schválených metodík monitoringu (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany (všetky lesné biotopy vedené ako predmety ochrany) a vplyve realizovaných opatrení	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie, univerzity	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
4.1.2.3	Pravidelný monitoring rastlín európskeho a národného významu na trvalých monitorovacích lokalitách v zmysle schválených metodík monitoringu (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany (všetky druhy rastlín vedené ako predmety ochrany) a vplyve realizovaných opatrení	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie, univerzity	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
4.1.2.4	Pravidelný monitoring živočíchov európskeho a národného významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany (všetky druhy živočíchov vedené ako predmety ochrany) a vplyve realizovaných opatrení	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie, univerzity	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
4.1.2.5	Mapovanie a monitoring výskytu invázných nepôvodných druhov rastlín a živočíchov	Evidencia výskytu invázných nepôvodných druhov, a vplyve realizovaných opatrení	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie, univerzity	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
4.1.2.6	Domapovanie mokradných biotopov (prameniská a krovinné biotopy) v rámci CHKO Poľana	Vrstva mapových podkladov k výskytu mokradných biotopov v CHKO Poľana	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, externí mapovatelia	Zdroje vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP

Riziká	Nedostatočné personálne kapacity pre vykonávanie monitoringu, časová a odborná náročnosť jednotlivých metodík monitoringu					
Opatrenie	Detailná migračná štúdia živočíchov pre územie CHKO Poľana a jej spádové okolie					
4.1.3	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> strategická migračná štúdia, mapa migračných koridorov cieľových druhov a mapa ich rozšírenia					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
4.1.3.1	Identifikácia a monitoring migračných koridorov a vypracovanie štúdie kolíznych lokalít s návrhom opatrení pre veľké šelmy (* <i>Ursus arctos</i> , * <i>Canis lupus</i> , <i>Lynx lynx</i>)	Identifikácia a monitoring migračných koridorov živočíchov * <i>Ursus arctos</i> , * <i>Canis lupus</i> , <i>Lynx lynx</i> , <i>Felis sylvestris</i> , identifikácia kritických prechodov na existujúcej infraštruktúre, mapa biokoridorov a kritických prechodov pri súčasnej infraštruktúre, návrh technických a organizačných opatrení (napr. ekodukty) pre minimalizáciu negatívnych dopadov infraštruktúry na voľne žijúce živočíchy. Vypracovanie štúdie kolíznych lokalít.	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
4.1.3.2	Zachovanie identifikovaných koridorov, ich premietnutie do územných plánov obcí, ich využitie pri posudzovaní umiestnenia strategických stavieb	Udržanie priechodnosti identifikovaných migračných koridorov implementovaných do ÚPD.	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, samosprávy	bez dodatočných finančných nákladov	V nadväznosti na CHKO Poľana
Riziká	- časová náročnosť pri vypracovaní dokumentu, nedostatok personálnych kapacít, nedostatočné grantové výzvy, nedostatočné dáta, slabá podpora vedeckých inštitúcií					
Dlhodobý cieľ 5:						
VYTVORENIE VHODNÉHO DESTINAČNÉHO MANAŽMENTU S VYUŽITÍM ZNAČKY UNESCO – BR POĽANA– ROZVOJ CESTOVNÉHO RUCHU						
<u>Operatívny cieľ 5.1:</u> Budovanie regionálnej identity CHKO a BR Poľana						
Realizáciou tohto cieľa sa podporí sieťovanie a propagácia lokálnych producentov v území, zabezpečí sa propagácia prírodných a kultúrnych hodnôt CHKO a BR Poľana, a zvýši sa povedomie o jej potenciáli v súvislosti s využitím značky UNESCO.						

Opatrenie	Propagácia značky CHKO a BR Poľana (UNESCO)					
5.1.1.	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> funkčná elektronická platforma ponuky produktov a služieb, počet účastníkov na podujatiach, počet mediálnych výstupov,					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
5.1.1.1	Sieťovanie lokálnych producentov, podnikateľov a služieb v rámci CHKO a BR Poľana prostredníctvom elektronickej databázy a online nákupu	Elektronická platforma (web, sociálne siete)	2027 – 2034	Správa CHKO Poľana, OOCR, VÚC, MAS, samosprávy,	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
5.1.1.2	Podpora pri zriadení predajní lokálnych produktov na turisticky navštevovaných trasách (Kamenistý potok - Sihla, Bystré vrátka, Chata pod Hrbom, Kalamárka, Horský hotel Poľana)	Zriadené min. 3 predajné miesta	2027 – 2034	Správa CHKO Poľana, OOCR, VÚC, MAS, samosprávy,	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
5.1.1.3	Označovanie územia CHKO a BR prostredníctvom návštevníckeho informačného systému (informačné tabule)	Označených min. 5 lokalít	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, OOCR, MAS, samosprávy, BBSK	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
5.1.1.4	Systematická environmentálna výchova a tvorba programov v rámci CHKO Poľana	20 stretnutí za účelom environmentálneho vzdelávania a výchovy ročne, min. 2 nové vytvorené env. program ročne	2025-2034	Správa CHKO Poľana	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
5.1.1.5	Komunikácia s národnými a regionálnymi médiami o hodnotách CHKO a BR Poľana	6 výstupov ročne v médiách (tlačové správy, články, regionálne press tripy a iné)	2025-2034	Správa CHKO Poľana	bez dodatočných fin. nákladov	Všetky EFP
5.1.1.6	Spolupráca, tvorba projektov s ostatnými BR na Slovensku a v zahraničí	4 pracovných stretnutí a zahraničných pracovných ciest ročne	2025-2034	Správa CHKO Poľana, SV MAB, OZ KR BR Poľana,	Vlastné zdroje, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych	Všetky EFP

					záležitostí Slovenskej republiky – „MZVaEZ SR“	
5.1.1.7	Spolupráca s medzinárodnými inštitúciami, tvorba projektov ERASMUS+	2 vypracované projekty	2025-2034	Správa CHKO Poľana	Vlastné zdroje, Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky – „MŠVVaM SR“	Všetky EFP
Riziká	Nepriaznivá legislatívna politika predaja potravinových produktov, slabá ponuka produktov a služieb, preferencia nákupu lacnejších a menej kvalitných produktov, nedostatočné personálne kapacity, slabá finančná podpora, nezáujem o rozvoj služieb v regióne, slabá angažovanosť miestnych obyvateľov					
Operatívny cieľ 5.2: Vytváranie ponuky produktov v prírodnom cestovnom ruchu založenej na spoznávaní prírody a kultúrnych hodnôt CHKO a BR Poľana						
Naplnenie cieľa sprostredkuje autentický zážitok z prírody v súlade s jej ochranou a zachovaním životného prostredia a životných podmienok pre miestnych obyvateľov, a to s podporou miestnych komunít a partnerov.						
Opatrenie	Participácia na tvorbe produktov prírodného cestovného ruchu					
5.2.1	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> vytvorená a realizovaná stratégia rozvoja					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
5.2.1.1	Spracovanie stratégie rozvoja prírodného cestovného ruchu CHKO a BR Poľana	Vypracovaný 1 strategický dokument	2026 – 2034	Správa CHKO Poľana, univerzity, OOCR, samosprávy, súkromný sektor, Slovenský zväz včelárov	Zdroje EÚ (Program Slovensko.), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

5.2.1.2	Vytvorenie "mobilnej" kampane zameranej na tematické exkurzie v rámci CHKO a BR Poľana - „Mobilná biosférická rezervácia“	Počet zorganizovaných exkurzií, vypracovaná obsahová náplň v oblastiach: A. Tematické terénne exkurzie – 10/rok B. Pobyty a etapové putovanie – 1/rok C. Nature therapy- 1/rok D. Sprevádzanie a firemný teambuilding – 3/rok	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana v spolupráci s OZ KR BR Poľana	Projekt INTTEREG HU-SK, vlastné zdroje, iné zdroje	Všetky EFP
5.2.1.3	Tvorba a distribúcia propagačných materiálov	4 tituly tlačených a elektronických propagačných materiálov	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana v spolupráci s OOCR a samosprávami, TIC	Zdroje EÚ (Program Slovensko.), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	Všetky EFP
5.2.1.4	Dobudovanie cyklistickej infraštruktúry (osadenie altánkov a oddychových miest, elektrostaníc na e-bicykle) a turistickej infraštruktúry Dobudovanie turistickej infraštruktúry (turistické útulne, prístrešky, verejné ohniská, náučné chodníky, vyhliadkové veže, ferraty, rekonštruované partizánske bunkre, sezónne prázdninové tábory)	Min 2 zriadené objekty cyklistickej infraštruktúry. Min. 2 zriadené objekty turistickej infraštruktúry.	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, OOCR, LESY š.p. SR a samosprávy, KST	Zdroje EÚ (Program Slovensko.), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	N1-N8
5.2.1.5	Spolupráca pri interpretácii územia s horskými chatami a turistickými zariadeniami v území	Vytvorenie tematických podujatí v zariadení Hrochotský mlyn, Chata pod Hrbom, Horský hotel Poľana, Kyslinky	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, LESY š.p. SR, Hrochotský mlyn, Chata pod Hrbom	Vlastné zdroje, MZV a EZ SR	Všetky EFP

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

5.2.1.6	Vytvorenie zásad využívania TTP v okolí PP Kalamárka z pohľadu turistických aktivít a obhospodarovania.	Koncept rozvoja udržateľného turizmu PP Kalamárka.	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, US Detva, Mesto Detva, JAMES, KST, Agrosev s.r.o., LESY SR, š.p.	Vlastné zdroje	L2, N1
5.2.1.7	Vybudovanie parkoviska pre turistov na Bystrých Vrátkach	Parkovisko pre turistov	2025 – 2034	Mesto Hriňová, LESY SR, š.p.	Zdroje EÚ (Program Slovensko), vlastné zdroje	L5
5.2.1.8	Zabezpečiť turistické prepojenie Javorinka – Priehybina, existujúcou lesnou cestou (namiesto súčasnej možnosti len po asfaltovej ceste); prepojenie Javorinky s vodopádom Bystrého potoka cez Kozí chrbát/Valašku a tiež Raticovým vrchom, resp. Vrátkami	Turisticky značená trasa Javorinka – Priehybina, Vodopád Bystrého potoka – Kozí chrbát – Javorinka	2027-2028	KST	Vlastné zdroje	L1, L5
5.2.1.9	Nastavenie podmienok pre jednoduchšiu organizáciu športových podujatí a ich súlad s ochranou prírody - bearfoot beh, duatlon Kráľ Poľany a nové cyklistické preteky Zdolaj vulkán po novej ceste na Poľanu	Zrealizované športové podujatia v súlade s ochranou prírody	2025 – 2034	ŠK Detva v pohybe, o.z., Správa CHKO Poľana, KST	Bez dodatočných finančných zdrojov	G1
Riziká	- neochota a nezáujem partnerov o spoluprácu, legislatívne prekážky, nízka podpora štátu v oblasti ochrany prírody, nedostatočné grantové výzvy, stret záujmov medzi rozvojom turizmu a záujmami užívateľov a vlastníkov pozemkov (napr. strety turistov a ovčiarskymi psami).					
Operatívny cieľ 5.3: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci s partnermi v území a uplatňovanie manažmentu udržateľného prírodného cestovného ruchu						
Výsledkom opatrení je otvorenie návštevníckeho centra, starostlivosť o turistickú infraštruktúru a zlepšenie ponuky služieb.						
Opatrenie 5.3.1	Príprava a realizácia návštevníckeho a informačného centra					
	Merateľný indikátor plnenia: projektový harmonogram, vybavenie centra, počet návštevníkov, zapojenosť stakeholdrov do aktivít					

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

centra, počet vzdelávacích podujatí, počet kultúrnych podujatí						
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
5.3.1.1	Vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti a udržateľnosti návštevníckeho centra CHKO a BR Poľana	Vypracovaná 1 štúdia uskutočniteľnosti a udržateľnosti, vypracovaný 1 projekt pre financovanie zriadenia návštevníckeho centra	2025-2030	Správa CHKO Poľana, LESY š.p. SR, obce v regióne, BBSK	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	
5.3.1.2	Zriadenie návštevníckeho centra (Kyslinsky)	Funkčné návštevnícke centrum (Prezentačné miestnosti so statickou expozíciou, ubytovacie kapacity, seminárna miestnosť, priestory informačného centra)	2030 – 2034	Správa CHKO Poľana, LESY š.p. SR, obce v regióne, BBSK	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	-
5.3.1.3	Vytváranie personálnych kapacít a školenie personálu	Min. 2 prípravné školenia	2032 – 2034	Správa CHKO Poľana, LESY š.p. SR, obce v regióne, BBSK	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	-
5.3.1.4	Tvorba obsahovej náplne a zamerania centra. Vzdelávacie a komunitné aktivity - prednášky, workshopy a exkurzie do prírody	10 zážitkových programov pre rôzne cieľové skupiny: školy, verejnosť	2033 – 2034	Správa CHKO Poľana, LESY š.p. SR	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	-
Riziká	- neochota a nezáujem partnerov o spoluprácu, legislatívne prekážky, nízka podpora štátu v oblasti ochrany prírody, nedostatočné grantové výzvy, nedostatočná spätná väzba, neochota a nespolupráca vlastníkov pozemkov pri realizácii rozvojových aktivít, nedostatočné personálne kapacity, administratívne prekážky.					
Dlhodobý cieľ 6:						
DLHODOBÉ FUNGOVANIE SPOLUPRÁCE A PARTICIPÁCIE PRI STAROSTLIVOSTI O PREDMETY OCHRANY CHKO						

POĽANA PROSTREDNÍCTVOM KOORDINAČNEJ RADY BR POĽANA

Operatívny cieľ 6.1: Uplatnenie participatívneho rozhodovania v rámci existujúcej KR BR Poľana

Výsledkom opatrení je zabezpečenie participatívneho rozhodovania o území, podpora lokálnych politík so zapojením zástupcov regiónu, zlepšenie informovanosti vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít, využitie alebo vytvorenie komunikačných kanálov, zrýchlenie a skvalitnenie ich prenosu.

Opatrenie 6.1.1 **Pokračovanie v aktivitách existujúcej KR BR Poľana zo zástupcami vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít a systematická činnosť ako platforma pre prediskutovanie zásadných otázok ochrany prírody a rozvoja regiónu**

Merateľný indikátor plnenia: Udržanie OZ KR BR Poľana, pravidelnosť zasadania koordinačnej rady

Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
6.1.1.1	Zabezpečenie pravidelného zasadnutia OZ KR BR Poľana 2 x ročne	2 zasadnutia OZ KR BR Poľana ročne	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, OZ KR BR Poľana	vlastné zdroje, MZVa EZ SR	-
6.1.1.2	Komunikácia s kľúčovými partnermi na regionálnej a na národnej úrovni formou konferencií, spoločných tlačových konferencií, organizovanie odborných seminárov (poľnohospodárstvo, lesníctvo, poľovníctvo, školstvo, cestovný ruch)	2 odborné podujatia ročne	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, OZ KR BR Poľana	vlastné zdroje, MZVa EZ SR	-
6.1.1.3	Spolupráca so štátnymi a neštátnymi inštitúciami v SR a zahraničí – výmena skúseností, výmenné pobyty, medzinárodné projekty, podporovanie a participácia na aktivitách o. z., nadácií a ďalších komunít podobného zamerania	2 medzinárodné stretnutia a 2 národné stretnutia pracovných tímov a členov koordinačných rád	2025 - 2034	Správa CHKO Poľana, OZ KR BR Poľana	vlastné zdroje, MZVa EZ SR, INTTEREG HU-SK	-
Riziká	neochota účasti na participatívnom rozhodovaní, neplnenie cieľov a aktivít v rámci Akčného plánu BR, zmeny štatútov samospráv v rámci volebných období, deficit finančného krytia režijných nákladov KR BR Poľana, slabá motivácia angažovať sa v KR BR Poľana, personálne zmeny v zainteresovaných inštitúciách,					

	slabá podpora agendy BR na národnej úrovni, nedostatočná podpora UNESCO Programu Človek a biosféra.					
Opatrenie 6.1.2	Modernizácia a využívanie komunikačných kanálov pre informovanie vlastníkov a užívateľov/správčov pozemkov, samospráv a miestnych komunít					
	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> štatistiky návštevnosti webu a sociálnych sietí					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
6.1.2.1	Aktualizácia web stránky Správy CHKO a BR s cieľom pravidelne uverejňovať informácie o činnosti správy CHKO a užitočné informácie pre vlastníkov a užívateľov/správčov pozemkov, samosprávy a miestne komunity	aktuálne informácie zverejnené na webovej stránke	2025 – 2034 (každoročne)	Správa CHKO Poľana	vlastné zdroje	-
6.1.2.2	Organizácia Dňa otvorených dverí CHKO a BR Poľana	Každoročne zorganizované podujatie	2025 – 2034 (každoročne)	Správa CHKO Poľana v spolupráci s partnermi (samosprávy, Lesy SR, súkromný sektor, poľnohospodári, univerzity)	vlastné alebo iné zdroje, MZVaEZ SR	-
6.1.2.3	Efektívnejšie využívanie sociálnych sietí	Zverejňovanie informácií na FB, Instagram, YouTube kanál	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana v spolupráci s partnermi	vlastné alebo iné zdroje	-
Riziká	nedostatočné personálne kapacity					
Operatívny cieľ 6.2: Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správčov pozemkov, samospráv, miestnych komunít a dobrovoľníkov do ochrany prírodných hodnôt CHKO Poľana.						
Realizáciou opatrení tohto cieľa sa zvýšia kapacity na ochranu prírody a zlepši spolupráca medzi Správou CHKO Poľana a vlastníckmi a užívateľmi/správcami pozemkov, samosprávami a miestnymi komunitami.						

Opatrenie 6.2.1	Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správčov pozemkov, samospráv a miestnych komunít do praktických manažmentových opatrení na zachovanie prírodných hodnôt CHKO Poľana					
<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> zmena povedomia a pozitívne vnímanie ochrany prírody						
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
6.2.1.1	Zapájať do praktických aktivít v ochrane prírody vlastníkov a užívateľov/správčov pozemkov, samosprávy a miestne komunity (najmä v starostlivosti o chránené časti prírody, monitoring druhov, tvorba dokumentácie OPaK)	5 realizovaných manažmentových opatrení s vlastníkmi, správcami, nájomcami, obcami a miestnymi komunitami	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana	vlastné zdroje	Všetky EFP
Riziká	nezáujem participovať na aktivitách v ochrane prírody, nepriaznivá poľnohospodárska politika					
Opatrenie 6.2.2.	Príprava alebo asistencia pri príprave projektov a žiadostí, konzultačná činnosť					
<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> spoločne vypracované žiadosti alebo projekty v regióne						
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
6.2.2.1.	Odborná asistencia pri príprave projektov a žiadostí, konzultačná činnosť, príprava spoločných projektov v oblasti zlepšovania podmienok v regióne so zameraním na ochranu biodiverzity	Min. počet 2 spracovaných spoločných projektov a žiadostí s miestnymi subjektami,	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, v spolupráci s OZ KR BR Poľana	bez dodatočných finančných nákladov	Všetky EFP
Riziká	neochota a nezáujem partnerov o spoluprácu, legislatívne prekážky, nedostatočné grantové výzvy, finančný deficit, neochota a nespolupráca vlastníkov pozemkov pri realizácii rozvojových aktivít, nedostatočné personálne kapacity, administratívne prekážky					
Dlhodobý cieľ 7:						
OCHRANA ÚZEMIA PRED NEGATÍVNymi VPLYVMi NA GEOMORFOLOGICKÉ A HYDROLOGICKÉ HODNOTY						

<u>Operatívny cieľ 7.1: Zachovanie unikátnych geomorfologických javov, foriem a štruktúr.</u>						
Výsledkom opatrení je zabezpečenie ochrany geomorfologických hodnôt, ktoré patria k najzachovalejším ukážkam v SR.						
Opatrenie	Zachovanie územia CHKO Poľana bez narušania morfoštruktúr negatívnymi antropogénnymi vplyvmi					
7.1.1	Merateľný indikátor plnenia: Počet zachovaných geomorfologických javov, foriem a štruktúr.					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
7.1.1.1	Zabránenie vzniku prieskumných území, ložísk nevyhradených nerastov, chránených ložiskových území a dobývacích priestorov.	Územie CHKO Poľana bez prieskumných území, ložísk nevyhradených nerastov, chránených ložiskových území a dobývacích priestorov	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, samosprávy, užívateľ, vlastník	bez dodatočných finančných nákladov	G1
7.1.1.2	Zabránenie vzniku úložísk odpadov vrátane jadrového paliva v území CHKO.	Územie CHKO Poľana bez úložísk odpadov	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, samosprávy, užívateľ, vlastník	bez dodatočných finančných nákladov	G1
Riziká	- legislatívne prekážky, národná politika, tlak ťažobných spoločností, politika štátu v oblasti surovinovej sebestačnosti					
<u>Operatívny cieľ 7.2: Zachovanie prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazaných.</u>						
Realizáciou opatrení sa má zachovať alebo obnoviť prirodzených charakter vodných tokov (riečna kontinuita, korytotvorné procesy), zachovať ich brehové a sprievodné riečne nivy a zachovať alebo zlepšiť stav biotopov a na ne viazaných druhov európskeho významu bystruška potočná (<i>Carabus variolosus</i>), plocháč červený (<i>Cucujus cinnaberinus</i>), kunka žltobruchá (<i>Bombina variegata</i>), mlok karpatský (<i>Lissotriton (=Triturus) montandoni</i>), vydra riečna (<i>Lutra lutra</i>)						
Zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany v ÚEV - Repiská (SKUEV0008); Poľana (SKUEV0319), Detsviensky potok (SKUEV0400); Vrchslatina (SKUEV0694)						
Opatrenie	Zachovanie prirodzeného charakteru vodných tokov a ich nív					

7.2.1.	Merateľný indikátor plnenia: dĺžka zachovaných vodných tokov bez zásahov a s usmerňovaním zásahov so zachovanými brehovými porastmi, podmienky pre druhy fauny a flóry viazané na vodné toky sa zachovávajú alebo zlepšujú					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
7.2.1.1	Usmerňovanie a obmedzovanie zásahov do vodných tokov poškodzujúcich prirodzený stav vodných tokov (riečna kontinuita, brehové a sprievodné porasty, korytotvorné procesy, zachovalosť riečnych nív)	Zachovaný alebo zlepšujúci sa stav nelesných biotopov Lk 5, Kr 8, Kr 9, Ls 1.4 a druhov <i>Cucujus cinnaberinus</i> , <i>Bombina variegata</i> , <i>Triturus montandoni</i> , <i>Rana temporaria</i> , <i>Lutra lutra</i>	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, užívateľ, vlastník, správca	Bez dodatočných finančných nákladov	L1-L5, N3, G1
7.2.1.2	Pri obhospodarovaní lesných a poľnohospodárskych pozemkov zamedziť zasahovaniu mechanizmov (napr. približovanie dreva, vchádzanie technikou) do vodných tokov	Korytá tokov a biotopy Br 6, Kr 8, Kr 9, Ls 1.4 sa mechanicky nenarušujú (prechádzaním mechanizmov alebo pri prípadnom vyťahovaní dŕeva); udržať alebo zlepšiť stav biotopu druhov <i>Carabus variolosus</i> , <i>Bombina variegata</i> , <i>Salamandra salamandra</i>	2025 – 2034 (každoročne)	Užívateľ, vlastník	Bez dodatočných finančných nákladov	L1 – L5, N1-N3, G1
7.2.1.3	Cielená a citlivá údržba brehových porastov na toku Hučava v Hrochotskej doline (čiastočná redukcia a orezávanie stromov zarastených častí na kontakte s udržiavanými TTP). Zásahy vykonávať len so súhlasom a podmienkami Správy CHKO Poľana.	Predovšetkým na 500 m čiastočne udržiavaného brehového porastu (na kontakte s udržiavanými TTP)	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana, SVP, š. p.	Vlastné zdroje	N1, G1
7.2.1.4	Zamedziť výstavbe MVE v rámci územia CHKO a na tokoch v širšom okolí.	Udržanie priechodnosti vodných tokov	2025 – 2034	Správa CHKO Poľana	Bez dodatočných finančných nákladov	G1
Riziká	- technologické komplikácie pri spracovaní zvýšeného množstva kalamitných ťažieb					
Operatívny cieľ 7.3: Integrovaná ochrana kvality a kvantít podzemných a povrchových vôd.						

Výsledkom opatrení bude zachovanie a zlepšenie kvality vôd a jej rovnovážnej distribúcie v území.						
Opatrenie	Minimalizovať zdroje znečistenia vôd s priamym alebo nepriamym dopadom na vodné zdroje.					
7.3.1.	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> Kvalita vôd v rámci CHKO Poľana.					
Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
7.3.1.1	Prísne dodržiavanie regulatívov pre pásma hygienickej ochrany (I., II., III.) vodnej nádrže Hriňová	Kvalita vody vo vodnej nádrži Hriňová v zmysle právnych predpisov a európskych smerníc.	2025 – 2034 (podľa potreby)	správca	Bez dodatočných finančných nákladov	G1
7.3.1.2	Dodržiavanie zákazu aplikácie chemických látok a hnojív, najmä pesticídov, toxických látok, priemyselných hnojív, digestátov a silážnych štiav pri poľnohospodárskej, lesohospodárskej a inej činnosti na súvislej ploche väčšej ako 2 ha.	Kvalita vôd v rámci CHKO Poľana v zmysle právnych predpisov a európskych smerníc.	2025 – 2034 (podľa potreby)	užívateľ, vlastník, obhospodarovateľ	Bez dodatočných finančných nákladov	G1
7.3.1.3	Realizácia výskumu stavu vodných zdrojov pitnej vody v území	Realizovaný výskum – záverečná správa	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR	G1
7.3.1.4	Zamedzenie výstavby nových objektov v blízkosti vodných tokov a zdrojov	Územie bez výstavby	2025 – 2034	Samospráva, Správa CHKO Poľana	Bez dodatočných finančných nákladov	G1
7.3.1.5	Dobudovanie ČOV pri už existujúcich a užívaných stavbách (napr. Horský hotel Poľana)	Vybudované aspoň 1 ČOV	2025 – 2034	Vlastník, správca budovy	Zdroje EÚ (Program Slovensko), vlastné zdroje	G1
Opatrenie	Zabezpečenie ochrany výdatnosti zdrojov vôd a zvyšovanie akumuláčnej schopnosti krajiny.					
7.3.2	<u>Merateľný indikátor plnenia:</u> Zachovaná výdatnosť vodných zdrojov					

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
7.3.2.1	Budovanie vodozádržných opatrení v krajine	Počet vybudovaných vodozádržných opatrení (prehrádzky na drobných tokoch, revitalizácia mokradí a pod.)	2025 – 2034 (podľa potreby)	Správa CHKO Poľana, užívateľ, vlastník, správca	ŠR, vlastné zdroje	L1-L5, N3, G1
7.3.2.2	Zabezpečiť koordinované optimálne využívanie obmedzených miestnych vodných zdrojov (lokalita Iviny, Snohy a Vrchslatina).	Zachovaná výdatnosť vodných zdrojov.	2025 – 2034 (každoročne)	Užívateľ, vlastník	ŠR, vlastné zdroje	L1 – L5, N1-N3, G1
Riziká	- klimatické zmeny, zvyšujúca sa spotreba vody					

4. FINANCOVANIE A VYHODNOCOVANIE OPATRENÍ

4.1. Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení a zdroje financovania

Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení ochrany s uvedením zdroja financovania je uvedený ako **predpokladaná výška** finančných prostriedkov spolu s predpokladanými zdrojmi financovania.

Tabuľka č. 15: Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení v rokoch 2025 – 2034 (v tisíc EUR)

*Priorita opatrení 1- vysoká, 2 – nižší niektoré opatrenia je možné realizovať len na základe výnimky (zákon č. 543/2002 Z. z.)

Opatrenie /tis. €	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Spolu tis €	Zdroj financií	*Priorita opatrení
<i>Operatívny cieľ 1.1: Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov v EFP L1.</i>													
1.1.1.1 Ponechanie lesných biotopov Ls 2.2, Ls 4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 5.3, Ls 7.3, Ls 9.1, Ls 9.2 bez hospodárskych zásahov na prirodzený vývoj	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	300	Finančná náhrada (ŠR)	1
1.1.1.2 Ponechanie nelesných biotopov, Pr 1, Sk 2, Sk 5, bez hospodárskych zásahov na prirodzený vývoj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
1.1.1.3 Vypracovanie protipožiarneho plánu pre celú CHKO Poľana v spolupráci s odborníkmi, vlastníkmi a užívateľmi pozemkov	-	-	5	10	-	-	-	-	-	-	15	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	2
1.1.1.4 Údržba existujúcich lesných ciest v 5. SOP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2
1.1.1.5 V prípade potreby kotvenie lanových systémov aj v porastoch zasahujúcich do	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných	2

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

pralesov (chránených území s 5. stupňom ochrany)												nákladov		
1.1.1.6 Spriechodňovanie značených a neznačených chodníkov zakreslených v lesníckych mapách	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2	
1.1.1.7 Individuálny lov kopytníkov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2	
1.1.1.8 Pohyb verejnosti po vyznačených turistických trasách a mäkký turizmus s odborným sprievodom zo ŠOP SR, Správy CHKO Poľana a Lesov SR, š. p. po trasách: 1.Dežmiov kopec – Pod Strungou – Paulíkova plocha – Čierny grúň 2.Kruhy – Jánošíkova skala – Bútl'avka – Kurienec	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2	
1.1.1.9 Umožniť doplnenie turistickej infraštruktúry v podobe drobnej architektúry z prírodných materiálov (drevo, kameň)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2	
Operatívny cieľ 1.2: Obnova prirodzených lesných ekosystémov v EFP L2.														
1.2.1.1 Účelový spôsob obhospodarovania v celom EFP2 zameraný výlučne na postupnú úpravu drevinového zloženia a vytvorenie diferencovanej štruktúry porastov (horizontálne a vertikálne) blízkej prirodzeným / prírodným lesom biotopov Ls 4, Ls 5.1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (finančná náhrada, zmluvná starostliv.)	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

1.2.1.2 Ponechanie stromov na dožitie v počte 20 ks/ha (60 m ³ /ha), ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu (40 m ³ /ha);	40	40	40	40	40	40	40	40	40	41	410	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (finančná náhrada, zmluvná starostliv.)	1
1.2.1.3 Časové obmedzenie vykonávania úmyselnej a náhodnej ťažby - zásah vykonať v mimohniezdnom období, od 1. septembra do 28. februára bežného kalendárneho roka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2
1.2.1.4 Zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, s prirodzenou porastovou štruktúrou a textúrou porastov, s výskytom odumretého ležiaceho a stojaceho dreva, ponechať trvalo v bezzásahovom režime. (LC Lesy Hronec, JPRL č. 297).	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Vlastné zdroje	1
1.2.1.5 Plochy zasiahnuté prirodzenými disturbanciami (vetrové polomy, vývratiská či vyschnuté časti) sa ponechávajú bez zásahov s výnimkou zabezpečenia prírodnosti miest a hodínok; rovnako tie sú predmetom ťažby jednotlivé vývraty, zlomy či sucháre (mimo drevinu smrek).	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ŠR (finančná náhrada v prípade vzniku kalamity)	1
1.2.1.6 Umožnenie pohybu osôb na výhľad Kopa odbočením z modrej turistickej značky	-	-	-	0,5	-	-	-	-	-	-	0,5	Vlastné zdroje, zdroje EÚ (napr. Program Slovensko)	2
Operatívny cieľ 1.3: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov postupmi prírody blízkeho lesného hospodárstva EFP L3.													

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

1.3.1.1 Prírode blízke obhospodarovanie lesa zamerané na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry lesných biotopov Ls2.1, Ls4, Ls5.1, Ls5.2, resp. ich obnovu v zmysle zásad starostlivosti pre EFP3 stanovených v kapitole 3.2 (cca 1000 ha porastov v obnove)	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	500	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (finančná náhrada, zmluvná starostliv.), vlastné alebo iné zdroje	1
1.3.1.2 Ponechávať prípravné dreviny – jarabiny, vrbky, osiky, brezy, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 20 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2
1.3.1.3 Pri obnove porastov s výskytom biotopov Ls2.1, Ls4, Ls5.1, Ls5.2 ponechávať stromy na dožitie v objeme min.30 m ³ /ha hľavice deňtice zastúpené dreviny; biotopové stromy ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu (20 m ³ /ha);	300	300	310	310	320	320	330	330	340	340	3200	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné/iné zdroje	1
1.3.1.4 Ponechanie porastov, ktoré predstavujú hniezdny biotop vzácných a na vyrušovanie citlivých druhov vtákov bez zásahu vrátane náhodnej ťažby počas trvania hniezdenia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2
Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva (aktívny manažment) so zameraním na obnovu biotopov pre druh hlucháň hôrny EFP L4.													
1.4.1.1 V mladších lesných porastoch mozaikovitité zníženie zakmenenia na 70 %	-	-	10	10	10	9	-	-	-	-	39	Zdroje EU (projekt LIFE-IP NATURA 2000 SVK), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	2
1.4.1.2 V starších porastoch sú opatrenia zamerané na zlepšenie porastovej štruktúry,	50	10	10	10	10	-	-	-	-	-	90	Zdroje EU (LIFE-IP	2

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

zníženie zakmenenia ako posilnenie stability a zlepšenie drevinového zloženia znižovaním zastúpenia smreka v prospech jedle, buka a cenných listnáčov, ponechávanie stromov na dožitie												NATURA 2000 SVK), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	
1.4.1.3 Podpora lovu predátorov hlucháňa, pri ktorých to umožňuje legislatíva	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	Zdroje EU (LIFE-IP NATURA 2000 SVK), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	2
Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov EFP L5.													
1.5.1.2 Bežné obhospodarovanie lesa v zmysle zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch zamerané na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry lesných biotopov (Ls2.1, Ls4, Ls5.1, Ls5.2, Ls7.3, Ls8), [česp. i]h ob[ov]u; p[ame]iská a zamokrené lesy (Ls1.4) ponechať bez plánovaných zásahov.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		Bez dodatočných finančných nákladov	2
1.5.1.2 Ponechávať prípravné dreviny – jarabiny, vrby, osiky, brezy, pokiaľ ich zastúpenie nepresiahne 10 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		Bez dodatočných finančných nákladov	2
1.5.1.3 Pri obnove porastov s výskytom biotopov Ls.4, Ls5.1, Ls5.2, Ls7.3, Ls8 ponechávať stromy na dožitie, hlavne deficitne zastúpené dreviny a to v min. objeme 10 m ³ /ha; ponechávať z[om]y, su[š]hé, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu v min. objeme 10 m ³ /ha	400	400	410	410	420	420	430	430	440	440	4200	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (finančná náhrada), vlastné alebo iné zdroje	1
1.5.1.4 Pri obnove porastov v prípade zastúpenia jedle menej ako 20 % jedľu rúbať len v opodstatnených prípadoch.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		Bez dodatočných finančných nákladov	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie výmery nelesných biotopov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany ÚEV, zachovanie výmery TTP na úrovni 80 % (v rámci ÚEV) a 60 % zo súčasnej výmery pri zachovaní súčasnej výmery nelesných travinno-bylinných biotopov užívaných nelesných plôch.													
2.1.1.1 Pravidelné kosenie lúk a pasienkov (biotopy Lk1, Lk2, Lk3, Lk7, Tr8,) biotop na ne viazaných druhov) – 1 až 2 krát za rok (s časovým odstávaním biomasy; odvoz vyhrabanej biomasy/sena), prípadne s extenzívnym pasiením pred alebo po prvej kosbe.	24	25	26	27	28	29	30	32	33	34	288	Zdroje EÚ (dotácie SPP), vlastné alebo iné zdroje	1
2.1.1.2 Pravidelné mechanizované kosenie lúk a pasienkov (biotopy Lk1, Lk2, Lk3, Lk7, Tr8) s možnosťou odloženého alebo mozaikovitého kosenia podľa termínu dohodnutého so Správou CHKO Poľana na miestach výskytu bezstavovcov vedených ako predmety ochrany. Kosenie spôsobom od stredy ku krajom.	145	152	159	167	175	183	192	201	211	221	1806	Zdroje EÚ (dotácie SPP), vlastné alebo iné zdroje	1
2.1.1.3 Pravidelná extenzívna pastva lúk a pasienkov (biotopy Lk1, Lk3, Tr8, Kr2) hovädzím dobytkom, ovcami alebo inými hospodárskymi zvieratami	43	45	47	49	52	55	57	60	63	65	536	Zdroje EÚ (dotácie SPP), vlastné alebo iné zdroje	1
2.1.1.4 Realizácia manažmentových opatrení (súvisiacich s projektom LIFE-IP NATURA 2000 SVK) na častiach biotopov, kde dochádza k zhoršovaniu ich stavu – zarastaním sukcesnými drevinami a krovinami t. j., ktoré nie sú charakteristické pre daný biotop Kr2 na lokalite Vrchdetva, Javorinka, Príslopy	5	-	5	-	5	-	-	-	-	-	15	Zdroje EÚ (LIFE-IP NATURA 2000 SVK)	1
2.1.1.5 Výrub sukcesných drevín na lúkach a pasienkoch s výskytom biotopov Lk1, Lk2, Lk3, Lk7, Tr8, alebo ich potenciálu, s ponechávaním solitérnych jedíčov stromov; obnova trvalých trávnych porastoch na miestach tzv. „bielych plôch“ v prípade záujmu vlastníkov, užívateľov o ich obhospodarovanie	-	200	-	200	-	300	-	300	-	300	1300	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), ŠR (zmluvná starostliv.), vlastné alebo iné zdroje	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

<p>2.1.1.6 Mulčovanie lúk a pasienkov s výskytom biotopov Lk1, Lk2, Lk3, Lk7, Tr8, alebo ich potenciálu, (max. 3 roky po sebe) s výskytom náletových drevín alebo expanzívnych druhov rastlín ako príprava na ďalšie obhospodarovanie – kosenie</p>	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	150	<p>Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), ŠR (zmluvná starostliv.), vlastné alebo iné zdroje</p>	1
<p><i>Operatívny cieľ 2.2: Zachovanie ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.</i></p>													
<p>2.2.1.1 Periodická starostlivosť (ručné kosenie a odstránenie biomasy) rašelinných, slatinných a prameniskových lokalít Žliebky, Príslopy, rašeliniská Kamenistej doliny, Dolná Zálomská, Vrchslatina, Záhorská v zmysle zásad starostlivosti pre EFP N3 v kapitole 3.2</p>	7	-	8	-	9	-	10	-	11	-	45	<p>Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR (zmluvná starostliv.), vlastné alebo iné zdroje</p>	1
<p>2.2.1.2 Pravidelné kosenie vlhkých lúk a výrub sukcesných drevín (biotopy Lk4, Lk5, Lk6) ručne alebo ľahkými mechanizmami 1 krát za rok (1 x za 5 rokov pre Lk5) s následným odstránením biomasy alebo extenzívna nedeštrukčná pastva, s možnosťou odloženého/mozaikovitého kosenia podľa termínu dohodnutého so Správou CHKO Poľana na miestach výskytu bezstavovcov vedených ako predmety ochrany (napr. CHA Hrochotská Bukovina). Kosenie spôsobom od stredy ku krajom.</p>	7	7	8	8	9	9	10	10	11	11	90	<p>Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE, dotácie SPP), ŠR (zmluvná starostliv.), vlastné alebo iné zdroje</p>	1
<p><i>Operatívny cieľ 2.3: Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov.</i></p>													
<p>2.3.1.1 Likvidácia invázných a nepôvodných invázne sa správajúcich druhov rastlín, ktoré sú súčasťou narušených stanovišť v súlade s metódami uvedenými vo vyhláske č. 450/2019 Z. z. – (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>, <i>Solidago canadensis</i>, <i>Fallopia japonica</i>, <i>Fallopia x bohemica</i>, <i>Impatiens glandulifera</i>, <i>Heracleum</i></p>	3	3	3	3	4	4	4	4	5	5	38	<p>Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje</p>	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

<i>mantegazzianum</i>)														
2.3.1.2 Likvidácia invázných a nepôvodných invázne sa správajúcich druhov rastlín, ktoré sú súčasťou nelesných aj lesných biotopov v súlade s metódami uvedenými vo vyhláske č. 450/2019 Z. z. – (<i>Ambrosia artemisiifolia</i> , <i>Solidago canadensis</i> , <i>Solidago gigantea</i> , <i>Fallopia japonica</i> , <i>Impatiens glandulifera</i> , <i>Heracleum mantegazzianum</i>)	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	15	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	1	
Operatívny cieľ 2.4: Zavedenie funkčných a dlhodobu udržateľných manažmentov veľkých šeliem zohľadňujúcich aj ďalšie dôležité poslanie a ciele CHKO Poľana.														
2.4.1.1 Pravidelný systematický monitoring veľkých šeliem v rámci územia CHKO Poľana za účelom zisťovania početnosti	-	20	-	20	-	20	-	20	-	20	100	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	1	
2.4.1.2 Zber vzoriek na analýzu DNA a zdravotného stavu populácie	-	5	40	-	-	-	5	40	-	-	90	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje)	1	
2.4.1.3 Nastavenie funkčného manažmentu medveďa hnedého a vlka dravého v území	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, štátny rozpočet, vlastné zdroje)	1	
Operatívny cieľ 3.1: Usmernenie aktivít výstavby so zameraním na zachovanie špecifického krajinného rázu.														
3.1.1.1 Umiestňovanie nových stavieb v celej CHKO Poľana treba koncepčne riešiť s cieľom podpory tradičného obhospodarovania lokálnych obyvateľov. Výnimkou sú iba pozemky (miesta) s	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1	

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

existujúcimi základmi alebo pozostatkami po starých stavbách slúžiace obhospodarovaniu pozemkov (lesníctvo, poľnohospodárstvo, poľovníctvo).														
3.1.1.2 Pri tvorbe územnoplánovacej dokumentácie uplatňovať záujmy ochrany prírody na usmernenú urbanizáciu s minimalizáciou vplyvu na prírodné a životné prostredie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
3.1.1.3 Preferencia tzv. mäkkého turizmu, iba budovanie drobnej turistickej infraštruktúry – rekonštrukcia starých senníkov - kolíb (min. 5 ks) na lokalitách Príslopy, Majerová a iné	-	10	-	10	-	11	-	11	-	12	54	Vlastné zdroje, iné zdroje (napr. Program Slovensko)	2	
3.1.2.1 Pri rekonštrukcii stavieb, príp. pri výstavbe nových objektov (lokality Snohy, Iviny, Kyslinky, Vrchslatina) zabezpečiť zachovanie tradičnej architektúry daného územia; použiť tradičné prírodné materiály	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2	
Operatívny cieľ 3.2: Podpora ľudí v regióne a v okolí, ktorí aktívne hospodária v CHKO														
3.2.1.1 Podpora chovov predovšetkým tradičných plemien oviec, kôz a hovädzieho dobytká	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	15	105	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, dotácie z SP SPP, ŠR, vlastné alebo iné zdroje	1
3.2.1.2 Nocovanie, košarovanie a napájanie hospodárskych zvierat na miestach na to určených a budovanie infraštruktúry (oplôtky, prístrešky, salaše) po dohode so Správou CHKO Poľana	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	25	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, dotácie z SP SPP, štátny rozpočet, vlastné alebo iné zdroje	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

3.2.1.3 Podpora preventívnych opatrení pred škodami spôsobenými veľkými šelmami (napr. zabezpečenie, výchova/výcvik a následná starostlivosť o strážne pastierke psy pohybujúce sa so stádom, zabezpečenie elektrických ohradníkov)	70	35	37	39	41	80	43	45	47	49	486	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, dotácie z SP SPP, vlastné alebo iné zdroje)	1	
3.2.1.4 Vykonávanie ohliadok obhospodarovaných TTP za účelom definovania/určenia krajnotvorných prvkov, ktoré majú byť zachované	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1	
Operatívny cieľ 3.3: Zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu územia a zlepšenie stavu životného prostredia v dotknutých obciach.														
3.3.1.1 Zmapovanie (so zameraním) a dokumentácia existujúcich významných stromov	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	15	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), projekt DBU Poľana, ŠR	2	
3.3.1.2 Rokovanie s odborníkmi zaoberajúcimi sa ošetrovaním a posudzovaním zdravotného stavu stromov rastúcich v území	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2	
3.3.1.3 Označenie, evidencia a prípadné ošetrovanie významných stromov	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	25	Zdroje EÚ (napr. LIFE), projekt DBU Poľana ŠR, iné zdroje	2	
3.3.1.4 Zmapovanie historických krajinných štruktúr a objektov (hroble, kamenice, senníky, koliby, medze, zavlažovacie odrážky)	-	10	10	-	-	-	-	-	-	-	20	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo	2	

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

												iné zdroje	
3.3.1.5 Revitalizácia, obnova a zachovanie historických krajinných štruktúr a objektov (hroble, kamenice, senníky, koliby, medze, zavlažovacie odrážky)	-	5	5	5	-	-	-	-	-	-	15	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	2
3.3.1.6 Vypracovanie dokumentov MÚSES pre obce Hrochoť, Očová, Dúbravy, Detva, Hriňová, Lúbietová, Strelníky)	-	-	10	-	11	-	12	-	13	-	46	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	2
3.3.1.7 Realizácia opatrení súvisiacich s vytváraním prvkov MÚSES podľa schváleného dokumentu miestneho územného systému ekologickej stability	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	15	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko,), ŠR, vlastné alebo iné zdroje	2
Operatívny cieľ 4.1: Realizácia komplexných výskumov a pravidelný monitoring biotopov a druhov európskeho a národného významu. Spolupráca s vedeckými inštitúciami a akademickou obcou.													
4.1.1.1 Plánovanie výskumných aktivít v rámci CHKO Poľana	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2
4.1.1.2 Realizácia výskumov v rámci územia CHKO – zameraných na všetky predmety ochrany a ďalšie druhy s nedostatočným poznaním	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	345	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko, LIFE), ŠR, vlastné zdroje	1
4.1.1.3 Využitie rastového simulátora SIBYLA v lesných porastoch CHKO Poľana na optimalizáciu obhospodarovania lesa, analýzu vplyvu klimatickej zmeny na rast, produkciu	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	4	ŠR, vlastné alebo iné zdroje	2

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

a štruktúru lesa													
4.1.2.1 Pravidelný monitoring nelesných biotopov európskeho významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu. Monitoring stavu ostatných biotopov predstavujúcich predmet ochrany mimo TML (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)												Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR vlastné alebo iné zdroje	1
4.1.2.2 Pravidelný monitoring lesných biotopov európskeho a národného významu na trvalých monitorovacích lokalitách v zmysle schválených metodík monitoringu (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)	100	100	110	110	120	120	130	130	140	140	1200	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR vlastné alebo iné zdroje	1
4.1.2.3 Pravidelný monitoring rastlín európskeho a národného významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)												Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR vlastné alebo iné zdroje	1
4.1.2.4 Pravidelný monitoring živočíchov európskeho a národného významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu (min. 1 TML pre každý predmet ochrany)												Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR vlastné alebo iné zdroje	1
4.1.2.5 Mapovanie a monitoring výskytu invázných nepôvodných druhov rastlín a živočíchov	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	50	Zdroje EÚ (Program Slovensko), ŠR vlastné alebo iné zdroje	1
4.1.2.6 Domapovanie mokradných biotopov v rámci CHKO Poľana	-	10	10	10	-	-	-	-	-	-	30	Vlastné alebo iné zdroje	1
4.1.3.1 Identifikácia a monitoring migračných koridorov a vypracovanie štúdie kolíznych lokalít s návrhom opatrení pre veľké šelmy (* <i>Ursus arctos</i> ,* <i>Canis lupus</i> , <i>Lynx lynx</i>)	-	25	25	25	-	-	-	-	-	-	75	Zdroje EÚ (Program Slovensko), štátny	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

													rozpočet vlastné alebo iné zdroje	
4.1.3.2 Zachovanie identifikovaných koridorov, ich premietnutie do územných plánov obcí, ich využitie pri posudzovaní umiestnenia strategických stavieb	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatkových nákladov	1
Operatívny cieľ 5.1: Budovanie regionálnej identity CHKO a BR Poľana														
5.1.1.1. Sieťovanie lokálnych producentov, podnikateľov a služieb v rámci CHKO a BR Poľana prostredníctvom elektronickej databázy a online nákupu	-	-	30	20	20	22	23	24	25	26	190	Zdroje EÚ (Program Slovensko), štátny rozpočet vlastné alebo iné zdroj	2	
5.1.1.2. Podpora pri zriadení predajní lokálnych produktov na turisticky navštevovaných trasách (Kamenistý potok - Sihla, Bystré vrátka, Chata pod Hrbom, Kalamárka, Horský hotel Poľana)	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	55	Zdroje EÚ (Program Slovensko), štátny rozpočet vlastné alebo iné zdroj	2	
5.1.1.3 Označovanie územia CHKO a BR prostredníctvom návštevníckeho informačného systému – budovanie infraštruktúry	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	55	Zdroje EÚ (Program Slovensko), štátny rozpočet vlastné alebo iné zdroj	2	
5.1.1.4 Systematická environmentálna výchova a tvorba programov CHKO a BR Poľana	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	Vlastné zdroje, MZVaEZ SR	2	
5.1.1.5 Komunikácia s národnými a regionálnymi médiami o hodnotách CHKO a BR Poľana	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	25	Bez dodatkových nákladov	2	
5.1.1.6 Spolupráca, tvorba projektov	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30	Vlastné	2	

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

s ostatnými BR na Slovensku a v zahraničí													zdroje, MZVaEZ SR	
5.1.1.7 Spolupráca s medzinárodnými inštitúciami, tvorba projektov ERASMUS+	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30	Vlastné zdroje, MŠVVaM SR	2
Operatívny cieľ 5.2: Vytváranie ponuky produktov v prírodnom cestovnom ruchu založenej na spoznávaní prírody a kultúrnych hodnôt CHKO a BR Poľana.														
5.2.1.1 Spracovanie stratégie rozvoja prírodného cestovného ruchu CHKO a BR Poľana	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	Zdroje EÚ (Program Slovensko), štátny rozpočet, vlastné alebo iné zdroje	2
5.2.1.2 Vytvorenie "mobilnej" kampane zameranej na tematické exkurzie v rámci CHKO a BR Poľana - „Mobilná biosférická rezervácia“	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	25	INTTEREG HU-SK, vlastné zdroje, iné zdroje	2
5.2.1.3 Tvorba a distribúcia propagačných materiálov	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	25	Zdroje EÚ (Program Slovensko), štátny rozpočet, vlastné alebo iné zdroje	2
5.2.1.4 Dobudovanie cyklistickej infraštruktúry (osadenie altánkov a oddychových miest, elektrostaníc na e-bicykle) a turistickej infraštruktúry	30	32	34	36	38	40	42	44	46	48	390	Zdroje EÚ (Program Slovensko), štátny rozpočet, vlastné alebo iné zdroje	2	
5.2.1.5 Spolupráca pri interpretácii územia s horskými chatami a turistickými zariadeniami v území	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	25	Vlastné zdroje, MZV a EZ SR	2

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

5.2.1.6 Vytvorenie zásad využívania TTP v okolí PP Kalamárka z pohľadu turistických aktivít a obhospodarovania.	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	Vlastné zdroje	1
5.2.1.7 Vybudovanie parkoviska pre turistov na Bystrých Vrátkach	-	-	-	20	20	-	-	-	-	-	40	Zdroje EÚ (Program Slovensko), vlastné zdroje	2
5.2.1.8 Zabezpečiť turistické prepojenie Javorinka – Priehybina, existujúcou lesnou cestou (namiesto súčasnej možnosti len po asfaltovej ceste); prepojenie Javorinky s vodopádom Bystrého potoka cez Kozí chrbát/Valašku a tiež Raticovým vrchom, resp. Vrátkami	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	Vlastné zdroje	2
5.2.1.9 Nastavenie podmienok pre jednoduchšiu organizáciu športových podujatí a ich súlad s ochranou prírody - bearfoot beh, duatlon Kráľ Poľany a nové cyklistické preteky Zdolaj vulkán po novej ceste na Poľanu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
Operatívny cieľ 5.3: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci s partnermi v území a uplatňovanie manažmentu udržateľného prírodného cestovného ruchu.													
5.3.1.1 Vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti a udržateľnosti návštevníckeho centra CHKO a BR Poľana	-	-	10	10	-	-	-	-	-	-	20	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), štátny rozpočet, vlastné alebo iné zdroje	2
5.3.1.2 Zriadenie návštevníckeho centra (Kyslinsky)	-	-	-	-	-	300	60	65	70	65	555		
5.3.1.3 Vytváranie personálnych kapacít a školenie personálu	-	-	-	-	-	-	-	50	55	60	165	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), štátny rozpočet, vlastné alebo iné zdroje	2

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

5.3.1.4 Tvorba obsahovej náplne a zamerania centra. Vzdelávacie a komunitné aktivity - prednášky, workshopy a exkurzie do prírody	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	Zdroje EÚ (Program Slovensko, LIFE), štátny rozpočet, vlastné alebo iné zdroje	2
Operatívny cieľ 6.1: Uplatnenie participatívneho rozhodovania v rámci existujúcej KR BR Poľana.													
6.1.1.1 Zabezpečenie pravidelného zasadnutia OZ KR BR Poľana 2 x ročne	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	25	Vlastné zdroje, MZVa EZ SR	2
6.1.1.2 Komunikácia s kľúčovými partnermi na regionálnej a na národnej úrovni formou konferencií, spoločných tlačových konferencií, organizovanie odborných seminárov (poľnohospodárstvo, lesníctvo, poľovníctvo, školstvo, cestovný ruch)	5		5	-	5	-	5	-	5		25	vlastné zdroje, MZVa EZ SR	2
6.1.1.3 Spolupráca so štátnymi a neštátnymi inštitúciami v SR a zahraničí – výmena skúseností, výmenné pobyty, medzinárodné projekty, podporovanie a participácia na aktivitách o.z., nadácií a ďalších komunít podobného zamerania	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	Vlastné zdroje, MZVa EZ SR, INTTEREG HU-SK	2
6.1.2.1 Aktualizácia webovej stránky Správy CHKO a BR s cieľom pravidelne uverejňovať informácie o činnosti správy CHKO a užitočné informácie pre vlastníkov a užívateľov/správčov pozemkov, samosprávy a miestne komunity	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	Vlastné zdroje - ŠR	2
6.1.2.2 Organizácia Dňa otvorených dverí CHKO a BR Poľana	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	Vlastné alebo iné zdroje, MZVaEZ SR	2
6.1.2.3 Efektívnejšie využívanie sociálnych sietí	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	Vlastné zdroje-ŠR	2
Operatívny cieľ 6.2: Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správčov pozemkov, samospráv, miestnych komunít a dobrovoľníkov do ochrany prírodných hodnôt CHKO a BR Poľana.													

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

6.2.1.1 Zapájať do praktických aktivít v ochrane prírody vlastníkov a užívateľov/správcoov pozemkov, samosprávy a miestne komunity (najmä v starostlivosti o chránené časti prírody, monitoring druhov, tvorba dokumentácie OPaK, a pod.)	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	15	Vlastné zdroje - ŠR	2
6.2.2.1 Odborná asistencia pri príprave projektov a žiadostí, konzultačná činnosť, príprava spoločných projektov v oblasti zlepšovania podmienok v regióne so zameraním na ochranu biodiverzity	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	2
<i>Operatívny cieľ 7.1: Zachovanie unikátnych geomorfologických javov, foriem a štruktúr.</i>													
7.1.1.1 Zabránenie vzniku prieskumných území, ložísk nevyhradených nerastov, chránených ložiskových území a dobývacích priestorov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
7.1.1.2 Zabránenie vzniku úložísk odpadov vrátane jadrového paliva v rámci územia CHKO	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
<i>Operatívny cieľ 7.2: Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazaných.</i>													
7.2.1.1 Usmerňovanie a obmedzovanie zásahov do vodných tokov poškodzujúcich prirodzený charakter vodných tokov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
7.2.1.2 Pri obhospodarovaní lesných a poľnohospodárskych pozemkov zamedziť zasahovaniu (napr. približovanie dreva, vchádzanie technikou) do vodných tokov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
7.2.1.3 Cielená a citlivá údržba brehových porastov na toku Hučava v Hrochotskej doline	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	5	Vlastné zdroje	2
7.2.1.4 Zamedziť výstavbe MVE v rámci územia CHKO a na tokoch v širšom okolí	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

<i>Operatívny cieľ 7.3: Integrovaná ochrana kvality a kvantity podzemných a povrchových vôd.</i>													
7.3.1.1 Prísne dodržiavanie regulatívov pre pásma hygienickej ochrany (I., II., III.) vodnej nádrže Hriňová	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
7.3.1.2 Dodržiavanie zákazu aplikácie chemických látok a hnojív, najmä pesticídov, toxických látok, priemyselných hnojív, digestátov a silážnych štiav pri poľnohospodárskej, lesohospodárskej a inej činnosti na súvislej ploche väčšej ako 2 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1
7.3.1.3 Realizácia výskumu stavu vodných zdrojov pitnej vody v území	-	-	-	180	-	-	-	-	-	-	180	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko), ŠR vlastné zdroje	2
7.3.1.4 Zamedzenie výstavby nových objektov v blízkosti vodných tokov a zdrojov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	
7.3.1.5 Dobudovanie ČOV pri už existujúcich a užívaných stavbách (napr. Horský hotel Poľana)	-	-	-	-	30	-	-	4	-	6	40	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko), vlastné zdroje	
7.3.2.1 Budovanie vodozádržných opatrení	-	10	-	10	-	10	-	10	-	10	50	Zdroje EÚ (napr. Program Slovensko), ŠR vlastné zdroje	1
7.3.2.2 Zabezpečiť koordinované optimálne využívanie obmedzených miestnych vodných zdrojov (lokalita Iviny, Snohy a Vrchslatina)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bez dodatočných finančných nákladov	1

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

<i>Spolu v tisíc €</i>	1423,0	1640,0	1559,0	1936,5	1561,0	2180,0	1631,0	2060,0	1767,0	2110,0	17867,5
------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	---------

4.2. Spôsob vyhodnocovania programu starostlivosti

Plnenie aktivít bude kontrolované podľa termínov v harmonograme navrhovaných opatrení (kapitola 3.3.) naplnením výstupu aktivity podľa stanoveného indikátora. Termíny odpočtu sú nastavené logicky v termínoch, kedy je možné kontrolovať výstupy. V tabuľke je vyznačené predpokladané trvanie aktivity znakom x pre príslušný rok, ak je políčko tabuľky č. 16 červene vyfarbené je v danom roku pri aktivite predpokladaný kontrolovateľný výstup.

Tabuľka č. 16: Harmonogram realizácie navrhnutých opatrení s vyznačenými termínmi ich odpočtu

Opatrenie	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Operatívny cieľ 1.1: Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov v EFPL1										
1.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.2	-	-	-	x	x	-	-	-	x	-
1.1.1.3	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-
1.1.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.8	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.9	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.2: Obnova prirodzených lesných ekosystémov v EFP L2										
1.2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.6	-	-	x	x	x	-	-	-	-	-
Operatívny cieľ 1.3: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov postupmi prírody blízkeho lesného hospodárstva EFP L3										
1.3.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.3.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.3.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.3.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti lesných ekosystémov postupmi prírody blízkeho lesného hospodárstva (aktívny manažment) so zameraním na obnovu biotopov pre druh hlucháň hôrny EFP L4										
1.4.1.1	=	=	x	x	x	x	=	=	=	=
1.4.1.2	x	x	x	x	x	=	=	=	=	=
1.4.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov EFP L5										
1.5.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.5.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.5.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.5.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie výmery nelesných biotopov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany ÚEV, zachovanie výmery TTP na úrovni 80 % (v rámci ÚEV) a 60 % zo súčasnej výmery pri zachovaní súčasnej výmery nelesných travinno-bylinných biotopov užívaných nelesných plôch										
2.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Opatrenie	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
2.1.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.1.4	x	-	x	-	x	-	x	-	-	-
2.1.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.1.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 2.2:</u> Zachovanie ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.										
2.2.1.1	x	-	x	-	x	-	x	-	x	-
2.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 2.3:</u> Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov										
2.3.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.3.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 2.4:</u> Zavedenie funkčných a dlhodobo udržateľných manažmentov veľkých šeliem zohľadňujúcich aj ďalšie dôležité poslania a ciele CHKO Poľana										
2.4.1.1		x		x		x		x		x
2.4.1.2		x	x				x	x		-
2.4.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 3.1:</u> Usmernenie požiadaviek na výstavbu so zameraním na zachovanie špecifického krajinného rázu.										
3.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 3.2:</u> Podpora ľudí v regióne a v okolí, ktorí aktívne hospodária v CHKO.										
3.2.1.1			x				x			
3.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.2.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.2.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 3.3:</u> Zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu územia a zlepšenie stavu životného prostredia v dotknutých obciach.										
3.3.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.3.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.3.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.3.1.4	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-
3.3.1.5	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-
3.3.1.6	-	-	x	-	x	-	x	-	x	-
3.3.1.7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 4.1:</u> Realizácia komplexných výskumov a pravidelný monitoring biotopov a druhov európskeho a národného významu. Spolupráca s vedeckými inštitúciami a akademickou obcou.										
4.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.1.3	-	-	-	x	-	-	-	-	x	-
4.1.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.6	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-
4.1.3.1		x	x	x						
4.1.3.2		x	x	x	x	x	x	x	x	x
<u>Operatívny cieľ 5.1:</u> Budovanie regionálnej identity CHKO a BR Poľana										

Program starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Poľana na roky 2025 - 2034

Opatrenie	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
5.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.1.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.1.7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 5.2: Vytváranie ponuky produktov v prírodnom cestovnom ruchu založenej na spoznávaní prírody a kultúrnych hodnôt CHKO a BR Poľana										
5.2.1.1	x	x								
5.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.2.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.2.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.2.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.2.1.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.2.1.7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.2.1.8	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-
5.2.1.9	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-
Operatívny cieľ 5.3: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci s partnermi v území a uplatňovanie manažmentu udržateľného prírodného cestovného ruchu										
5.3.1.1	-	-	x	x		-	-	-	-	-
5.3.1.2	-	-	-	-	-	x	x	x	x	x
5.3.1.3	-	-	-	-	-	-	-	x	x	x
5.3.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 6.1: Uplatnenie participatívneho rozhodovania v rámci existujúcej Koordinačnej rady BR Poľana										
6.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.1.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.1.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.1.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.1.2.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 6.2: Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správcom pozemkov, samospráva, miestnych komunít a dobrovoľníkov do ochrany prírodných hodnôt CHKO a BR Poľana										
6.2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.2.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 7.1: Zachovanie unikátnych geomorfologických javov, foriem a štruktúr										
7.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 7.2: Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazaných.										
7.2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.3	-	x	-	x	-	x	-	x	-	
7.2.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 7.3: Integrovaná ochrana kvality a kvantity podzemných a povrchových vôd.										
7.3.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.3.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.3.1.3	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
7.3.1.4	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-

Opatrenie	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
7.3.1.5	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
7.3.2.1	-	x	-	x	-	x	-	x	-	x
7.3.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Kontrola bude realizovaná samostatnou na to ustanovenou komisiou, v ktorej budú zástupcovia zainteresovaných subjektov. V prípade CHKO Poľana bude využitá Koordinačná rada BR Poľana. Kontrola bude zabezpečená aj v teréne obhliadkou, počas ktorej sa identifikuje, či sa realizovali opatrenia z programu starostlivosti a v akom rozsahu. Podkladom pre kontrolu budú tiež výstupy z monitoringov a kontrol stavu predmetov ochrany, ktoré sú zabezpečované zo strany ŠOP SR, Správy CHKO Poľana, z ktorých vyplynie, aký majú vplyv realizované opatrenia na stav predmetov ochrany.

Stav realizácie opatrení počas jednotlivých kontrol územia bude priebežne zaznamenávaný pracovníkmi ŠOP SR, Správy CHKO Poľana.

Pri vypracovaní podkladov sa využijú aj podklady z diaľkového prieskumu Zeme, najmä porovnaním ortofotosnímkov, z ktorých bude viditeľná napr. zmena výmery nelesných pozemkov (vplyv sukcesie, t. j. znižovanie výmery, resp. zvyšovanie výmery v prípade obnovy trávnych porastov v lokalitách terajších tzv. bielych plôch).

Výstupom kontroly bude správa o vykonanej kontrole, ktorá bude odoslaná riaditeľstvu ŠOP SR a Ministerstvu životného prostredia Slovenskej republiky, ako obstarávateľovi programu starostlivosti. V prípade zistenia negatívneho výsledku Správa CHKO Poľana, so zapojením dotknutých subjektov, vypracuje nové opatrenia, ktoré spolu s vyhodnotením budú tvoriť podklady na prípadnú zmenu programu starostlivosti.

Hlavné riziká plnenia sú uvedené priamo v tabuľke č. 14.

5. POUŽITÉ PODKLADY A ZDROJE INFORMÁCIÍ

Použitá literatúra:

- ELIÁŠ P. JUN., DÍTĚ D., KLIMENT J., HRIVNÁK R. & FERÁKOVÁ V. 2015. Red list of ferns and flowering plants of Slovakia, 5th edition (October 2014). *Biologia* 70 (2): 218-228.
- FABRICIUSOVÁ, V., 2019: Skúsenosti z 25-ročného spravovania územia Biosférickej rezervácie Poľana a predstavenie príkladov dobrej praxe. Zborník z konferencie: 25. výročie zápisu lokality Vlkolíneec do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, 24.-25. októbra 2018
- GALLAY I. 2009: Krajinnoeologické hodnotenie abiotického komplexu CHKO Poľana, Vedecké štúdie Technickej univerzity vo Zvolene, 142 pp.
- GALLAYOVÁ Z. 2008: Krajinnoeologická analýza a využitie trvalých trávnych porastov v CHKO Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, 103 pp.
- JANIŠOVÁ M., UJHÁZY K., UHLIAROVÁ E., RAJTAROVÁ N. 2004: Cievnaté rastliny nelesných spoločenstiev Chránenej krajinnnej oblasti Poľana, Slovenská botanická spoločnosť pri SAV Správa CHKO Poľana, 200 pp.
- KOL. 2008: PROGRAM STAROSTLIVOSTI O CHRÁNENÚ KRAJINNÚ OBLASŤ POĽANA, Analytická časť, Pracovná verzia 3.0 (so zapracovanými pripomienkami k verzii 2.2), 20. novembra 2008, Priatelja zeme – CEPA, 139 pp
- KOL., 2011: Manažmentové modely pre údržbu, ochranu a obnovu biotopov, DAPHNE Inštitút aplikovanej ekológie, 42 pp.
- Kol., 2012, Periodic Review for Polana Biosphere Reserve (December 2012), Správa CHKO Poľana, 27 pp + prílohy
- KOL. 2013: Metodika mapovania lesných biotopov, ŠOP SR, 24 pp.
- KOL. 2014: Metodika mapovania nelesných biotopov, ŠOP SR, 14 pp.
- KRIŠTÍN A. (ed.) 2010: Vtáctvo Chráneného vtáčieho územia Poľana. Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, Bratislava, 145 pp.
- KRIŠTÍN A. & HRÚZ V. (eds.) 2005: Rovnokrídlovce (Orthoptera) a modlivky (Mantodea) Poľany: ekológia, rozšírenie a ochrana. ŠOP SR, Správa CHKO Poľana & Ústav ekológie lesa SAV, Zvolen, 77 pp.
- POLÁK P. & SAXA A.(eds.) 2005: Priaznivý stav biotopov a druhov európskeho významu. ŠOP SR, Banská Bystrica.
- ROHÁČEK J. & ŠEVČÍK J. 2009: Diptera of the Poľana Protected Landscape Area- Biosphere reserve (Central Slovakia), SNC SR, Administration of the PLA-BR Poľana, Zvolen, 340 pp.
- SLÁVIKOVÁ, D., KRAJČOVIČ, V. et al. 1996: Ochrana biodiverzity a obhospodarovanie trvalých trávnych porastov CHKO Poľana. Nadácia IUCN, Svetová únia ochrany prírody, Bratislava 180 pp.
- SLÁVIKOVÁ, D., KRAJČOVIČ, V. et al. 1998: Ochrana biodiverzity a obhospodarovanie trvalých trávnych porastov CHKO Poľana 2. Nadácia IUCN, Svetová únia ochrany prírody, Bratislava 205 pp.
- STANOVÁ, V., VALACHOVIČ, M. (eds.), 2002: Katalóg biotopov Slovenska. DAPHNE-Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava. 225 pp.
- VICENÍKOVÁ, A., POLÁK, P. (eds.), 2003: Európsky významné biotopy na Slovensku, ŠOP SR, Banská Bystrica, 151 s.

Ďalšia literatúra

- ADAMČÍK S. 1994: Makromycéty radov Polyporales, Boletales, Agaricales, Russulales z CHKO Poľana, (nálezová správa). In: Križo M. (ed.): Flóra Poľany, TU Zvolen, p. 19-35.
- BALÁŽ, D. – MARHOLD, K. – URBAN, P.: *Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska*. ŠOP SR – COPaK BB, B. Bystrica 2001.
- BELÁČEK B. 2000: Geologický a morfológický vývoj stratovulkánu Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 34-40
- BELLA P. & HOLÚBEK P. (eds.) 1999: Zoznam jaskýň na Slovensku. MŽP SR, SMOPAJ, SSS.
- BIES R. 1994: Pečeňovky (Hepaticae) CHKO Poľana. – In: Križo M. (ed.), Flóra Poľany, TU Zvolen, 48-55 p.
- BUČKO, J. 2013: Definovanie priaznivého stavu hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) v Chránenom vtáčom území Poľana. Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, unpubl.
- DEMKO M., KRIŠTÍN A. & PUCHALA P. 2014: Červený zoznam vtákov Slovenska. *Tichodroma* 25: 69–78.
- DĚTINSKÝ R., BAYEROVÁ Š., HALDA J. 1998: Několik zajímavých nálezů lišejníků z Poľany (stř. Slovensko). *Bryonora*, Praha, 21: 8-10.
- FABRICIUSOVÁ V., HRÚZ V., KRIŠTÍN A. 2007: Kvalita podhorských trávnych porastov a ich bioindikácia pomocou rovnokrídlovcov (Orthoptera). In *Ekológia trávneho porastu VII : zborník príspevkov : medzinárodná vedecká konferencia : 28.-30. november 2007*, Banská Bystrica. Ed. Vladimír Krajčovič. - Banská Bystrica : Výskumný ústav trávnych porastov a horského poľnohospodárstva, p. 99-105.
- FABRICIUSOVÁ V., HRÚZ V., KRIŠTÍN A. 2007: Rovnokrídlovce (Orthoptera) mokradných chránených území v oblasti Správy CHKO Poľana. In *Naturae tutela : zborník Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši*. 11. - Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, p. 133-139
- FABRICIUSOVÁ V., KAŇUCH P., KRIŠTÍN A. 2008: K ekológii a biológii *Pholidoptera frivaldskyi* (Orthoptera): čo ukazuje izolované rozšírenie?. In *Kongres slovenských zoológov a konferencia 14. Feriancove dni - zborník abstraktov : Kongresové centrum SAV, Smolenice*, 1.-3. december 2008. - Bratislava : Faunima, p. 15-16
- FABRICIUSOVÁ V., KAŇUCH P., KRIŠTÍN A. 2008: Body size patterns of *Pholidoptera frivaldskyi* (Orthoptera) in very isolated populations. In *Journal of Orthoptera Research*, 2008, vol. 17, no. 2, p. 171-176.
- FABRICIUSOVÁ V., KRIŠTÍN A., 2009: Ako reagujú modelové spoločenstvá hmyzu na zarastanie a opúšťanie pasienkov?. In *Pustnutie krajiny - ochrana pôdy - krajinná ekológia : zborník z vedeckého seminára pri príležitosti životného jubilea - 70. výročia prof. Ing. Rudolfa Midriaka, DrSc.* Editor: Ľubica Zaušková. - Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela, 2009, s. 369-376
- FABRICIUSOVÁ V., Slávik D., 2010: 20 rokov programu UNESCO Človek a biosféra v CHKO – BR Poľana In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- FERÁKOVÁ, V., MAGLOCKÝ, Š. & MARHOLD, K., 2001: Červený zoznam paprad'orastov a semenných rastlín Slovenska (December 2001), *Ochrana prírody Suppl.*, 20:44-77

- FUTÁK, J., 1980: Fytogeografické členenie (1:1 000 000). In: Mazúr, E. et al.: Atlas SSR, p. 88, Veda, Bratislava
- FRANC V., 1991: Príspevok k poznaniu fauny chrobákov (*Coleoptera*) oblasti Poľany. In: Stredné Slovensko, 10, prírodné vedy, Stredoslovenské múzeum, B. Bystrica: p. 95-110.
- FRANC V., 1993: Zaujímavé a faunisticky cenné druhy chrobákov (*Coleoptera*) oblasti Poľany. In: Fauna Poľany, Zborník referátov zo seminára, Zvolen: p. 46-53.
- FRANC, V., 2006: Remarkable species of beetles (*Coleoptera*) of the Hrochotská valley (Poľana Mts, Slovakia). Acta Universitatis Carolinae, Biologica 49 (2005): p. 205-217.
- GÁPER J. 1994: Drevokazné trúdniky Biosférickej rezervácie UNESCO Poľana. – In: Križo M. (ed.), Flóra Poľany, TU Zvolen, 13-18 p.3543 p.
- GALLAY I. 2009: Krajinnokoekologické hodnotenie abiotického komplexu CHKO Poľana, Vedecké štúdie Technickej univerzity vo Zvolene, 142 pp.
- GALLAYOVÁ Z. 2000: Trvalo udržateľné využívanie trvalých trávnych porastov chránených území (na príklade CHKO Poľana), In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp.242-247
- GALLAYOVÁ, Z., 2008: Zmeny vo využívaní trávnych porastov CHKO Poľana. (dizertačná práca), FEE TU, Zvolen.
- GALLAY I., GALLAYOVÁ Z. 2010: Zmeny zastúpenia kategórie "prechodné lesokroviny" (Corine Land Cover) v biosférických rezerváciách Slovenska za ostatných 15 rokov, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- GLEJDURA S., Kunca V. 2010: Nové poznatky o mykoflóre CHKO Poľana, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- GUBKA A. 2005: Vplyv mikroklimatických podmienok na priebeh rojenia lykožrúta smrekového, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 213-219
- HELL P. & LEHOCKÝ M. 2001. Veľkoplošný ekologický manažment zveri na príklade jelenej poľovnej oblasti Poľana. Folia Venatoria (Poľovnícky zborník, Myslivecký sborník) 30–31: 87–100.
- HELL P., SABADOŠ K., FARKAŠ J. & LEHOCKÝ M. 2000. Koncepcia obhospodarovania jelenej poľovnej oblasti J–XVIII Poľana (Súčasť výstupov vedecko–technického projektu „Výskum veľkoplošného ekologického manažmentu hlavných a chránených druhov zveri v poľovných oblastiach a lokalitách a ochrana jej genofondu“). LVÚ, Zvolen, 38 pp. (mc.)
- HLADÍK M., MARUŠÁK R. 2000: Plánovanie a realizácia obnovnej ťažby v LHC Poľana a LHC Kyslinky, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 222-229
- HOLECOVÁ, M., FRANC, V. , 2001: Červený (ekozozologický) zoznam chrobákov (*Coleoptera*) Slovenska (december 2001). In: BALÁŽ, D., MARHOLD, K., & URBAN P., (eds) Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska, Ochr. Prír. 20 (Suppl.): p. 111-128.

- HRÚZ V. 2005: Územie siete NATURA 2000 v CHKO Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 101-107
- ILAVSKÝ J., MINĎÁŠ J., 2001: Prehľad riešených výskumných úloh a projektov na Lesníckom výskumnom ústave Zvolen v CHKO Poľana, In. Slávik D. Dvadsať rokov od vyhlásenia CHKO Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, p. 66-74
- IRA V., HUBA M., PODOLÁK P. 2005: Udržateľný rozvoj BR Poľana s ohľadom na mienku vybraných hlavných aktérov v území, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 219-228
- IRA V. 2006: Ako vidí samospráva možnosti a obmedzenie na území CHKO Poľana, In.: SLÁVIK D. 2006: Sprievodca po trase workshopu 16.6.2006, ŠOP SR, S CHKO Poľana, pp.11-14
- IRA V., HUBA M., PODOLÁK P. 2010: Prírodná a kultúrna diverzita, udržateľnosť a kvalita života človeka v BR Poľana a jej území, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- JAKUBIS M. 2006: Vodné toky v CHKO Poľana, In.: SLÁVIK D. 2006: Sprievodca po trase workshopu 16.6.2006, ŠOP SR, S CHKO Poľana, pp.15-18
- JAKUŠ R., Problematika ochrany prírodných procesov a ochrany lesa v NPR Zadná Poľana a jej okolí, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- JANIŠOVÁ M., UJHÁZY K. 2000: Monitoring nelesnej vegetácie NPR Zadná Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 74-84
- JANIŠOVÁ M., UHLIAROVÁ E., UJHÁZY K. 2005: Diverzita nelesnej vegetácie Poľany ako dôsledok spôsobu hospodárenia v posledných desaťročiach, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 162-170
- JANIŠOVÁ M., (ed), 2007: Travinnobylinná vegetácia Slovenska – elektronický expertný systém na identifikáciu syntaxónov, Botanický ústav SAV, Bratislava, 263 s.
- KLEINERT, J., 1979: Prehľad chrobákov (Insecta: *Coleoptera*), získaných počas XIV. TOP-u v oblasti Kyslíniok (masív Poľany). In: XIV. Tábor ochrancov prírody 1978. Prehľad odborných výsledkov: p. 58-59.
- KOČÍK K. 2005: Agroenvironmentálne programy-príspevok k ochrane prírody juhozápadného Podpoľania, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 140-154
- KORBEL, L., 1963: Náčrt koleopter lesných kultúr Poľany (Slovenské Rudohorie). Entomologické problémy, 3: p. 5-32.
- KOŠTÁLIK J. 2005: Paleogeografické pomery stratovulkánu Poľana a ich odraz v georeliéfe krajiny, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III.

- Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 21-28
- KROPIL R., 2001: Vedecko-výskumné aktivity Lesníckej fakulty Technickej univerzity vo Zvolene z územia CHKO Poľana, In: Slávik D. Dvadsať rokov od vyhlásenia CHKO Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, p. 54-66
- KUBINSKÁ A. 1994: Homalothecium nitens (Hedw.) Robins. – ohrozený machorast mokrých a vlhkých lúk CHKO Poľana. – In: Križo M. (ed.), Flóra Poľany, TU Zvolen, 56-59 p.
- KUBINSKÁ A., JANOVICOVÁ K., ŠOLTÉS R. 2001: Červený zoznam machorastov Slovenska (december 2001). – In: Baláž D., Marhold K., Urban P. (eds.), Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. Ochr. Prír. 20 (Suppl.): 31-43.
- LACKOVIČOVÁ A., Lisická E., Lisický M. J. & Guttová A. 2001: Contribution to conservation of lichens throughout Europe. Bryonora 27: 2-9.
- LATINÁKOVÁ N. 2000: Významné slatinné lokality v Chránenej krajinskej oblasti Poľana. – In: Stanová V. (ed.), Rašeliniská Slovenska. Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, p. 121-124.
- LAKOTA, J., 2000: Zoznam druhov *Coleoptera* pre NATURA 2000: 2 pp. (Unpubl.)
- LAUBERT, J., 1993: PR Pri Bútl'avke. Diplomová práca, UMB Banská Bystrica, 45 pp. (Unpubl.)
- LIBOSVÁR, HANZAL 2010: Rostliny vhodné pre zveř. Lesnická práce, s.r.o., Kostelec nad Černými lesy 2010, 110s.
- LINKEŠ, V., DOŠEKOVÁ A., 1996: Pôdne pomery. pp. 8-12. In: Sláviková, D., Krajčovič, V. et al.: Ochrana biodiverzity a obhospodarovanie trvalých trávnych porastov CHKO Poľana. Nadácia IUCN, Svetová únia ochrany prírody, Bratislava 180 pp.
- MAZÚR, E., LUKNIŠ, M., 1980: Geomorfologické jednotky (1:500 000). In: Mazúr et al. : Atlas SSR, p. 54 - 55, Veda, Bratislava
- MICHALKO, J. et al., 1986: Geobotanická mapa ČSSR, Slovenská socialistická republika, Veda, Bratislava
- MARHOLD, K. – HINDÁK, F.: *Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska*. Veda, Bratislava 1998.
- MÁLIŠ F., Vladovič J. 2010: Diverzita vegetácie a jej zmeny po viac ako 30 rokoch na výskumných plochách v Biosférickej rezervácii Poľana, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- MARTINOVSKÝ J., Roháček J., Starý J., Ševčík J., Vála M. 2005: Významné nálezy dvoukřídlých (Diptera) v CHKO Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 84-95
- MARUŠÁK R., 2000: Hospodársko-úpravnícka charakteristika CHKO Poľana v prvých 10 rokoch, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 215-222
- MAZÚR, E. a kol.: *Atlas SSR*. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1980.
- MESSINGEROVÁ V. 2000: Výber technológií sústreďovania dreva a sprístupňovania porastov v CHKO Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku

- III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 195-201
- MIDRIAK R., 2000: Stav výskumu a monitoringu v biosférickej rezervácii Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 12-17
- MIDRIAK R. 2000: Typizácia krajiny CHKO Poľana ako podklad racionálneho využívania územia, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 207-215
- MIDRIAK R., 2003: Krajinnoeologické aspekty trvalo udržateľného rozvoja územia BR Poľana, Acta Facultatis Ecologiae 10, pp. 23-36
- MIDRIAK R. 2006: Poučenie z projektu „Racionálne obhospodarovanie a využívanie územia BR Poľana z krajinnoeologických a lesníckoeologických aspektov“, In.: SLÁVIK D. 2006: Sprievodca po trase workshopu 16.6.2006, ŠOP SR, S CHKO Poľana, pp. 25-28
- MIDRIAK R.2010: Geoekologická rozmanitosť typov krajiny a jej význam v slovenských biosférických rezerváciách, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- MIHÁLIKOVÁ M. 2005: Podklady pre monitoring a program starostlivosti o lesné biotopy sústavy NATURA 2000 v NPR Zadná Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 107-115
- MINĎÁŠ J. 2000: Vodohospodárske účinky lesov v stredohorskej oblasti Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 45-52
- OLAH B. 2000: Vývoj využitia zeme v prechodnej zóne BR Poľana ako podklad pre trvalo udržateľné využívanie krajiny, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 239-242
- OLAH B., BOLTIŽIAR M., PETROVIČ F., GALLAY I. 2006: Vývoj využitia krajiny slovenských biosférických rezervácií UNESCO. Vedecké štúdie TU vo Zvolene, 139 pp.
- PAVLÍK M. 2000: Vývoj a perspektíva lesa v podmienkach prírodnej rezervácie. In.: Hlaváč, P. (ed.): Ochrana lesa a lesnícka typológia 2000. Zborník z medzinárodnej konferencie. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2000, pp. 205-211
- PAVLÍK Š., PAVLÍK M., BÚTORA Ľ. 2005: Štádium rozpadu v prírodnom smrekovom lese NPR Zadná Poľana: procesy a zákonitosti, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 182-190
- PAVLÍK Š., PAVLÍK M., GUBKA A., MIHÁLIKOVÁ M. 2005: Zmeny v zdravotnom stave horských zmiešaných a smrekových lesov v masíve Zadnej Poľany v poslednom desaťročí, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 190-199

- PAVLÍK Š., Pavlík M., 2006: Rozpad prírodnej smrečiny vo vybranej časti NPR Zadná Poľana, In.: SLÁVIK D. 2006: Sprievodca po trase workshopu 16.6.2006, ŠOP SR, S CHKO Poľana, pp. 29-30
- PAVLÍK Š. 2009: Dynamika šírenia sa chrobačiarov napadnutých lykožrútom v prírodnej javorovej smrečine v NPR Zadná Poľana. Acta facultatis Forestalis, Technická univerzita vo Zvolene, 59-74 pp.
- PIŠÚT I. 1994b: Lišajníky Chránenej krajinskej oblasti Poľana. In: Križo M. (ed.), Flóra Poľany, TU Zvolen, 44-47 p.
- PIŠÚT I., GUTTOVÁ A., LACKOVIČOVÁ A. & LISICKÁ E. 2001: Červený zoznam lišajníkov Slovenska (december 2001). Ochr. Prír. (Suppl.) 20:23-30.
- POTOCKÝ, P., 2009: Monitoring chrobákov európskeho významu (*Coleoptera*) v územnej pôsobnosti Správy CHKO Poľana v rokoch 2008 až 2009. (Unpubl.).
- POTOCKÝ, P., 2010: Chránené chrobáky (*Coleoptera*) Chránenej krajinskej oblasti – Biosférickej rezervácie Poľana. In: Midriak, M., (ed), Biosférické rezervácie na Slovensku VIII. Zborník referátov, Zvolen, Poľana, p. 121-128.
- RAKYTA E. 1998: Na Poľane vlci vyjú. Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR. Zvolen 1998, 242 s.
- RAKYTA E. 2012: Poľana klenot slovenského poľovníctva. Lesy SR š.p. Banská Bystrica 2012, 127 s.
- RAŠI R., Využitie leteckých snímok v monitoringu zdravotného stavu lesov, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp.129-134
- SANIGA M., 2000: Pestovné riešenie obnovy porastov vo vybraných hospodárskych súboroch BR Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 229-234
- SANIGA M., HOLEKSA J., SZWAGRZYK J. 2005: Štrukturálna diverzita smrekového prírodného lesa v NPR Zadná Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 115-120
- SOROKOVÁ M., TUŽINSKÝ L., 2000: Množstvo a dynamika vlhkosti pôdy v stredohorskej oblasti Poľany, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 25-30
- SLÁVIK, D., 2002 (ed.): Bibliografia odborných prác Chránenej krajinskej oblasti-Biosférickej rezervácie Poľana. ŠOP SR – Správa CHKO Poľana, Zvolen.
- SLÁVIK, D., 2005: Skúsenosti a poznatky získané počas 15 rokov činnosti Biosférickej rezervácie Poľana. pp. 9-14. In: Sláviková D.: Biosférická rezervácia Poľana po pätnástich rokoch. Zborník referátov z vedeckej konferencie, Zvolen 21.-22.september 2005, ŠOP SR – Správa CHKO Poľana, Zvolen, Slovenský národný komitét programu Človek a biosféra UNESCO, LF TU, Zvolen.
- SLÁVIK D., HRÚZ V., RAJTAROVÁ N. & URBAN P. 2004: Chránená krajinná oblasť – biosférická rezervácia Poľana. ŠOP SR, Správa CHKO Poľana, Zvolen.
- SLÁVIKOVÁ D. 2000: Prírodné zdroje BR Poľana, ich využitie a ochrana krajiny, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie

- konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 168-173
- SUZA J. 1945: Lišejníky Slovenského Stredohoří. Práce Mor. Prír. Spol. 17/11: 1-68.
- ŠÁLY R. 2000: Pôdy Chránenej krajinnnej oblasti – biosférickej rezervácie Poľana. VÚPOP, Bratislava.
- ŠEFFER, J., LASÁK, R. (eds.), 2004: NATURA 2000 na Slovensku – metodika identifikácie území, DAPHNE–Inštitút aplikovanej ekológie, Štátna ochrana prírody SR, Bratislava, 107 pp.
- ŠEFFER, J., LASÁK, R., GALVÁNEK, D., STANOVÁ, V., 2002: Grasslands of Slovakia – Final Report on National Grassland Inventory 1998-2002, DAPHNE, Bratislava, 112 pp. + 5 annexes.
- ŠKVARENINA J. 2000: Ekologický a environmentálny výskum vo vrcholovej smrečine biosférickej rezervácie Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 68-74
- ŠMÁL O., 2001: Poľnohospodárska výroba v CHKO Poľana z pohľadu užívateľov pôdy, Slávik D. 2001: Činnosť Správy CHKO Poľana za uplynulé roky. In. Slávik D. Dvadsať rokov od vyhlásenia CHKO Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, p. 25-32
- ŠMELKO Š., ŠEBEŇ V. 2010: Niekoľko informácií o mŕtvom dreve a akumulácii uhlíka v horskom lese BR Poľana, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- UJHÁZY K., 2007: Kolonizácia opustených lúk a pasienkov drevinami v CHKO Poľana, Chránené územia Slovenska č. 72, Štátna ochrana prírody SR, 22-28 pp.
- UJHÁZY, K., HRIVNÁK, R., JANIŠOVÁ, M., UHLIAROVÁ E., 2010, Prehľad rastlinných spoločenstiev lúk a pasienkov Poľany, Biosférické rezervácie na Slovensku VIII, Zborník referátov z 8. Národnej konferencie o biosférických rezerváciách Slovenska (Zvolen a Poľana 19. – 20. Októbra 2010, pp 141 - 146
- URBAN P. 2010: Vydra riečna (*Lutra lutra*) v CHKO Poľana - ako dosiahnuť priaznivý stav druhu?, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- VLČKO, J. – DÍTĚ, D. – KOLNÍK, M.: *Vstavačovitě Slovenska*. ZO SZOPK Orchidea, Zvolen 2003.
- VOLOČŠUK I.: Ochrana biodiverzity v súčasnej koncepcii IUCN, In: Midriak R., Biosférické rezervácie na Slovensku VIII., Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, In press
- ZACH, P., KRIŠTÍN, A., 1993: Krasoňovité, fuzáčovité a podkôrníkovité (Coleoptera: *Buprestidae*, *Cerambycidae*, *Scolytidae*), Chránenej krajinnnej oblasti (CHKO) Poľana. In: Fauna Poľany, Zborník referátov zo seminára, Zvolen: p. 54-61.
- ZAVADINKOVÁ Z. 2005: Niektoré aspekty rozvoja cykloturistiky v CHKO Poľana, In.: MIDRIAK R., SLÁVIKOVÁ D., 2000: Biosférické rezervácie na Slovensku III. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Biosférickej rezervácie Poľana. Technická univerzita vo Zvolene, pp. 228-233

ZAVADINKOVÁ Z. 2007: Potenciál cestovného ruchu biosférických rezervácií Slovenskej republiky. Technická univerzita vo Zvolene

Použité legislatívne predpisy:

Opatrenie Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zo 7. decembra 2017 č. 1/2017, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zo 14. júla 2004 č. 3/2004-5.1, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu.

Opatrenie Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky z 29. novembra 2018 č. 1/2018, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky zo 14. júla 2004 č. 3/2004-5.1, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu v znení opatrenia č. 1/2017

Nariadenie vlády SR č. 451/2023 Z. z. z 18. októbra 2023, ktorým sa ustanovuje národný zoznam území európskeho významu

Vyhláška MŽP SR č. 431/2001 Z. z. z 3 septembra 2001, ktorou sa ustanovuje územie CHKO Poľana.

Vyhláška MŽP SR č.24/2008 Z. z. zo 7. januára 2008, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Poľana.

Vyhláška MŽP SR č. 170/2021 Z. z. z 19. apríla 2021, ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Výnos MŽP SR č.3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu.

Zákon NR SR č. 543/2002 Z. z. z 25. júna 2002 o ochrane prírody a krajiny v platnom znení.

Zákon NR SR č. 26/2005 Z. z. o lesoch v platnom znení.

Zákon NR SR č. 150/2019 Z. z. o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon NR SR č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon NR SR č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami

Zdroje dát a mapové podklady:

KIMS – centrálna databáza ŠOP SR, centrálna databáza taxónov a biotopov

Informačný systém lesného hospodárstva <https://gis.nlcsk.org/islhp/>

Portál PPA <https://gsaa.mpsr.sk/>

Kataster portál - <https://www.skgeodesy.sk/sk/>

Mapový portál ŠOP SR <https://maps.sopsr.sk/>

Strategické dokumenty národnej úrovne

Generel nadregionálneho územného systému ekologickej stability (GNÚSES)

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030

Koncepcia územného rozvoja Slovenska

Stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030

Prioritný akčný rámec pre sústavu Natura 2000 v SR na roky 2021-2027

Generel nadregionálneho územného systému ekologickej stability (GNÚSES)

Koncepcia prírody blízkeho hospodárenia v lesoch Slovenskej republiky

Strategický plán Spoločnej poľnohospodárskej politiky na obdobie 2023-2027

Stratégia adaptácie SR na zmenu klímy – aktualizácia

Akčný plán pre implementáciu Stratégie adaptácie SR na zmenu klímy

H2ODNOTA je voda – Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha

Vodný plán Slovenska na roky 2022-2027

Akčný plán pre mokrade na roky 2022-2024 k aktualizovanému Programu starostlivosti o mokrade Slovenska do roku 2024

Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020

Národný akčný plán pre rozvoj biohospodárstva v SR

Slovenská republika a ciele udržateľného rozvoja AGENDY 2030

Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025

Strategické dokumenty na regionálnej úrovni

PHSR BBSK 2022-2030

Integrovaná územná stratégia BBSK na roky 2022-2027

RÚSES okresov Detva, Zvolen, Brezno a B. Bystrica

ÚPN VÚC Banská Bystrica

ÚPN mesta Detva a MÚSES

PHSR mesta Hriňová na roky 2020 - 2025

ÚPN mesta Hriňová a MÚSES

ÚPN obce Dúbravy

PHSR obce Dúbravy na roky 2024 - 2030

PHSR obce Očová na roky 2023 - 2027

ÚPN obce Hrochot'

PHSR obce Ľubietová na roky 2021 - 2023

ÚPN obce Ľubietová a MÚSES

ÚPN obce Hronec

PHSR obce Valaská na roky 2016-2025

ÚPN obce Valaská

ÚPN obce Čierny Balog

PHSR obce Čierny Balog na roky 2016 - 2025

PHSR obce Sihla na roky 2022 – 2030

Regionálny ÚSES okresu Zvolen, SAŽP Banská Bystrica, 2014

Regionálny ÚSES okresu Detva, SAŽP Banská Bystrica, 2014

Regionálny ÚSES okresu Brezno, SAŽP Banská Bystrica, 2009

Regionálny ÚSES okresu Banská Bystrica, SAŽP Banská Bystrica, 2009

Strategické dokumenty na miestnej úrovni

Stratégia rozvoja Biosférickej rezervácie Poľana, 2025

Marketingová stratégia Biosférickej rezervácie Poľana 2025

Ostatné pramene:

Materiály CHKO Poľana (mapy, členenie územia), výsledky vlastných prieskumov.

Správy z výskumov.

Štátna ochrana prírody SR, Program starostlivosti o Chránené vtáčie územie Poľana na roky 2017 – 2046, 2016.

Projekt APVV – Implementácia Agendy 2030 prostredníctvom biosférických rezervácií (2021-2025)

UNESCO (2022). Technical guidelines for biosphere reserves.

6. PRÍLOHY

- 6.1. Mapa chráneného územia
- 6.2. Mapa prekryvu chráneného územia s inými chránenými územiami
- 6.3.1 Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV
 - 6.3.1 a) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Močidlíanska skala (SKUEV0248)
 - 6.3.1 b) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Detviensky potok (SKUEV0400)
 - 6.3.1 c) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Kopa (SKUEV0045)
 - 6.3.1 d) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Koryto (SKUEV0009)
 - 6.3.1 e) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Javorinka (SKUEV0046)
 - 6.3.1 f) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Hrbatá lúčka (SKUEV0249)
 - 6.3.1 g) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Repiská (SKUEV0008)
 - 6.3.1 h)-1 – 5 Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Poľana (SKUEV0319)
 - 6.3.1 i) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Vrchslatina (SKUEV0694)
 - 6.3.1 j) Mapa predmetov ochrany – biotopy v ÚEV Dolná Zálomská (SKUEV0856)
- 6.3.2 Mapa predmetov ochrany – druhy v ÚEV
- 6.3.3 Mapa predmetov ochrany – druhy
- 6.4. Mapa vlastnícko-užívateľských vzťahov
- 6.5.1 Mapa ekologicko-funkčných priestorov lesných biotopov (s uvedením stupňa ochrany)
- 6.5.2 Mapa ekologicko-funkčných priestorov nelesných biotopov
 - 6.5.2-a – e Mapa ekologicko-funkčných priestorov nelesných biotopov
 - 6.5.3-a Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Poľana (SKUEV0319)
 - 6.5.3-b Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Hrbatá lúčka (SKUEV0249)
 - 6.5.3-c Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Repiská (SKUEV0008)
 - 6.5.3-d Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Močidlíanska skalka (SKUEV00248)
 - 6.5.3-e Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Detviensky potok (SKUEV0400)
 - 6.5.3-f Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Kopa (SKUEV0045)
 - 6.5.3-g Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Koryto (SKUEV0009)
 - 6.5.3-h Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Javorinka (SKUEV0046)
 - 6.5.3-i Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV Vrchslatina (SKUEV0694)
 - 6.5.3-j Mapa ekologicko-funkčných priestorov pre ÚEV
- 6.6. Mapa navrhovaných manažmentových opatrení
 - 6.6a Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Močidlíanska skalka (SKUEV00248)
 - 6.6b Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Detviensky potok (SKUEV0400)

- 6.6c Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Kopa (SKUEV0045)
- 6.6d Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Koryto (SKUEV0009)
- 6.6e Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Javorinka (SKUEV0046)
- 6.6f Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Hrbatá lúčka (SKUEV0249)
- 6.6g Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Repiská (SKUEV0008)
- 6.6h-1 – 4 Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Poľana (SKUEV0319)
- 6.6i Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Vrchslatina (SKUEV0694)
- 6.6j Mapa navrhovaných manažmentových opatrení ÚEV Dolná Zálomská (SKUEV0856)
- 6.7. Mapa turistickej infraštruktúry a miest vyhradených pre využívanie verejnosťou
- 6.8. Stanovenie cieľov ochrany biotopov európskeho významu a druhov európskeho významu v jednotlivých ÚEV
- 6.9. Popis opatrení v jednotlivých JPRL v rámci ÚEV nachádzajúcich sa v CHKO Poľana
- 6.10. Stav populácií ostatných významných druhov pre CHKO Poľana